

Albert István A házasság Szentbeszédsorozat

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Albert István A házasság

Impresszum

Albert István
A házasság

Szentbeszédsorozat a házasság szentségéről, melyet Albert István (1907–1991) egykori piarista tartományfőnök tartott tizenegy egymás utáni vasárnapon 1960. január 10-től március 20-ig.

A könyv elektronikus változata

A publikáció a Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltárában őrzött Albert István hagyatékban található kézirat elektronikus változata. Az elektronikus változat a Piarista Rend magyarországi tartományfőnökének az engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Piarista Rendé.

A kéziratot Zupán Tamás és Nemes György vitte számítógépbe.

A címoldal William Dobson *Családi portré* című festményét ábrázolja (készült 1645 körül).

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
I. Érdekel-e bennünket a házasság?	4
II. A házasság az Isten tervei szerint.....	8
III. A házasság felbonthatatlansága	12
IV. A nagy titok	16
V. A házasság és az Egyház.....	21
VI. A házasság az Egyház kezében.....	26
VII. Megvalósítható-e az eszmény?.....	31
VIII. A jó házasság követelményei.....	35
IX. A jó házasság ellenségei	40
X. A gyermek problémája. De profundis.....	45
XI. A házasság és a gyermek. Miserere!.....	50

I. Érdekel-e bennünket a házasság?

Hogyan kísér végig bennünket életutunkon az Úr Krisztus az ő szentségeivel és szentségeiben az ő megszentelő kegyelmével, hogyan gondoskodik róla, hogy életünknek egyetlen helyzetében se hiányozzék az Istennek tetsző életre segítő kegyelem, ezt láttuk eddig a szentségekről szóló beszédekben.

A keresztségtől kiindulva a bérmláson, Oltáriszentségen, a bűnbocsánat szentségén keresztül eljutottunk a betegek szentségéig, amelyről azt mondtuk, hogy a jó halálra szentel föl bennünket. Ezzel a szentségek első szakaszának végére értünk, azoknak a szentségeknek, amelyeknek célja az egyéni élet megszentelése, az embernek, az egyénnek az élet útján való megsegítése.

Van azonban még két szentség, amelyekben a kegyelmet adó Jézus nem az egyéni életet, hanem különös módon az emberi közösség szükségleteit tartotta szem előtt. Az ember természeténél fogva közösségi lény, Isten rendeléséből közösségben éli le életét, tehát a közösségi kapcsolatok sem hagyhatók figyelmen kívül. Bár az egyéni életet megszentelő szentségek a közösségi életre is kihatnak, hiszen a közösségben élő embert segítik, mégis az Úr Jézus irgalmassága két szentségben külön a közösségre, annak szolgálására és megszentelésére gondolt, külön két szentséget adott, amelyek a közösségben teljesítendő hivatásra szentelnek föl. Ezek a szentségek az egyházi rend és a házasság. A továbbiakban ezekről lesz szó, mégpedig gyakorlati okokból először a házasságról.

Az előző beszédek során azt mondta valaki, egyik kedves hallgatóm, hogy ezek a témák nagyon érdeklík, de előre is bejelenti, hogy a házasságról szóló beszédet nem fogja meghallgatni, mert őt ez nem érdekli, mert ahhoz semmi köze. Lehet, hogy többen vannak, akik így gondolkodnak, én mégis a házasságról beszélek, és több héten keresztül szándékozom róla beszélni, mégpedig azért, mert meggyőződésem, hogy kell róla beszélni, mert a házasság érdekel bennünket, kell, hogy érdekeljen bennünket. Nemcsak azokat, akik házasságban élnek és közvetlenül érzik és megkínálódják a vele kapcsolatos problémákat, nemcsak azokat, akik a házasságra készülnek és szeretnék szépnek megálmodni életüket, hanem érdekel mindnyájunkat, azokat is, akik azt gondolják, hogy a házasságon kívül, vagy azon fölül állnak, és azt gondolhatják, hogy nincsen közük hozzá.

Igen, érdekel bennünket a házasság először azért, mert a házasság szentség, az Úr Jézusnak szentsége, Krisztus kegyelmi ajándéka, a világot, az emberiséget megsegíteni, jobba tenni akaró Krisztus irgalmas Szívének egy darabja, egy része annak a fölséges isteni munkának, amelyért az Isten Fia szükségesnek tartotta eljönni a földre. A házasság az Úr Krisztus törvénye, az ő intézménye, amelyben az ő isteni akaratának követeléseit tárulnak a világ elé. Lehetne-e erre azt mondanunk, hogy nem érdekel bennünket? Lehetne-e nekünk nem fontos, közömbös az, ami az Úr Jézusnak annyira fontos és lényeges volt, és amelyen rajta van az ő megváltó vérének gyöngyharmata? Mikor olvasom a Szentírásban, hallom Jézus szájából a szikrázó fenyegetéseket, amelyekkel a farizeusok, az özvegyek és árvák kiszípolozói ellen fordult, vajon mondhatom-e azt, hogy nem érdekel, mert nem vagyok ilyen, nincsen közösségem ezzel a szellemmel? Amikor azt olvasom, hogy az Úr Jézus elszomorodva mondja: „Nehéz a gazdagnak bejutni a mennyek országába”, – vajon mondhatom-e, hogy ez nekem semmit sem mond, nem érdekel, mert nem vagyok gazdag és nem forgok a meggazdagodás veszélyében? Nem mondhatom, mert nem Krisztus törvénye szólal-e meg ezekben is, és ha ezt nem tudnám, akkor szegényebb volna a Krisztus-képem, kevésbé ismerném Krisztust. Azt mondja Szent Pál: Minden, ami megíratott, okulásunkra íratott meg azért, hogy tanítónk legyen (Róm 15,4). Hát még, amit Jézus végbevitt! Hát még az ő tettei, az ő irgalmas szívéből az idők végezetéig forrászó kegyelem-áram! Vajon ennek

nincs a számunkra mondanivalója? Mondhatja erre bárki, hogy nem érdekli? A házasság törvényét adó Krisztus is az Isten Fia. Ez is része annak a törvénynek, amelyről maga Jézus mondja, hogy egy „i” betű sem vehet el belőle. A házasság is annak a csodálatos világnak egy része, amelyben az isteni gazdagság tárul ki előttünk. Ezért kell beszélni róla.

De kell beszélni azért is, mert a házassággal kapcsolatban nagyon különös és nagyon nem keresztény, nem krisztusi megfontolások és megnyilatkozások találtak utat. Nem csak azokra gondolok, akik a házasságot egyenesen rossznak és bűnnek minősítették. Velük szemben az Anyaszentegyház egészen határozottan kinyilvánította a maga véleményét, eretnekeknek, az Úr Jézus tanítását meghamisítóknak bélyegezve őket, és hangoztatta, hogy a házasság nemcsak jó, hanem a házasság szent, isteni rendelés. Ha ilyen éles formában nem is kísért ez a felfogás manapság, sajnos nem mondhatjuk, hogy egészen nyomtalanul kiveszett az emberek közül. Az emberek széles rétegeinek tudatalattijába beszivárgott belőle valami, és onnan jár elő időnkint kísérteni. Sőt, nemcsak vallásilag tájékozatlanabb, felületesebb embereknél találkozunk vele, hanem sokszor magukat komolyan katolikusoknak tartóknál, mélyebb lelki életre törekvőknél is. Talán nem mondják azt, hogy a házasság rossz, de valamiképpen mintha felülről néznék, magyarul szólva lenéznék a házasságot, mintha egy kicsit sajnálkoznának, egy kicsit lebecsülnék azokat, akik a nemiség törvényeinek engedelnek és házasságra lépnek. Vannak, akik ezzel vélik a maguk erkölcsi fölényét kimutathatni. Sokaknál öntudatlan begyökerezettség, de sokaknál tudatos, és nem restellik mondani még azt sem, hogy maga az Egyház is másodrangúnak kezeli a házasságot.

Ha számon kéri tőlük az ember állásfoglalásukat, még érvelnek is, és azt mondják, hogy maga Jézus is úgy beszél a házassággal ellentétes életállapotról, a szüzességről, mint tökéletesebből, amely nem mindenkinek való. Míg a házasság a mindennapi élet útját taposóknak szól, addig a szüzesség a különlegesen kiválasztottaknak való. Szent Pál meg egyenesen úgy beszél a házasságról és szüzességről, hogy minden kétséget kizáróan az utóbbit az elsőnek magasán föléje helyezi, hiszen azt mondja: „A nőtlenek arra van gondja, ami az Úré, hogyan járjon az Úr kedvében. A nő azonban a világi dolgokkal törődik, hogyan keresse felesége kedvét és megosztott.” (1Kor 7,32-33) Sőt úgy látszik, mintha Szent Pálnak nem volna valami különösen magasztos elképzelése a házasságról, mintha a házasságot csak megengedné, mint valami megtúrt hamupipőké, hiszen azt mondja: „A nem házasoknak és özvegyeknek azt mondom: Jó, ha úgy maradnak, mint én is. De ha nem tartóztatják meg magukat, lépjenek csak házasságra, mert jobb megházasodni, mint érzéki vágytól égni.” (1Kor 7,8-9) Tehát mintha a házasság csak az érzékiségnek volna levezetője és orvossága.

Mit tudunk válaszolni erre? Tudjuk azt, hogy semmiféle szöveget, az Úr Jézus és Szent Pál szavait sem szabad összefüggésükből kiragadva értelmezni. Amit Szent Pál itt mond, az a házasság egyik oldala. Hogy a házasság egésze hogyan jelenik meg Szent Pál tanításában, azt a továbbiakban majd látni fogjuk. Egyelőre legyen elég annyi, hogy Szent Pál, miként Jézus tanításában is, a szüzesség valóban magasabb rendű életállapotként szerepel, mint a házasság. Az Egyház a trienti zsinat megfogalmazásában egyenesen azt mondja: „Aki azt állítja, hogy a házas állapotot fölébe kell helyezni a szüzességnek, vagy celibátusnak, és hogy nem jobb és boldogabb szüzességben vagy celibátusban maradni, mint házasságra lépni, ki van közösítve.” A szüzesség tehát az Egyház tanításában magasabb rendű, mint a házasság, ez iránt nincs kétség, és ez nem lehet vitatkozás tárgya.

Amikor azonban az Egyház ezt tanítja, korántsem akarja a házasságot leértékelni. Az Oltárszentségről is azt mondjuk, hogy az a legfölségesebb szentség, és merné-e valaki azt mondani, hogy ezzel a többet lebecsüljük? Vagy amikor azt mondjuk, hogy a család feje az édesapa, tagadjuk-e vagy leértékeljük-e az édesanya méltóságát, jogait és döntő jelentőségű szerepét a családban? Lehet-e azt mondani, hogy ezzel az édesanyának szerepét leértékeljük? Ahol értékek vannak, természetsszerűleg adódik az értékek sorrendjének kérdése. Természetes tehát, hogy fölmerült és megválaszolásra várt a kérdés, hogy a két ellentétesnek látszó

életállapot közül melyik a tökéletesebb, melyik a nagyobb érték az Isten országában. Az ember és az Isten viszonyát tekintve természetes, hogy a szüzességnek, pontosabban az Isten szeretetéből vállalt és megélt szüzességnek kell adni az elsőséget. Hogy miért? Azért, mert a szüzesség mint életállapot a legtökéletesebb jót választja. A legnagyobb jóért, az Isten szeretetéért és zavartalan szolgálataért mond le a házasságról. Lelki erőit, egész életberendezését, minden energiáját ennek a célnak elérésére állítja be, azokat teremtményekkel meg nem osztva, csorbítatlanul az Istennek adja oda. Akik házasságban élnek, azok az embereken, teremtményeken keresztül vannak hivatva az Istent szolgálni. Akik ellenben az Isten országáért lemondanak róla, azok közvetlenül, teremtmények közbejötté nélkül teszik ezt.

Nem szabad azonban elfelejteni, hogy amikor az Egyház ezt az értékítéletet fölállítja, az életállapotok és nem a személyek fölött mond ítéletet. Az életállapot maga még nem tökéletesség, hanem annak az útja. A tökéletességet az életállapotban az egyénnek kell kidolgoznia. Az életállapot feladatainak a vállalása és teljes lélekkel való megélése, vagy ímmel-ámmal való élése, vagy pláne a kötelességek elmulasztása teszi az embert értékessé, vagy nyárspolgárrá, vagy az elmulasztott kötelességekért tartozó felelősséggel terheltté házasságban is, házasságon kívül is. A szüzesség életállapotában is az egyik lehet lángoló, Isten és emberek felé kitaruló, tökéletes, és a másik lehet görcsös, szűkkeblű, rideg, hideg, gögös, sőt kárhozott. A házasság útján is az egyik lehet önfeláldozó, nagylelkű, önzetlen és a másik lehet lelketlen, felszínes, nyomorultán kicsi, önző, erőszakos és brutális. Mindkét életállapotban a hívás ugyanattól az Istentől jön, és valójában nem az életállapoton múlik, hanem hogy ki mit visz bele, és mit él még benne. Azon fordul, hogyan veszem tudomásul a hívást, és azt hogyan élem meg. A szüzességnek és házasságnak látszólagos ellentéte valójában nem is áll fenn. Az Egyház nem szembeállítja a kettőt, hanem egymás mellé, mert mind a kettő ugyanabból a gyökérből fakad, mindkettőnek táptalaja ugyanaz az Isten-szeretet, azért nem is lehetnek meg egymás nélkül, és kölcsönösen segíthetik, erősíthetik egymást. Mint Aranyszájú Szent János mondja: aki a házasságot lebecsmérli, az a szüzesség tekintélyét is lefokozza, és aki a házasságot megbecsüli, magasra emeli a szüzesség ragyogó koronáját. Akármilyen magasról néz is valaki a házasságra, nem nézheti azt sanda, lebecsülő tekintettel, mert szent föld a házasság talaja, ahol az élő Isten szent tüze lobog.

Kell beszélni a házasságról azért is, hogy megálljt kiáltssunk annak a profán szellemnek, amely utat talált a házasság felé. Nemcsak azokra gondolok itt, akik a házasságot csupán a természetes emberi közösségi élet kapcsolatának tartják, és a szentet, minden természetfölöttit ki akarnak onnan rekeszteni. Nemcsak azokra a cinikus és frivol társalgási témákra, újságok és könyvek sokszor útszéli hangnemére, élcelődéseire gondolok a házasság körül, amelyek mérhetetlenül sokat rombolnak és megmérgezik, profanizálják a házasság szent levegőjét, hanem gondolok mindarra, ami oda ólálkodott a házasság köré, és felejteti, vagy feledtetni akarja, hogy szent az a légkör, amelybe csak szent érzésekkel, az áhítatos templomi tisztelet megoldott saruival lehet lépni és ott állni.

Hogy miről van itt szó, nehéz volna röviden is összefoglalni. Ki ne botránkozott volna már az úgynevezett nagy esküvők közönségén. Hányan vannak azok között, akik gondolnak a cselekmény szentségére, amely ott megy végbe az oltárnál? Hányan gondolnak arra, hogy két ember összetett kezét most az Úristen köti össze egy egész életre, és ezeken az embereken most egészen különlegesen rajta van Isten szeme! Hányan gondolnak arra, hogy a nagyfontosságú szent lépéshez legalább egy fohással ők is segítséget küldjenek? Ehelyett kíváncsiskodnak, kritizálnak, élcelődnek, és úgy viselkednek, mintha a korrzón volnának, vagy kirakatot nézegetnének. Gondoljuk-e, hogy ez a magatartás a házasság megbecsüléséből, a házasság szentségének megérzéséből fakad? Nagyon sokszor maguk a házasságra lépők sincsenek tudatában annak, hogy mit tesznek, illetve mit kellene tenniük. Szétfolynak a külsőségekben. Figyelmüket és erőiket leköti a ruha, a meghívottak, a lakoma,

a fényképezés, és alig várják, hogy túl legyenek azon a negyedórán, amit bizonyos emberi megfontolásokból mégsem akarnak elhagyni, de arra már nem érnek rá gondolni, hogy ott, abban a negyedórában pecsételődik meg döntően és maradandóan életük. Hogyan lesz ebből az életből szent, boldog élet, amelynek elindulásánál az oltár levegőjét megfertőzi a nem szent világ füstje és pora, ahol az Isten erősítő kézszorítása csak egy kuszált lélekkel, futva, sietve fogadott, gyenge kis érintés! Hogyan lesz belőle szent élet?

Legyek nagyon keserű és idézzem Jézus szavait? Ha látjátok a pusztulás utálatosságát ott állani a szent helyen, akkor, akik Júdeában vannak, fussanak a hegyekbe, mert közel van az ítélet! Nem fenyeget-e már vajon bennünket ez az ítélet? Ha nézzük a házasságot, mivé lettek azok és mivé lesznek, vajon hány házasságból mernének visszanézni annak az Istennek szemébe, akinek színe előtt egykor életre szóló kötést kötöttek? Ha Jézus végiglátogatná az ő színe előtt kötött házasságokat, vajon száz között találna-e tíz igazat, tízet ahol szívesen látott vendég volna, ahol nem volna szakadt és mocskos, talán nagyon is bemocskolt, vagy könnyáztatta a hűséglevél, amelyet egykor ő adott a kezükbe?

Testvéreim! Pesszimizmus, ha azt mondom, hogy bajok, nagy bajok vannak a házassággal? Pesszimizmus, ha azt mondom, hogy a házasság isteni kézzel épített tündérpalotája nyomorúságos, rozoga viskóvá silányult az emberek között, ahová bever az eső, befúj a hideg, dermesztő szél, ahol csikorog, recseg-ropog minden? Ha a házasságokat, ha az életet nézem, kell beszélni a házasságról? Vagy álljunk ölbe tett kezekkel, és nézzük, hogyan pusztulnak emberi életek, hogyan gyalázzák sárba az örök Isten terveit? Nézzük, engedjük, hogy a pusztítás járványa kitombolja magát, és egész munkát végezzen, hiszen lehet-e foltos hullába életet támasztani?

Igen ám! Sok minden mellett azonban ott van a család, amelynek a házasság a létesítője és éltetője. A család az emberi közösségnek, az emberi társadalomnak az alapsejtje, az egyéni életnek a bölcsője és nevelője, amelynek sorsa éppen azért senki számára sem lehet közömbös. Mi lesz az életből, ha beteg a család, ha beteg az a bölcső, amelyből az életbe kell lépniük? Ha betegek a sejtek, megszenvedti az egész test, ha beteg a család, szenved vele, beteg az egész emberiség! Éppen azért a család élni akarása, a család, amelyért az Úristen szükségesnek tartotta mintát is adni az embereknek a maga családjában, a család életbevágó szükségessége kiált a szent, az egészséges vért és életet adó és életet nevelő házasság után.

Ezért kell, és ezért akarunk mi a házasságról beszélni. Belekiáltani a lelkiismeretekbe, beharsogni még süket fülekbe is, hogy a házasság talaja szent, amelyen nem taposhat az emberi önkény, mert az örök Isten áll és jár ott a maga szent gondolataival és akaratával, és az embereknek ezt tudomásul kell venniük.

Ámen.

II. A házasság az Isten tervei szerint

Akik nem akarják elfogadni, hogy az Úristen a világnak a Fölséges Ura és az embernek teremtője, hogy valamiképpen megmagyarázzák az embereknek Isten-hitét, vallásosságát, – szeretik ezt a kifejezést használni: nem az Isten teremtette az embert, hanem az ember formálta Istent a maga képére és hasonlatosságára. Ebben a kifejezésben sajnos van valami igazság, persze nem olyan értelemben, mint ahogyan hangoztatói elképzelik, mintha Isten mint valóság nem léteznék és csak emberi kitalálás, emberi elképzelés lenne. Van azonban benne igazság olyan értelemben, hogy az ember újra és újra megpróbálja Istent a maga képére formálni, olyannak képzelni el az Istent, amilyen megfelel az ő hajlamainak, gyarlóságának, akivel jóban tud lenni, s akivel élete bizonyos válságos helyzeteiben is nagyobb nehézség nélkül ki tud egyezni. Arról nem kell beszélni, hogy ez az úgynevezett isten nem Isten, hanem az embernek szerencsétlen, szomorú eltévelyedése, amit az ember maga sajnos nagyon sokszor későn vagy egyáltalában nem vesz észre, de az embernek ez a bálványimádása életében kegyetlenül megbosszulja magát. Beigazolódik a költőnek a szava: Es stirbt der Mensch an seinen Göttern. Az ember belepusztul a maga isteneibe. Ennek ellenére az ember újra tesz próbát, hogy életét a maga istenének megengedése, valójában a maga saját elképzései szerint, a saját egyéni dogmái szerint rendezze be. Talán sehol nem mutatkozik ennek a bálványimádásnak, veszedelmes emberi önkénynek, elferdülésnek a hatása átfogóbban és egyúttal megdöbbentőbb módon, mint éppen a házasság területén.

A házasságot – leszámítva a léhákat és frivolakat – valami nagy dolognak tartja, valami olyannak, amihez mint az emberi élet egyik legfontosabb mozzanatához köze van az emberi élet urának – bárminek vagy bárkinek is nevezze ezt az ember – és mégis aligha van általános emberi kérdés, amelyben annyira különbözők, annyira megoszlók volnának az emberi vélemények, mint itt. A házasság kérdésében a véleményeknek, az ítéleteknek, a magatartásoknak olyan sokszínűségével találkozunk, hogy nincs az a szín-egyveleg, ami ezt csak messziről is megközelítené.

Amikor közelítünk hozzá, akkor úgy érezhetjük magunkat, mint az Athénbe érkező Szent Pál, aki megdöbbent a sok bálványoltár láttára. És amikor a házasságról beszélni akarunk, fölmerül a kérdés: nem az ismeretlen Isten-e, akinek a szavát hallatni akarjuk? A vélekedések és gyakorlati állásfoglalások sokféleségében vajon lesz-e fülük az embereknek az igazság meghallgatására, amikor mindegyik szeretné a maga álláspontját igaznak tartani? Vajon lehet-e remény az igazság szavának befogadására ott, ahol az emberek mindegyike szeretné elhítenni magával és másokkal is, hogy az ő oltára az igaz Isten oltára? De talán éppen ilyen helyzetekre gondol Szent Pál, amikor azt írja Timotheusnak: „Eljön az idő, amikor a józan tanítást nem hallgatják szívesen az emberek, hanem ízlésük szerint seregszámra szereznek maguknak tanítókat és csiklandoztatják fülüket, elfordulnak az igazság meghallgatásától és mesékre hajlanak. Te azonban, Isten embere, lásd el az igehirdető munkáját, teljesítsd szolgálatodat. Kérve kérek az Istenre és Jézus Krisztusra, aki ítélni fog eleveneket és holtakat az ő eljövételére és országára. Hirdesd az igét, akár alkalmas, akár alkalmatlan.” (2Tim 4,1-5) Ez a szó biztat, és ez a szó kötelez is arra, hogy a felfogások zűrzavarában, az érzések és akaratok lázongásában is felemeljük az igazság szavát, mert hazugságra – bármilyen kedves legyen is az – nem lehet maradandóan életet építeni.

Föltesszük tehát a kérdést: mi az igazság a házasság kérdésében?

Nehogy valaki azzal vádolhasson, hogy jámbor, kenetes szólamokkal jövök elő, nehogy valaki azt mondja, könnyű beszélni a papoknak, akik a házasságot csak kívülről látják – előre kijelentem, hogy a lényegre vonatkozólag csak olyan érveket fogok fölhozni, amelyek az

embervoltnak a mélyében gyökereznek, amelyek elől tehát a következetesen gondolkodó értelem nem térhet ki.

Amikor a házasságot meg akarjuk közelíteni, mivel a házasságot az ember éli, egészen természetes, hogy az ember oldaláról közelítünk hozzá. Azt mondja a Szentírás mindjárt az első lapokon, hogy az Isten az embert asszonynak és férfinak teremtette. Az asszonyt a férfiert teremtette, a férfit az asszonyhoz kapcsolta. Ne gondolja azonban senki, hogy ez a Bibliának a kitalálása. Azért mondom ezt, mert vannak, akik azt gondolják, hogyha a Biblia mond valamit, akkor azt lehet mesének, legendának minősíteni, akkor azt nem kell komolyan venni. Azért mondom, hogy nem a Bibliának a törvénye ez. Amikor ezeket a szavakat a Bibliában leírták, akkor már sok ezer éve élt ez ember a földön. És még ha valaki nem akarná is elfogadni, hogy az embert az Isten teremtette, akkor is úgy állt az ember, mint ahogyan áll és él azóta is, a férfi és nő kettősségében, és a kettőnek egymásra irányítottságában, annak felismerésében, hogy ők összetartoznak, egymásra vannak utalva lényük, természetük legbensőbb lényegében. Valami mélyről jövő vágy, a kiegészülés vágya, valami csodálatos törvény, a szerelem törvénye szólal meg bennük és hajtja őket egymás felé, és úgy érzik a keresésben és a vágyakozásban, hogy a találkozás, a beteljesülés a boldogságot jelenti számukra.

Olyan mély ez a törvény, hogy a Szentírás azt mondja róla: Ezért az ember elhagyja atyját és anyját. Tehát a legmélyebb kapcsolat létesítője. Nem rossz tehát és nem bűn és nem szégyellni való, mégha ösztönnek nevezzük is, hiszen az embervolt legtitkosabb mélyeiből feltörő törvény, és ha ezt tagadni akarnánk, magát az embert kellene tagadni és elpusztítani. Amikor azonban a természetről beszélek, és azt mondom, hogy a házasság gyökerei az emberi természet legigazibb, legbensőbb és legmélyebb mélyeiből fakadnak, nem gondolok egy meghatározott személyre, és nem azt tartom természetesnek, ami az emberből, mint bármiféle igény kifelé tör. Ez a legteljesebb szabadossághoz vezetne. És azt sem állítom, hogy amit a házasságról mondani fogok, az mindenben fedezi egy meghatározott, konkrét ember igényét, „természetét”.

Amikor az ember természetéről beszélek, gondolok arra a természetre, amely a meg nem rontott emberben szólalt meg a maga tisztaságában, de amelynek nyomai még a megrontott emberi természetben keresztül is átütnek, amelynek célja, hogy az embert a lényébe beleoltott célhoz, az embereszménynek megvalósításához segítse. Erről a természetről mondom azt, hogy férfi és nő egymást keresése belőle fakad, erről a természetről mondjuk, hogy nőt és férfit titokzatos vonzással egymás felé terel, egymáshoz húz.

A természet azonban nemcsak egyszerűen van, a természet valamiért van. A természet célokat akar megvalósítani. Annak megállapítása után tehát – ami senki számára sem újság és meglepő –, hogy a természet igénye szerint férfi és nő egymás felé vannak irányozva, egymásért vannak, fölmerül a másik kérdés: Mi a természetnek ezzel a törvénnyel, ezzel az egymás felé való vonzódással a célja? Megmaradva tisztán a természet törvényének keretei között, milyen választ adhatunk erre a kérdésre? Minden, ami él, élni akar, és a beléje oltott, a lényegéhez hozzátapadó, a természetébe beleoltott törvényszerűséggel az élet folytatását akarja szolgálni. A növény magot hoz, hogy az élet folytatódjék. Az állat fészket rak, utódokat hoz létre és nevel, mert ezt diktálja neki a törvény. És az ember? Elgondolható-e, hogy az élet és élni akarás törvénye a legmagasabb rendű élőben, az emberben csődöt akarna mondani? Elgondolható-e, hogy a természet törvénye az embernél az élet folytatásáról le akarna mondani, az élet továbbadását ki akarná kapcsolni? Megint nem arra gondolok, hogy egy konkrét személy akarja-e a gyermeket vagy talán retteg tőle és elkövet mindent, hogy védekezzen ellene. Arról van szó, hogy a természet törvénye a férfi és nő egymásra találásában elsősorban az élet folytatását, az utódot akarja, mert az élet élni, folytatódni akar. A természet a férfiba apai és a nőbe anyai hajlamokat és erőket oltott bele, hogy azok titokzatos együttműködése életet fakasszon és neveljen. És ezt nagyon jól jegyezzük meg!

Nem az Egyház kívánja, – természetesen, hogy az is – nem az Isten tételes törvénye parancsolja, – persze, hogy az is parancsolja –, hanem az ember természetének törvénye parancsolja és követeli, hogy a férfi és nő kapcsolata a gyermeket, az utódot akarja. Aki tehát a gyermek ellen vét, az embervolt lényegéhez tartozó természet törvénye ellen vét. A gyermek, az utód, akármennyire első és lényeges cél, nem egyetlen célja férfi és nő természet-akarta találkozásának. Amit a Szentírás így fejez ki: Nem jó az embernek egyedül lenni, azért teremtsünk hozzá illő segítőt, – mélyen az ember természetében benngyökerező valóság. A férfit is embernek nevezzük, a nőre is azt mondjuk, hogy ember, a bennük lévő nagy különbségek, szellemi, testi, lelki különbségek ellenére is. Mégis, ha akár a férfival, akár a nővel kellene megelégedni, mint az ember-ideállal, nem túlságosan volnánk elragadtatva az embertől. Nem véletlen, hogy a Szentírás azt mondja: Isten az embert férfiúnak és asszonynak teremtette. A kettő együtt teszi ki tehát az embert. A kettő gyönyörű, harmonikus egészé teljesebb ki, és adja a Teremtő tervei szerint a természetbe oltott örök törvény szerint az embert, az élet feladataival szembenézni tudó ember-eszményt.

A férfi kemény arcvonásai és inas, feszülő ereje, izmos testi felépítése már jelzik az ő világát. A férfiban az erő, az akarat, az értelem uralkodnak. Az eszére hallgat, és meg akarja érteni a világot. Tettekre és cselekvésre vágyik, mert természetében van a harc és küzdelem. Meg akarja hódítani a világot, uralkodni akar. Nem szereti a kicsiny, aprólékos feladatokat, szemével és vágyaival messze, a nagyra néz, kifelé akar élni, érvényesülni akar, valaki lenni akar, bátorsággal, hősiességgel, sőt merészséggel veti bele magát a nagy tettekbe, a férfi munkákba. Közülük kerülnek ki a külvilág, a közélet nagyjai, a mutató nagy tettek, sikerek, eredmények végrehajtói. – De mi volna, ha csupa férfiből állna a világ?

A nő ezzel szemben a maga gyengébb szervezeti felépítésével nem született arra, hogy nagy testi erőt igénylő feladatokba és vállalkozásokba bocsátkozzék bele. De a maga finomságával, kedvességével, bájával, szelidségével, lelki derűjével, fantáziájával, érzelmi világának mélységével a Te-re, a személyre irányozottságával ott áll a férfi keménysége mellett. Amire nem elég a férfierő: a türelem, az állhatatosság, ahogy tudja észrevenni, megérteni és szeretni az élet sok-sok aprólékosságát, ahogy bele tudja találni magát az élet minden helyzetébe, az a sokat emlegetett és sokszor magasztalt anyaiság, amely a kicsinyt, a segítségre szoruló, az elhagyottat, a beteget védelmébe veszi, ápolja, óvja és vigasztalja, aki szolgálni akar, mert benne van a természetében, hogy szeressen, segítsen, adjon, ajándékozzon, áldozatot hozzon; mindez, és ezenkívül még sok minden, ami melegség, bensőség és gyengédség, ez a nő. Ő van hivatva a szívet vinni a férfi hideg értelemtől és kemény akarattól keretezett életébe. De mi lenne, ha csupa nőből állna az élet?

Íme, az emberi természet két arca. Az egyik félelmetes, a másik gyengének látszik. Ha magukban maradnának, ha akár az egyikkel, akár a másikkal kellene megelégednünk, akkor hiányosnak, akkor szögletesnek, félrebillentnek, nem túlságosan vonzóknak találnók az embert. A természet titokzatos törvénye azonban egymás felé hajtja őket, hogy kiteljesedjék az ember-volt és a kettő együtt megvalósítsa az ember-arcot. Nem egyszerűen egymás felé vannak irányozva, szükségük is van egymásra, hogy kiegészüljenek. Az egyik a másikkal olyan értékeket közöl, amelyek amabban hiányoznak, és így segítik egymást szép, gazdag, teljes életet élni.

A nőnek szüksége van a férfi tárgyilagos látására, gondolkodására, szüksége van a férfi tett-erejére, kezdeményező, vállalkozó kedvére és bátorságára, mert különben megreked a passzivitásban, túltengő érzelmességében eltéved, sötétségbe kerül és nincs erős kar, amely megfogja és átvezesse. Viszont a férfinak szüksége van a nőnek a szívére. Szüksége van a nőnek befogadni tudó, óvó, adakozó, segítő szeretetére, elmerülni tudó érzelmi mélységére, arra a védelmet kereső és erőt igénylő segítségre szorultságra, támaszkodni, kapaszkodni akarásra, mert különben a férfi megreked a nyers erő, sőt erőszak, a száraz, rideg értelem síkján, ahonnan hiányzik az élet. Így tereli őket egymáshoz a természet titokzatos törvénye,

hogy élet- és szeretet-közösségben kiegészítsék és segítsék egymást testileg és lelkileg, szellemi és gazdasági téren, vallási és kulturális téren, örömben és szenvedésben, a munka napszámában és a pihenés édes megnyugvásában, egészségben és betegségben, mindazokban a helyzetekben, amelyek elé az élet az embert állítja, és amelyekben nem jó az embernek egyedül lenni.

Ebben a csodálatos kiegészülésben megvalósul az érzéki ösztönnek a kielégülése és megnyugvása is, annak az ösztönnek, amelynek van szerepe a férfi és nőnek találkozásában, de korántsem olyan, mint ahogyan azt nagyon sokan gondolják. Az ösztön magában nem rossz, sőt a természetnek sok titokkal körülvett nagyszerű csodája, de az ösztön a gyenge, a felelőtlennek, lelkiismeretlennek lenni tudó ember kezében veszedelem is lehet. Ezért jelöli meg a természet az ösztön útját éppen azzal, hogy két embert húz egymás felé, és bennük azt magasabb célok szolgálatába állítja.

Ezek után azonban fölmerülhet a kérdés: Ha az igazibb ember-volt megéléséhez, az emberi természet egészéhez a természet törvénye szerint hozzátartozik a férfi és nő kiegészülése, akkor mi történik azokkal, akik nem lépnek, vagy nem léphetnek házasságra? Ők arra vannak kárthatva, hogy egész életükön át csorba, félemberek maradjanak, elzárva, megfosztva attól, hogy gazdag, szép, egész emberi életet éljenek? A kérdés nem olyan könnyű. Már a múlt beszédben utaltam rá, hogy akik lemondanak a házasságról az Isten országáért, a jobbik, a tökéletesebb megoldást választották. Akik a legmagasabb cél érdekében az Isten szeretetért és megosztás nélkül való szolgálásáért mondanak le a házasságról, azoknak a számára maga az Isten gondoskodik a természet által igényelt kiegészítésről. Akik azonban ezt az utat megtalálni nem tudják, akik nem tudják egyéni életüket magasabb rendű célok, mások életének önzetlen szolgálatába állítani, azoknál sajnos legalábbis fönnáll annak a veszélye, hogy életük és természetük kiegészítetlen marad, hogy csorbák, félemberek maradnak egész életükben. Ki merem mondani: Miért van annyi félrecsúszott és félretaposott lelkű, mogorva, önző, zsigori, embergyűlölő vénkisasszony és agglégény? És miért vannak oly szép számmal meleg szavú, jóságos, mosolygó szívű öreg nénik és bácsik? Ebben is a természet törvényeinek kiteljesedése látszik. A természet megtorlása, büntetése azokkal szemben, akik ellene szegültek és a törvény áldása azokkal szemben, akik vállalták azt.

Íme, milyen nagyszerű módon bontakozik elénk a természetnek az igénye, milyen sokatmondóan, sokat követelően, de sokat is ígérően áll elénk a természet törvénye a férfivá és nővé teremtett emberben, férfi és nő egymásrautaltságában. Pedig még csak az embert néztük, ahogyan a maga adottságaival, hivatásával, a lényébe írt törvényével a világban áll. Szentségről, Isten törvényéről, az Egyház tanításáról még nem tettünk említést. Miért mondom ezt? Mert vannak emberek, akik azt gondolják, hogy mindaz, ami a házasságban komolyan hangzó, mindaz, ami igény és követelés, ami nemet mer mondani az emberi önkénynek, az Egyház okvetetlenkedése, amit nem kell olyan szigorúan venni, amit félre is lehet állítani.

Nem. Nem az Egyház, maga a természet törvénye kívánja a házasságot, férfi és nő találkozását a gyermekért, az élet gazdagításáért, az egyéni élet teljesebbé tételéért, a szebb, a teljesebb, a gazdagabb, az igazibb emberségért. Azt mondjuk arról, ami nem éri el a természetnek megfelelő célját, hogy félresikerült és korcs. És az ember? Föl van adva a lecke. Milyen szép volna, ha mernénk és akarnánk emberek lenni, ha éreznénk, hogy az élet gazdagítására hívó kötelezettséget vállalni kell, ha méltók akarunk lenni az ember névre.

Ámen.

III. A házasság felbonthatatlansága

Ha a férfiúvá és nővé teremtett emberből kiindulva – figyelembe véve azokat az adottságokat és igényeket, amelyeket természetük, belső lényegük magában rejt – vizsgáljuk kapcsolatukat, a házasság úgy jelenik meg előttünk, mint valami csodálatosan nagyszerű, tiszteletreméltó és tiszteletet parancsoló, szent dolog, hiszen törvényük, létükbe írt természetük azért vonzza őket egymáshoz, hogy általuk megvalósuljon az élet igénye, az élet folytatása és az életnek szebbé, teljesebbé tétele, hogy az ember, férfi és nő, megtalálja a maga helyét, életigényeinek kielégítését, a maga életének a kiegészítését és megnyugvását.

Ez a természet szava, irányt mutató törvénye, ez az, amire a természet szánja a férfiúvá és nővé teremtett embert. Senki sem tagadhatja, hogy ez csodálatosan szép és nagyszerű elgondolás. Ezért meri az Egyház azt mondani, hogy a házasság már a maga természetes létében is szent valami, a természet szentsége, ahonnan a természet követelése szerint távol kell maradni mindennek, ami közönséges, ami profán, ami a szentet nem akarná elismerni.

De ha elfogadjuk a cél nagyszerűségét és szentségét – és ezt nem tagadhatjuk le, hiszen emberileg ennél nagyszerűbbet, ennél szentebbet nem tudunk elgondolni –, tehát ha a cél szent, akkor nem állhatunk meg itt, akkor fölmerül a kérdés: Mi következik ebből? A legszigorúbb logikával az következik, hogyha szent és megfellebbezhetetlen a cél, akkor azoknak a feltételeknek is meg kell valósulniuk, amelyekkel ez a cél elérhető. Akkor nemcsak a célt, hanem a hozzá segítő eszközöket is a természet törvénye diktálja. Ha pedig ezeket a feltételeket, eszközöket próbálom vizsgálat alá venni, akkor arra a megállapításra kell jutnom, hogy a férfi és nő kapcsolatát a természet szava, követelése, osztatlan, maradandó jellegű és felbonthatatlan egységnek akarja. Más szóval a férfi és nő természet-diktálta kapcsolata, a házasság nemcsak a krisztusi tételes törvény következtében felbonthatatlan, hanem maga a természet törvénye, a házasság lényege kívánja a fölbonthatatlanságot, és kívánja a célok miatt, amelyeknek a házasságban valósulniuk kell.

Nézzük, valóban igaz-e ez? Azt mondtuk, a házasság elsődleges célja a gyermek. A gyermek, az utódok jelentőségét, fontosságát minden időben érezték, és ez természetes is, hiszen mindig tudták, hogy ők, az utódok lesznek az élet folytatói. Hogy a gyermekkel kapcsolatban mennyi hibát, mennyi bünt követtek el, hányszor estek káros, helytelen túlzásokba, hogy a gyermek, a jövőt hordozni hivatott nemzedék rengeteg kísérletezésnek volt a tárgya és nagyon sokszor megszenvedője, az most nem tartozik ide, mert még ezek a hibák is a gyermek problémája fontosságának megsejtéséből fakadtak.

Valóban ez elől senki nem zárkozhatik el. Pusztán természetes szemmel nézve, a közösségi élet vonatkozásait tartva szem előtt sem hanyagolható el és nem lehet közömbös senki számára, aki az életet akarja építeni, a gyermek kérdése.

A gyermek azonban igényekkel jelentkezik. Áldozatot, az áldozatok sorozatát követeli azoktól, akik őt életre szólították. Ezek az áldozatok nem csak anyagi természetűek. Rengeteg megkötöttség, tömérdek gond és óriási felelősség jár vele. Évekre szóló sok, nagy odaadó munkát kíván. Mármost biztosítva volna-e a gyermek sorsa, hogyha az a talaj, amelyre szükségképpen támaszkodnia kell, bizonytalan, ingadozó volna? Mivel a gyermek élete természetszerűleg elsősorban az édesanyához kapcsolódik, csak erről az oldalról tesszük fel a kérdést: Vajon azok, akik az anyaságra hivatottak, vállalnák-e a gyermekáldást, örömmel néznének-e az anyaság elé, hogyha azt kellene tudniuk, hogy életük társa, akiben bízva, akire számítva akarták a gyermeket, bármely nap, bármely pillanatban otthagyhata őket, és ők magukra maradnak a gondokkal és a gyermeknevelés óriási feladatával? Vajon nem sínynél-e meg a gyermek jóvátehetetlenül, hogyha a szülők kacérkodhatnak azzal a kísértéssel, hogy kifelé tekinthessenek, ha nem támogatná őket az emberileg szilárd bizonyosság, hogy

életük jó és balsorsban egészen és szétválaszthatatlanul össze van kötve, ha nem kellene érezniük azt, hogy mögöttük áll a törvény, amely őket minden körülmények között egymáshoz köti, és egymástól elválasztani nem engedi.

Ne gondoljuk, hogy ezzel a törvénnyel szembe lehet állítani a tény, hogy világszerte a házasságok tömeges fölbomlása ellenére is születnek gyermekek, tehát az úgynevezett szilárd biztosíték nélkül sem fenyegeti az emberiséget a kihalás veszélye. Aki felelősséggel akar ehhez a kérdéshez hozzászólni, nem elégedhet meg felületes szemlélettel. Maga a tény igaz, azonban éppen a felelősség tudatában feltehetjük a kérdést, hogy azok a gyermekek, akik születnek, ott születnek-e, ahol az – csak a közösségi érdekeket tartva szem előtt – valóban kívánatos? És nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a gyermek születésének nemcsak biológiai, hanem pszichikai és erkölcsi velejárói is vannak. Azok a gyermekek valóban olyan körülmények között és olyan körülményekbe születnek-e bele, hogy annak teljességgel és fönntartás nélkül örülni lehet? Azt se mondja senki, hogy kultúrállamokban nagy körültekintéssel létesített intézmények, messzemenő szociális intézkedések védik a gyermeket, éppen ilyen lehetőségekre is számítva. Ha ennek örülni is lehet, lehetetlen itt meg nem állapítani, hogy mindezek az intézkedések csak szükségmegoldások lehetnek. Mert egészen biztos, hogy sem a tartásdíjra való kötelezettség, sem a bölcsődék és egyéb gyermekvédelmi intézkedések nem pótolják azt, amit a gyermek nagy felelősségéhez a természet kíván. Biztos vagyok benne, hogy csak valamelyes erkölcsi beszámíthatósággal rendelkező emberek között nincsen kettő, akit a házasság bizonytalanságának, felbomlásának veszélyében ezek a gyermekvédelmi, szociális intézkedések a gyermekáldás elfogadására serkentének, és az anyaság megnyugvással való vállalására készítenének. Lehetetlen ugyanis elzárkózni az elől a megállapítás elől, hogy a gyermek problémáját, a gyermekért való felelősséget ezek nem oldják meg. A gyermek – a házasság természet diktálta elsődleges célja, a maga léte, biztonsága érdekében – igényli, megköveteli azt, hogy az a talaj, amelyből ő kinőtt, szilárd legyen, hogy a kapcsolat, amely őt életre szólította, ne legyen kitéve az emberi gyengeség, állhatatlanság, a szétszakadás veszélyének, hanem biztos támasztékot nyújtson azoknak, akik őt tartani hivatottak. Ha a fa ágakat hajtani, virágokat hozni, termést érlelni akar, egészségeseknek, szilárdaknak kell lenniük a gyökereknek, mert ezt kívánja a fa természete.

De még hogyha sikerülne is a házasság talajának ingadozásában, a szétesés veszélyében a gyermekáldás zavartalan biztosítása, a probléma még nincsen megoldva. A gyermek nem csak lenni, hanem élni és nevelődni is akar. Márpedig nyilvánvaló, hogy a gyermek élete a nevelés komoly munkáját is igényli. Nem kell beszélni róla, hiszen általánosan ismert és elfogadott, elméleti és gyakorlati nevelőktől egyaránt hangoztatott igazság, hogy a gyermek nevelése, egészséges fejlődése mindkét szülőnek, az anyának és apának közreműködését kívánja, az anyai melegséget és a férfiúi határozottságot, keménységet. A gyermek kiált szülői után.

Arról sem kell beszélni, hogy a gyermek nemcsak magánügy. A közösséget is érdekli, mégpedig életbevágóan érdekli, hogy kiket kap majd, használható egyéniségeket-e, építőket-e, vagy félrecsúszott egzisztenciákat, akik tehertételei a köznek. Tehát nem mellékes, hogy azok a nevelő tényezők formálják-e, akiket természete igényel. Foerster, a nem katolikus, de komoly keresztény alapon álló nagy nevelő azt mondja: A családi élet olyan erőket és képességeket fejleszt ki bennünk, amelyek az igazi élet szempontjából legalább olyan fontosak, mint összes ismereteink és ügyességeink. Igen, a gyermek a családban akar nevelődni, de a családhoz hozzátartozik mindkettő, az apa és anya együtt. Ha csak egy szikrája él bennünk a felelősségnek, kell, hogy fülünkbe engedjük az igazságot, hogy a gyermek a maga lényével, egész életével igényli az ő szüleit, és akkor nem zárkozhatunk el az elől, hogy ennél a kérdésnél komoly lelkiismeretvizsgálatot tartsunk.

Az elvált szülők gyermekeinek irodalma van, sőt nem túlzok, ha azt mondom, hogy hangosan síró, égbekiáltó súlyos vádja van. Maga az Úr Jézus azt mondja, hogy jaj annak, aki megbotránkoztat egyet a kisdedek közül, jobb lett volna neki, ha malomkövet kötnének nyakára és tengerbe vetnék. A megbotránkoztatás nemcsak azt jelenti, hogy rossz példát adok neki, hanem azt is, amikor beszámítható hibámból, könnyelműséggemmel olyantól fosztom meg őt, a gyermeket, amire neki egészséges életéhez, kifejlődéséhez föltétlenül szüksége van. Ha van borzalmas dolog a világon, talán a legborzalmasabb az, amikor a gyermekek szüleit vádolják, és joggal, mert itt az életnek mély keserősége szólal meg. Sejtjük miről van szó? Gondoltunk-e már rá, hogy milyen zűrzavart, milyen erkölcsi káoszt idéz elő a gyermek lelkében, amikor édesapa helyett apa-bácsival kell ismerkednie, vagy édesanya helyett, vagy mellett egy idegent kell látnia, akit mamának, vagy néninek kell szólítania? Ne gondoljuk, hogy a gyermek ezt természetesnek találja, vagy megszokja. Lehet, hogy beleszokik, helyesebben beletörik. De mindig becsapottnak, sőt kifosztottnak érzi magát, legmélyebb belsejéből, természetéből feltörő igényeiben. Sebet kapott, ami talán idővel úgy látszik, hogy meggyógyult, de valójában a seb seb marad, mérgezi kicsi életét és egészen soha be nem gyógyul.

A gyermek ösztönszerűleg szégyelli is, hogy náluk nem úgy van, mint másoknál, és kérdésekkel jön elő. És a kérdésekre nem válasz: Kicsi fiam, te ezt még nem érted, majd ha nagy leszel, belátod, hogy így kellett lennie. Sohasem fogja belátni, hogy miért kell neki egész életét állandóan vérző sebbel végigélnie, miért kellett egész életében egy kínzó, kielégítetlen hiányérzettel járnia. Lehet, hogy nem mindig vág bele ilyen fájdalmasan a szülők könnyelműsége a gyermek életébe. Lehet, de biztos, hogy sokszor még megrázóbban, még tragikusabban, amit csak az önmagukkal elfoglalt és önzésükben látni és érezni nem tudó, vagy nem akaró szülők nem vesznek észre. Ha igaz Szent Ágoston megállapítása: *Res sacra puer, a gyermek szent dolog, és ha igaz, amit Vörösmarty mond, hogy: „... játszani ily drága kincsek nem adtának...”,* akkor a gyermekek lelki szomorúsága, kiáltása az élet, az ő gyermeki szívük által igényelt élet után nem emelkedik-e vádlóként a szülők vétke ellen, és nem hirdeti-e megföllebbezhetetlenül, hogy a gyermek élete, a gyermek léte a biztonságot kívánja, és bizonyítja, hogy a házasságnak, a gyermek bölcsőjének szétörhetetlennek, szilárdnak, szétbonthatatlanul erősnek, emberi önkénytől és gyengeségtől biztosítottnak kell lennie?

Ne mondja senki, hogy maga az élet is produkál tragikus eseteket, amikor a gyermektől elveszi a szülőket, egyiket, vagy talán mind a kettőt, akkor, amikor még nagyon is szüksége volna azokra. Sajnos vannak ilyen esetek, de ezek kényszerhelyzetek, amelyek ellen nincs hatalmunk. Ilyenkor van helye annak, hogy mozgósítsuk azokat a póterőket, amelyekről az előbb volt szó, hogy a kár minél kevésbé legyen érezhető, a seb minél kevésbé fájó. De, Testvéreim, a kényszerhelyzetek könnyelműsége föl nem szabadítanak, és nem jogosítanak fel arra, hogy emberi önkénnyel és gyengeséggel szaporítsák azok számát.

A gyermeknek a léte, a gyermek élete a természetnek a gyermeket akaró és védő törvénye tehát megföllebbezhetetlenül követeli a házasság kapcsolat tartósságát, a házasság oszthatatlan egységét, a házasság fölbonthatatlanságát. De ha ez így is van, talán akkor, amikor gyermek nincs és gyermekre nincs is remény, akkor talán mégis lehet szó a fölbonthatóságról? Nem, még ilyenkor sem! Akármennyire a gyermek a házasság elsődleges célja, nem egyetlen célja. A házasságnak az is célja, hogy férfi és nő életét kiteljesítse, hogy ők megtalálják a maguk természet törvénye által diktált kiegészülésüket, megnyugvó helyüket a világban. Ez a cél pedig nem kevésbé, mint az első, kívánja a házasságnak oszthatatlan és fölbonthatatlan egységét. Férfi és nő találkozása a házasságban – természetsszerűleg a házasságra lépőknek letagadhatatlan igényei szerint – olyan szoros és annyira benső, hogy abból minden bizonytalanságnak és minden nyugtalanítónak ki kell zárva lennie. A házasság nemcsak testi kapcsolat, érdekszövetkezet, hanem mérhetetlenül több, a házasság életeknek a találkozása.

Az a titokzatos törvény, amit nevezünk szeretetnek vagy szerelemnek, az egész egyéniségnek, a személyiségnek birtokbavételére és odaadására törekszik, és csak a teljes személyes önátadás tudja kielégíteni azokat a mély és finom lelki igényeket, amelyeket a legintimebb, legkomolyabb és legszentebb emberi kapcsolat, az életközösség a két érdekeltben támaszt. A szeretet és a szerelem is egészet akar, és nem akar megelégedni részletekkel. Akarja mindazt, ami a másik, és ebben nem akar senkivel sem osztozkodni. Akarja adni mindazt, ami ő maga, és nem akar semmit sem visszatartani. És ezt akarja holtomiglan, holtodiglan. Ennek a kapcsolatnak lényegéhez tartozik, amit Szent Pál úgy fejez ki: a szeretet soha el nem múlik. Az én a maga egész valójával igent mond a te-nek, de egész valójával igényli, hogy ugyanezt tegye a másik is öfelé. Nem tűr megosztottságot és korlátozottságot, mert csak így tud kielégülni és megnyugodni.

Vajon lehetne-e szó ilyen feltétel nélküli önátadásról, lehetséges volna-e az egyéniség legbensőbb titkainak fenntartás nélkül való feltárása, ha számolni kellene azzal, hogy a másik becsapja őt, és nem bízhat benne? És nem volna-e az embernek legszentebb és legegényibb igényeiben való jóvátehetetlen megrablása, sőt meggyalázása, hogyha itt csalódnia kellene, ha az, akit ő beenged személyiségének, egész emberségének legbensőbb, legtitkosabb szentélyébe, egyszerűen odébbállhatna életének titkaival? Lehetne-e zavartalan, igazi, egész az a boldogság, amelyért állandóan rettegni kellene? A természet nyilvánvalóan ilyet nem akarhat. És nem volna-e a nőnek mérhetetlen megalázása, – hiszen őbenne a támasz, a kiegészülés és személyes odaadás igénye sokkal erősebb, inkább életszükséglet és létfeltétel, mint a természettől fogva önállóbb férfiban –, nem volna-e a női méltóságnak szégyenteljes megalázása, ha ki volna téve annak, hogy őt, mint egy elhervasztott virágot az út szélére lehet dobni? És nem volna az emberi élet nyomorúsága, ha ebben a legintimebb kapcsolatban állandó kérdőjelekkel, állandó bizonytalansággal kellene vívódnia? Azt hiszem, a házasságban – az egyéni érzést véve alapul, – talán éppen az a legnagyobb, hogy van valaki, akire rá lehet hagyatkozni, akiben teljességgel meg lehet bízni, van valaki, aki kiegészíti a léleknek azt az igényét, amelyről a megkínzott költő oly fájdalmasan énekel: „Ezért minden: önkínzás, ének, szeretném hogyha szeretnének s lennék valakié, lennék valakié.”

Ez a legnagyobb, hogy van hol megpihenni, és van a léleknek otthona. Ha ez nem valósulhat meg, mert nincs, ami ezt lehetővé tegye és biztosítsa, akkor az ember állandó kielégítetlenséggel, vágyaiban, életigényeiben csalódottan volna kénytelen élni, és a házasság, aminek az emberek, a férfi és nő igénye szerint a megnyugvás, a boldogság biztonságos otthonának kellene lennie, a boldogság, a vágyak, az igények, a remények temetője, a kínzó csalódások állandó forrása, és a lelki gyötrődéseknek állandóan égő pokla lenne. Ha ezt akarta volna a természet, akkor az ember volna a legnyomorultabb teremtmény, mert legintimebb, legalapvetőbbnek áhított életigénye belekerülne a féktelen, léha ösztönök, indulatok örvényébe, amely elnyelné az ember életének minden igazi javát, az igazi szerelmet, gyermeki kegyeletet, női méltóságot, férfiúi önérzetet és a társadalom egészségét is. Nem, a természet ilyet nem akarhatott. De hogy ez be ne következzen, a természet fölemeli a maga megmásíthatatlan törvényét. A legbensőbb, alapvető életközösségnek a természet sokszorosán aláhúzott követelése szerint oszthatatlan és megbonthatatlan egységben kell állnia. A házasság a természet törvénye és igénye szerint fölbonthatatlan, és fölbonthatatlannak kell maradnia.

Ámen.

IV. A nagy titok

A házasság már a természet berendezésében, a természet törvényének határozott és félreismerhetetlen megfogalmazásában úgy áll elénk, mint az emberrel – a férfiúvá és asszonnyá teremtett emberrel – szemben nagy követeléseket támasztó, ugyanakkor azonban mérhetetlenül sokat ígérő, az emberben jelentkező, természetéből kikívánkozó vágyakra, igényekre megoldást kínáló, az emberi élet gazdagodását, kiteljesítését, a boldogság vágyának megvalósítását ígérő szent, fölséges intézmény. Ha nem tudnánk többet róla, csak annyit, amennyit az emberben élő örök törvény, a természet törvénye mond, akkor is a házasság szent fölségben állna előttünk, amely előtt lehetetlen nem hallani a Mózes felé hangzó szót: „Vesd le saruidat, mert a hely, amelyen állasz, szent.”

De nem ellentmondás-e a természet igényéről, a természet szent erős törvényéről beszélni akkor, amikor a gyakorlatban megélt törvény, az emberek élete egészen mást mutat? Ha valóban a természetnek az igénye, a természetnek a követelése, az emberi életnek továbbadására szolgáló intézmény a házasság, ha valóban a természet kívánja az emberi életnek kiteljesítését, a személy gazdagítását a nemek harmonikus találkozásában és együttélésében, akkor hogyan lehetséges annyiszor ennek a törvénynek a nyílt arcucsapása, akkor hogyan lehetséges, hogy olyan kevés a szép, harmonikus házasság, amelyből az ember által igényelt boldogság, életgazdagítás, valóban vonzóan, valóban melegítően ragyog kifelé! Ha valóban a természet törvénye a házasság és a házasságnak megbonthatatlan egysége, akkor hogyan lehetséges, hogy alig volt kor az emberiség történetében, amikor ezt a törvényt föl ne rúgták és az emberek nem kis százaléka az ellenkezőjét ne élte volna! És hogyan lehetséges, hogy korunkban is ennek a törvénynek erejét olyan kevéssé érzik, amikor a megkötött házasságok majdnem egyharmada fölbomlik, és amikor már majdnem ott tartunk, ahol a császári Róma, amikor az asszonyok éveiket a férjeik számán mérték! Hát hogyan lehetséges, hogy a legerősebb törvény, a természeti törvény olyan gyengének bizonyult az emberekkel szemben, és nem tud hatékony szankciókkal tiszteletet követelni magával szemben?

A kérdés valóban elénk mered, és feleletet sürget, nehogy bárki is azt gondolhassa, hogy nyugodtan lehet a természet törvénye ellen lázongani. Feleletül csak ennyit, amit nem először mondok már: az embernek a bűnben meggyengült, értelmében és akaratában súlyos sebet kapott embernek van képessége és sajnos hajlama is arra, hogy lázongjon a megkötöttség, a törvény ellen. Meg is tud szegni mindenféle törvényt, még a legnagyobbakat, a világosan elevenébe vágókat is. A házasságnál pedig fokozott mértékben fennáll a kísértés, mert itt szinte kimeríthetetlen lehetőség nyílik az emberi gyengeség, az emberi hitványság garázdálkodására, hiszen erősen beleszól az ösztön követelése, és a házasság embert kíván – és az ember olyan nehezen akar és tud ember lenni.

De ne gondoljuk azért Testvéreim, hogy ezzel az ügy el van intézve, hogy a természet törvénye valóban nyugodtan tűri az ellene való lázozást, és nem emelte föl és nem emeli föl tiltó vétőjét az emberi lázongó vakmerőséggel szemben. Vajon olyan nagyszerű, olyan ideálisan szép volt az emberiség élete a maga választotta úton? Nem kell történetfilozófusnak lenni, hogy észrevegye az ember és egyes konkrét esetekben is rá tudjon mutatni, mennyire éppen a törvénytől való elfordulás, ennek a törvénynek megszegése volt az emberi életben a szerencsétlenségeknek, egyéni tragédiáknak is az előidézője. Miért lett egyáltalán probléma a házasság? Miért nem tudta megtalálni a házasságban azt az ideált, amelyre lelke, természete legmélyén álmódzott, ami után vágyott? Vajon azért, mert az embernek rá kellett jönnie arra, hogy a természet becsapta, és nem adta meg, amit ígért, vagy nem inkább azért-e, mert a

természet világos követelése ellenére is másképp tett, a maga elgondolása szerint ment, a maga ösztönösségének útján?

Nem, a természet törvénye nem bizonyult gyengének, mert éppen a házasság esetében szinte kézzelfoghatóan nyilvánvalóvá vált, hogy nem lehet az embernek léte, természete törvénye ellen büntetlenül lázongani. Nem kellett az embernek a házasság a természet követelése szerint, és lett, – aminek a békesség, az örömteli élet forrásának kellett volna lennie –, az emberek számára a tragédiák, kínlódások és vergődések okozója. Vajon ki a hibás ebben? Nem felelt-e a természet törvénye a lázadó embereknek?

A természet törvénye által irányított ember valójában csődbe jutott. Szembehelyezkedett a törvénnyel, belegázolt és elposványosította emberi létének kristálytisza forrását, és ezzel megmérgezte életvizét, és föltartóztathatatlanul züllött, csúszott pusztulása felé. Amint Szent Pál mondja: „Kiismerték ugyan a természet törvényén keresztül szóló Isten rendelkezéseit, hogy aki ilyesmit tesz, méltó a halálra, mégis megtették. Azért Isten szívük hajlama szerint kiszolgáltatta őket a tisztátalanságnak, hadd becsstelenítsék meg saját testüket.” (Róm 1,23-24). Igen, az ember a természet követelésével szemben gyengének bizonyult, és csődbe jutott. Még a választott nép is, amely a természet törvényénél többet kapott az Istentől tanításban, irányításban, figyelmeztetésekben, a házasság kérdésében olyan gyakorlatra züllött, amely a pogányokétól alig különbözött.

Az Úristen azonban nem azért teremtette az embert, hogy beigazolja annak tehetetlenségét, hogy bemutassa, hogyan tud az ember nyomorúságosan lezúllni. Az Úristen nem leli kedvét az ember pusztulásában, azért a tékozló fiúnak is utána küldötte az Ő Egyszülött Fiát. Aki azért jött, hogy megváltást, szabadulást hozzon, hogy az embereknek életük legyen és bőségesen legyen. Irgalmasságában megtehetette volna-e, hogy ne szánakozzék ott, ahol a nyomorúság hangosan kiáltó, a seb égetően kízó volt?

Jézus többször is érintkezésbe került a házassággal. Ismételten kérdéseket intéztek hozzá, amelyekből kisír a házasság kínja, és Jézus nem zárkózott el a válasz elől. Tanítása rövid, de ebben a rövid tanításban benne van a házasság isteni titkának egész komolysága, mélysége és gazdagsága. A megkeményedett szívek előtt sem mulasztja el, hogy emlékeztessen az örök Isten szent akaratára, aki kezdettől fogva férfiúvá és nővé teremtette az embert, hogy ketten egy testté legyenek, és megvalósítsák a Teremtő akaratát, és a könnyelmű léhaság felé felemeli az isteni tilalom fenyegető lángpallosát: Amit Isten egybekötött, ember el ne válassa! Tanítása, szava nem hagy kétséget.

De ha az Úr Jézus csak beszélt volna, csak parancsokat és tilalmakat adott volna, vajon elég lett volna-e a gyengeség, az ösztönösség mocsarába beleragadt ember fölemelésére, hiszen parancsban, tilalomban eddig sem volt hiány. Igazán hatékony segítséget akkor adott, amikor a sárba gyalázott házasságot szentséggé tette. Nem egyszerűen szent dologgá, hiszen a házasság már természeténél fogva az volt, hanem szentséggé, Sacramentummá tette, egyikévé azoknak az isteni életet termő forrásoknak, egyikévé azoknak a kegyelem-eszközöknek, amelyekben titokzatos erejével ő maga működik, amelyekben az Isten a maga gazdagságával leereszkedik az emberhez, a legintimebb bensőségbe, és az isteni szeretet erejével és gyengédségével arra képesíti, hogy túlnőve a merő természeti élet vonatkozásain, megélje egy szép, egy egészséges, gazdag isteni élet formáit, hogy a maga életében megtestesítője legyen az örök Istennek.

Szentséggé tette az Úr Jézus a házasságot, egy sorba állította azt a lelket Krisztusba öltöztető keresztség szentségével, a lelket fehérre mosó bűnbocsánattal, sőt az Úr Krisztust magát adó Eucharisziával. Micsoda szédítő távlatok nyílnak, isteni tikok tárulnak ki itt az ember előtt! De nem vagyunk-e úgy ez előtt az isteni ténykedés előtt, mint Paul Claudel egyik szereplője, aki megrémül az Istenhez-kötöttség gondolatától és kétségbeesve kiáltja: J'honore Dieu. Qu'il reste où il est! Tisztelem én az Istent, de maradjon az Isten ott, ahol van! Nem kívánkozik-e ki belőlünk valami hasonló tiltakozás: Nem szeretem én azt a túlságos

magasztosságot és az istenivel való telítettséget, jobb nekünk a házasság a maga természeti valóságában!

Csakhogy kettőt nem szabad elfelejtenünk. Az egyik, hogy a házasság a maga természeti mibenlétében is szent és telítve van isteni akarattal és magasztossággal, attól tehát egészen semmiképpen sem tudunk megszabadulni. A másik pedig az, hogy a házasság mibenlétét meghatározni nem nekünk adatott. Az független az emberi tetszéstől, vagy nem tetszéstől, és nincs hatalmunkban válogatni saját elképzelésünk szerint. A házasságot az emberi szabadakarat létesíti ugyan, de ennek az akaratnak csak abban van szerepe, hogy köt-e házasságot, és ha igen, kivel. A továbbiakban már teljesen kötve van a házasság törvényével. Az ember tehát kénytelen szembenézni a valósággal, a valóság pedig az, hogy nemcsak maga a természet, hanem külön az Úr Krisztus a házasságot szentté tette. Az Úr Krisztus a házasságot szentségnek rendelte úgy, hogy senki az övéi közül, aki keresztény, másképp házasságot nem köthet, csak úgy, hogy egyúttal szentséget is fölvesz. Aki nem akarja a házasságot mint szentséget, az valójában nem köt házasságot.

Amikor az Úr Jézus ezt a törvényt kihirdette, nem nehezebbé akarta tenni a házasságot, nem megnyomorítani akarta övéi életét, hanem szabadulást, segítséget akart hozni. A házasság tehát mint Krisztus törvénye, a házasság mint szentség, még fokozottabban arra van hivatva, hogy szebbé, gazdagabbá, boldogabbá, tartalmasabbá, krisztusivá, sőt talán szabad azt mondani, igazán emberivé szentelje, segítse az emberek életét.

Mert mit jelent az, hogy a házasság szentség? Jelenti azt, hogy a házasság közvetlen, eleven kapcsolatba kerül az Isten-Krisztussal. Jelenti, hogy amikor két keresztény megfogja egymás kezét a nagy elhatározással, hogy egy életre szóló szent akarással a nagy igennel együtt haladjanak, akkor maga Krisztus áll oda közéjük, nem hogy elválasztó legyen közöttük, hanem hogy a maga erejével kösse őket egymáshoz, hogy a minden természetes hatalomnál erősebb, minden nehézséget legyőzni tudó kegyelemmel járja át az ő életüket. A házasság kegyelembe öltözteti az embert, nemcsak úgy, hogy részeseivé teszi őket annak a fölséges szent életnek, az Isten-közösségnek, hanem úgy is, hogy fölszenteli őket az Isten teremtő tevékenységében résztvevő nagy, szent hivatásra. Ez a fölszentelés nemcsak abban áll, hogy – amint mondani szoktuk – a házastársak kegyelmet kapnak, hogy a házasság kötelezettségeit az Istennek tetsző módon tudják teljesíteni. Ez is óriási dolog, mert a házasság letagadhatatlan nagy feladat elé állítja a házasfeleket és kemény próbára teszi a tusakodó és roskadozó akaratot, de a házasságra való felszentelés ennél mérhetetlenül többet jelent még.

A fölszentelés jelent annyit, hogy a házasságban a házasfelek valamiképpen a papságnak titokzatos misztériumához lépnek egészen közel, kegyelem közvetítők lesznek. A házasság az egyetlen szentség, amelyet nem a fölszentelt, a liturgiai papság, az egyházi rend képviselőjének szentelő közreműködésével jön létre, Egyházunk tanítása szerint a házasság szentségét maguk a házasfelek szolgáltatják ki egymásnak. Ők lesznek egymás számára a krisztusi kegyelem közvetítői. Micsoda megrendítő valóság! A házasság, amely a maga összetevőivel olyan mélyen benn áll a természetes fiziológiai életben, ilyen döbbenetes isteni mélységeknek színhelye. A házasfeleken keresztül maga a kegyelemszerző Krisztus működik, amikor rajtuk keresztül, általuk árad az isteni élet eleme, a kegyelem egymás felé, és így bennük egészen különleges módon megvalósul Szent Péter apostol titkokat reveláló fölkiáltása: „Ti pedig választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet, tulajdonul lefoglalt nép vagytok, hogy annak dicsőségét hirdessétek, aki a sötétségből csodálatos világosságra hívott benneteket.” (1Pét 2,9).

Pedig, Testvéreim, még ezzel sincs vége. A házasság szentsége, a kegyelem közvetítésére való fölszentelése annyit is jelent, hogy a házasság létrejöttével olyan titokzatos zár, kegyelem-áramkör létesül, amely a maga sajátos természete szerint véget nem ér, állandóan áramló, holtomiglan, holtodiglan szóló. A házasság nemcsak abban a pillanatban szentség,

amikor kimondják az igent. A házasság szentség végig az életem, mindaddig, amíg azt a házasságban létesült áramkört a halálnak az erőszakossága meg nem szakítja. Tehát egy életre szóló, maradandó szentség, és mindaddig valósuló, mindaddig meglévő szentség. A házasságban tehát állandó a kegyelem áramlása, ha csak maguk a házaspárok bűnös, Isten akaratával való szembehelyezkedéssel ennek az áramlásnak útjába nem állnak. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy a házastársak akkor, amikor a maguk házasi kötelességeit élik, akkor, amikor a bennük lévő kegyelmet ilyen módon kibontakoztatják, akkor egymás felé és a gyermekek felé a kegyelemnek közvetítői lesznek. Hihetetlen hangzó dolog, de ez is következik a házasság szentségéből. A házasság szentségében az Úr Krisztus a maga tisztító, megváltó és erőt adó szent vérével állandóan hullatja arra a talajra, amelyből az emberi életnek kell sarjadni, ahol az emberélet van hivatva a Teremtő örök gondolatai szerint kibontakozni szépségben, gazdagságban, teljességben. És ezt a házaspárokon keresztül teszi!

Szent, csodálatosan fönséges a házasság, a természet törvényének határozott megfogalmazásában, szent és nagyszerű céljában, tiszteletet parancsoló a maga követeléseiben, de amikor a házasság szentségi valóságára, a Jézus Krisztus által akart és megszentelt házasságra tapad rá a szemünk, mintha az isteni mélység tengere zúgna előttünk, az a szem nem látta, fül nem hallotta titkokkal, isteni erővel telített mélység, amely előtt az ember indíttatva érzi magát, hogy térdre boruljon, mert csak így lehet látni, csak így lehet nézni. Ezért esik szinte elragadtatásba Szent Pál, amikor a házasságról beszél, és a legszentebb kapcsolattal, az Úr Krisztusnak Egyházával való kapcsolatával hozza összefüggésbe, és így kiált föl: Nagy titok ez! Férfiak, szeressétek feleségeteket, amint Krisztus is szerette az Egyházat, és föláldozta magát érte, hogy a keresztségben az (élet) igéje által tisztára mosva megszentelje. Ragyogó tisztává akarta tenni az Egyházat, amelyen sem szeplő, sem ránc, sem egyéb efféle nincsen, hanem szent és szeplőtelen. Így szeresse a férj is feleségét, mint saját testét. Aki feleségét szereti, magát szereti, hiszen saját testét senki sem gyűlöli, hanem ápolja és gondozza, akárcsak Krisztus az Egyházat. Tagjai vagyunk ugyanis testének (húsából és csontjaiból) „ezért hagyja el az ember atyját és anyját, feleségéhez csatlakozik és a kettő testben egy lesz. Nagy ez a titok, én Krisztusra és az Egyházra vonatkoztatom.” (Ef 5,28-32).

Mit jelent ez? Annyit jelent, hogy a titkokat látó apostol szemében a házasság úgy jelenik meg, mint a legcsodásabb és legszentebb kapcsolatnak a mása, mint az Úr Krisztusnak és az Ő Egyháza kapcsolatának a képe. Ez a szent kapcsolat minta a házasság számára, hogy ugyanaz a szent, önfeláldozó és szétválasztást nem ismerő szeretet dolgozzék benne is, amely Krisztusban dolgozott és dolgozik, amellyel az Ő Egyházához kapcsolódik. De ez a kapcsolat erőforrása is a házasságnak, az a Krisztus-testbe való belegyökerezettségével, hogy megvalósíthassa azt a szeretet-közösséget, amelyben már az első keresztyének az Egyház lényegét látták és nevezték a házasságot a szeretet titkának, *mysterium charitas*-nak, mint az Oltáriszentséget a hit titkának, *mysterium fidei*-nek. A keresztyén házaspárok számára megnyílnak a titokzatos Krisztus-test titokzatos erőforrásai, annak minden erő- és kegyelem kincse, hiszen ők Krisztus követségében járnak. Krisztus náluk helyezte letétbe, rájuk bízta legédesebb titkát, Egyházához való szeretetét, és tőlük várja, hogy azt ők érzékelhetően, láthatóan, imponálóan, kifelé vonzóan megélik. Természetes, hogy ehhez az erőről Ő maga gondoskodik.

Íme, így áll elénk a házasság törvénye az Úr Krisztus megfogalmazásában, a nagy, a csodálatos szent titok! Így áll elénk a házasság szentségi képe. Mekkora a mélysége az Isten gazdagságának, bölcsességének és szeretetének! Lehet-e koldustarisznyával és koldus lelkülettel járni ott, ahol az isteni szépségnek ilyen pompázó, ígéretes gazdagsága tárul elénk? Ó, ha meg tudnánk látni! Ó, ha föl tudnánk fogni! Ha csak valamit tudnánk megérezni a mélységekből, valamit a szépségből, valamit az isteni nagyszerűségből, az isteni kegyelemnek gazdag, csoda-, tündérvilágát tudnánk megtalálni.

Ámen.

V. A házasság és az Egyház

A házasságról beszélve szoltam arról, hogy a házasság törvénye az embernek természetébe, létébe beleoltott törvénye, mégpedig nemcsak maga a törvény, mint ilyen, hanem a házasságnak a velejárói, a házasságnak a lényeges feltételei is. Azután szoltam arról, hogy a házasságot az Úr Jézus kegyelmet termő és kegyelmet közvetítő szentséggé tette. Ezeket jó tudnunk. Bár tudjuk azt, hogy a tudás maga még nem élet, de a tudás világosság, és hozzásegít bennünket, hogy tudjunk közelíteni a nagy titokhoz, és hogy meg tudjuk oldani azt a kérdőjelet, azt a problémát, amelyet a házasság jelent.

Amikor azonban a valóság tükrében szembe akarunk nézni a házasság problémájával, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a házasságnak az Egyházzal való kapcsolatát. Nemcsak azért, mert a misztérium-látó Szent Pál a házasságban az Úr Jézusnak az Egyházzal való kapcsolatát látja, annak a nagy szeretetnek a képét, amely Krisztust az ő Egyházához fűzi, nem is csak azért, mert a házasság mint csont az Úr Jézus csontjából és hús az ő húsából egészen sajtáságos módon hordozza Krisztus Egyházának problémáit és feladatait, hiszen az Egyház küldetése nem utolsó sorban a házasságokon keresztül valósul, és problémái és sorsa nem kis mértékben a házasságok életében vetődnek felszínre és jutnak kifejezésre, hanem azért is, mert az emberek az Egyházon keresztül kerülnek érintkezésbe a házassággal, és mert az Egyház ragaszkodik ahhoz, hogy a házasságban neki szava legyen.

Talán sehol máshol az Egyházat nem éri annyi támadás, mint éppen a házasság területén. Nem tudom van-e még terület, ahol annyi kifogás, panasz hangzik el ellene, és ahol annyi arculcsapást kellene elkönyvelnie, még saját gyermekei részéről is, mint éppen a házasság területén? Aki azzal az igénnyel lép föl, hogy anyának tartsák, aki a kegyelemnek, az üdvösségnek, a megszabadító életnek közvetítője akar lenni az életet szomjazók számára, Anyaszentegyháza a lelkeknek, hol kapja meg többször a szívtelen, a kérlelhetetlenül szigorú, a paragrafusokhoz ragaszkodó, az idők járását tudomásul venni nem akaró, igazságtalan, részrehajló, a formákba merevedett, hatalmi mámorban tobzódó egyház megbélyegzést, mint éppen a házasság vonalán?

Ha feltettük a kérdést: mi az igazság a házasság körül? Ha elhangzik a vádbeszéd az Egyház ellen a házasság kérdésében tanúsított állásfoglalása és tanítása miatt, akkor szemébe kell nézni ennek a problémának is, és félretéve minden elfogultságból forrászó egyéni keservet és vélt sérelmet, az igazságot befogadni kész füllel és lélekkel nézzünk szembe a kérdéssel: Igazak-e a vádak, jogosak-e a panaszok? Édesanya-e az Egyház, vagy pedig valóban szívtelen és érzéketlen, kegyetlen gyötrője és nyomorgatója a lelkeknek akkor, amikor a maga házassági törvényével az emberek elé lép?

Előre jelzem, hogy a kérdésnek csak egy részét fogom a mai beszédben vázolni, a következő tehát ennek szerves folytatása és kiegészítése lesz.

Nézzük tehát a kérdést: Mit tesz az Egyház a házassággal és a házasságban? A napokban olvastam egyik lapunkban a következő mondatot: „A házasság a lányoknál egyenlő a fehér menyasszonyi ruhával, az orgonaszóval, az ünnepélyességgel, megható pillanatokkal.” Ha egészen nem is tartunk itt, mert szomorú volna, ha a lányoknak csak ez volna a házasság, de kétségtelen, hogy a kísértés nagy, és ennek veszélye fenyeget. És ez ellen emeli föl az Egyház a maga szavát. Tanításában és gyakorlatában is igyekszik ébren tartani a tudatot, képviseli azt, hogy a házasság nagy dolog, a házasság szent és halálosan komoly, döntő jelentőségű lépés, amelytől távol kell maradni minden könnyelműségnek, felszínességnek és lelkiismeretlenségnek. Amikor az Egyház megköveteli azt, hogy a házasságot ne a hirtelen föllobbanó szenvedély hevületében rövid, futó ismeretség után kössék meg, amikor ragaszkodik hozzá, hogy ismerjék meg egymást azok, akik házasságot akarnak kötni, van-e

lelki rezonanciájuk egymás felé, van-e mondanivalójuk egymás számára, és megismerve önmagukat és a másikat, és figyelembe véve azt, hogy egyiküknek a természete sem ideálisan tökéletes, tehát számítani kell nehézségekre, amelyek az életükben adódnak, vessenek tehát számot önmagukkal, vajon lesz-e erejük ezeknek a leküzdésére; és amikor az Egyház a jegyesvizsgálatnál igyekszik biztosítékot kapni, meggyőződni arról, hogy akik házasságára lépnek rendelkeznek-e a kellő szellemi és lelki felkészültséggel a házasság vállalására, – akkor ezt okvetetlenkedésből, kellemetlenkedni akarásból, vagy nagyképzű fontoskodásból teszi? Nem inkább azért-e, mert emberileg mindent el akar követni a házasság boldogságáért, sikeréért? Amikor a könnyelműségből és lelkiismeretlenségből nagyon hamar zátonyra futott házasságoknak elképesztően nagy száma mered elénk, nem volna-e már az Egyháznak ez a figyelmeztető magatartása, a nekiszabadultság lelkiismeretlenségében megfontolást követelő megállj kiáltása is elég, hogy hálásak legyünk az Egyház iránt, és elismerjük missziójának tiszteletreméltó voltát?

Az Egyháznak egész magatartása a házassággal kapcsolatban adódik abból, hogy a házasság szentség. Ezért van minden. Ezért kell az Egyháznak annyi pofont elviselnie, ezért éri annyi gúny és annyi támadás. Milyen egyszerű és milyen könnyű volna az Egyháznak kivonnia, távol tartania magát mindazoktól a nehézségektől, problémáktól és küzdelmektől, amelyek a házasság miatt szakadtak reá, ha nem állna ott a felelősség terhe! Mennyivel kevesebben haragudnának az Egyházra, hogyha tudott volna ebben a tekintetben megalkudni, az emberek igényeihez, gyengeségeihez alkalmazkodni! *Az Egyháznak azonban soha sem lehetett ambíciója az, hogy barátokat szerezzen bármi áron, hanem az volt a kötelessége, hogy hűségesen teljesítse a feladatát, amit isteni alapítója, Jézus Krisztus reá bízott, hogy fáradhatatlan tanítója legyen az igazságnak és közvetítője a reá bízott kegyelemkincsnek, még ha ezért követ emelnek is ellene, akkor is, ha ezért egy világ gyűlöletével és gúnyával kellene is szembe néznie!*

Emlékezzünk Szent Pál szavaira, amelyekkel tanítványához, Timotheushoz fordult: Eljön az idő, amikor a józan tanítást nem hallgatják szívesen az emberek. Te azonban maradj mindig meggondolt, viseld el a bajokat, lásd el az igehirdetés munkáját, teljesítsd szolgálatodat! Kire vonatkozik ez inkább, mint magára az Egyházra? Az Egyháznak az igazság hirdetésében állni, helytállni kell. És itt, Testvéreim, erről van szó. Az Egyház nem mondhatta és nem mondhatja a házasságra, hogy nem szent, ha egyszer az Úr Jézus mint az Ő megváltó véréből fakadt szentséget bízta kezére! Ha megtenné ezt, akkor még rá is vonatkoznának az Úr Jézus kemény szavai: Jaj annak az embernek, aki elárulja az Emberfiát. Mert árulás volna az, ha az Egyház a házasságot akármilyen formában megtagadná, ha azt nem úgy kezelné, mint ahogyan az Úr Jézus kezéből vette. Mert mit jelent az, hogy a házasság szentség?

Először is azt, hogy ezt tudomásul kell venni, és ezt az Egyháznak hirdetnie kell. Másodszor jelenti azt, hogy a házasságot, mint megváltó, kegyelemszerző eszközt maga Jézus gondolta el, formálta és itatta át az Ő isteni vérevel, annak egyedül Ő az ura, senkinek azon változtatni nem szabad. Annak isteni, krisztusi lényegéhez még az Egyháznak sem szabad hozzányúlania, annak Krisztus által adott és szentesített törvényén még neki sem szabad, még egy „i” betűt sem változtatnia. Még ha anyai szíve szánalommal és részvétellel tekint is gyermekeinek vergődésére és nyomorúságára, szemét nem veheti le sohasem a krisztusi akarat szentségéről, amelyen ott a felírás: „Aki az embereket jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám.” Ezért nem tehet engedményeket az Egyház a házasság kérdésében, nem mondhatja nem szentségnek, nem kezelheti, mint nem szentséget, amit Jézus mint szentséget adott kezébe. Az emberek, akik lázongnak ellene, és miatta hátat fordítanak az Egyháznak, voltaképpen magával Krisztussal szállnak szembe. De rájuk is érvényes Péter szava: Kihez mehetnénk? Nem mehetünk sehová sem, mert hiszen az életnek igéi itt vannak, önála vannak.

Mert a házasság szentség, azért az Egyház nem tehet engedményeket azokban a követelésekben, amelyek a házasság lényegéhez tartoznak. Ezért kénytelen olyan mereven és határozottan kitartani a házasság leglényegesebb feltétele mellett, nem tehet engedményeket a fölbonthatatlanság kérdésében, mert ezen a ponton megszűnt az ő hatalma is, isteni tilalomba ütközik. A házasság szentségében Isten köti össze a házasfeleket, márpedig amit Isten kötött egybe, azt ember, még az Egyház sem választhatja el, nem bonthatja föl.

Ez az a pont, ahol a házasság krisztusi törvénye sokak számára elviselhetetlennek tűnik föl. Még maguk a tanítványok is, amikor az Úr Jézus ezt a törvényt kihirdette, ilyen fölkiáltásra ragadtatták magukat: Ha ez így van, akkor nem érdemes az embernek megházasodni! Ez az a követelés, amely miatt olyan sokaknak szíve nehéz az Egyházra, de kétségtelenül ez az a pont, amelyen az Egyház Krisztus nevében elébe állt a házasság teljes elzüllesztésének, ahol legtöbbet tett a házasságnak, az emberiség élet-termő fájának megmentése érdekében. Nem érdemeként akarom ezt emlegetni, hiszen ez a kötelessége, és ha másképp csinálta volna, meghamisítója és elárulója lett volna Krisztus törvényének, de mégis érdemes egy kissé megállni ennél a ténynél.

Arról már volt szó, hogy a fölbonthatatlanság a házasság belső természetéhez tartozik. A természetnek az igénye a fölbonthatatlan házasság, anélkül beteg, sőt léte is veszélyeztetve van. Amikor az Egyház Krisztus törvényével megindult történeti hivatása útján, egy olyan világgal találta magát szembe, amely ennek a törvénynek az ellenkezőjét élte, ahol a válások napirenden voltak, és az látszott rendkívüliségnek és természetellenesnek, ha valaki megmaradt a fölbonthatatlan házasság hűségében. Az Egyháznak az volt a küldetése, hogy ebbe a világba álljon bele a maga törvényével, és az Egyház vállalta ezt. A teljes erkölcsi elvadultságban és züllöttségben sem vonakodott magasra emelni a krisztusi tilalom tábláját és odakiáltani a világnak: Amit Isten egybekötött, ember szét ne válassa. És ezt megtette akkor is, amikor a hatalom erőszakos fegyvereivel találta magát szembe, és ezt képviselte akkor is, amikor a törvény követelése neki súlyos vérvesztést jelentett. Gondoljunk Anglia elszakadására a XVI. században. A király, VIII. Henrik el akart válni törvényes feleségétől, és az Egyház a leghatározottabban nemet mondott. És ennek lett a következménye az, hogy egész Anglia elszakadt az Egyháztól.

Ó, ha az Egyház tehetett volna engedményeket, elgondolható, hogy nem tette volna meg annyi gyermekének, egy egész ország katolicizmusának megmentésére? Éppen abban az időben, amikor az Egyházban a nagy szétesés mutatkozott, amikor egész Észak-Európa lehullott az Egyház testéről, elgondolható, hogy az Egyház nem kapaszkodott volna bele egy olyan hatalmas birodalomba? És mégis kitartott a „nem” mellett, és vállalta egy egész ország elszakadását, és vállalta annyi gyermekének kegyetlen megkínzását és vértanúságát. Igen, mert az Egyház előtt világosan ott állt a krisztusi tilalom törvénye: Amit Isten egybekötött, ember szét nem választhatja. És Krisztus itt nem tett kivételt, és nem ismert külön elbírálást érdemlő eseteket, nem ismert egyéni javakat és közjót, a törvény határozottan és kivételt nem ismerően áll és mondja, amit Isten egybekötött, ember szét ne válassa!

Azt mondhatná azonban valaki, hogy talán mégsem egészen így van. Hiszen hallottunk róla, hogy maga az Egyház is ismeri a házasság felbontását. Felnöttekhez beszélek, és a katolikusoknak joguk van ahhoz, hogy az egyházuk tanítását világosan ismerjék. Az Egyháznak nincsen olyan tanítása, amit csak a bennfentesek ismerhetnek. Kimondom, de kérem, jól figyeljete: Igen, az Egyház is ismer felbontást. Az Egyház is elismeri és gyakorlatban alkalmazza is az úgynevezett szentpáli kiváltságot, amelyről Szent Pál a korinthusiakhoz írt első levelében beszél: Ha valamelyik testvérnek hitetlen felesége van, és ez szívesen megmarad vele, ne bocsássa el. Ha pedig valamely hívő asszonynak hitetlen férje van, s az szívesen megmarad vele, ne hagyja el férjét. De ha a hitetlen fél elválk, hadd váljk el. Ebben az esetben a testvér vagy nővér nincs lekötve, hiszen békességre hívott benneteket az Isten. (1Kor 7,12-15). Ez röviden azt jelenti, hogyha két, házasságban élő nem keresztény

közül az egyik megkeresztelkedik, és a másik nem hajlandó békességben vele együtt élni, akkor a megkeresztelkedett fél elválhat, és új házasságot köthet, és a régi, pogány házaskötélék felbomlik. Itt azonban, amint világosan láthatjuk, nem szentségi házasság felbontásáról van szó. Ehhez hasonló a másik eset, ha egy nem katolikus, de megkereszteltnek nem kereszténnyel kötött házasságáról van szó. Ha két fél közül akármelyik katolikussá lesz, az Egyház a maga oldó és kötő hatalmával az ilyen házasságot fölbonthatja. Itt is azonban nem szentségi házasságról van szó. Még tovább megyek. Az érvényesen megkötött, szentségi, de a házasséssal még be nem végzett házasság, amit a teológia nyelve *matrimonium ratum non consummatum*-nak nevez, bizonyos esetekben szintén felbontható. Ha ilyen házasságról van szó, és az egyik fél ünnepélyes szerzetesi fogadalmat tesz, akkor a házasság az Egyház törvénye értelmében fölbonlik, és a világban maradt fél új házasságot köthet. Ilyen házasságot az Egyház más súlyos okokból is fölbonthat. Figyelni tehát erre: Csak érvényesen megkötött, de még be nem végzett házasságról van szó. A dolog természete szerint nagyon ritkán fordul elő, de előfordulhat. Az ilyen házasságnál még nincs meg az a teljesség, amit a házaspár egyesülése valósít meg.

Nem azért mondtam ezeket, hogy bárkit is megzavarjak, vagy bárkiben is a házasság fölbonthatatlanságát illetően kétséget támasszak, hanem a pontosság kedvéért, és azért, hogy lássék, hogy ebben a nehéz pontban is mennyire segítségére akar lenni övéinek, hogy az a szívtelennek kikiáltott Egyház ezen a nehéz területen is mennyire anyai, mennyire szívén viseli gyermekei gondját. Elmegy a házasság fölbonthatóságában addig a pontig, ameddig a Jézustól kapott hatalommal elmehet. Ennél többet azonban az Egyház sem tehet.

Figyelembe véve tehát a mondottakat, a törvény egészen pontos megfogalmazásban így hangzik: A szentségi és bevégzett házasság semmilyen körülmények között nem bontható föl. Aki az ellenkezőjét hiszi, súlyos tévedésben van, aki az ellenkezőjét állítja, veszedelmes tanítást hirdet és rágalmazza az Egyházat. Rosszindulatú és az Egyház hitelét lejártni akaró rágalom, amely az emberekben csökkenti az ellenálló erőt, a kitartást, mert hamis reményeket kelt, amikor azt mondják, dehogyan nincs fölbonthatóság, csak pénzzel és jó összeköttetéssel kell rendelkezni, és akkor minden elérhető. Mondjam azt, hogy nem igaz? Aki csak egyetlen esetet, egyetlen igazolt példát tud felhozni arra, hogy az Egyház ilyen házasságot fölbonthatott, annak nyugodtan azt mondom: Fordítson hátat az Egyháznak, mert az Egyház elárulta Krisztust. Nincs fölbonthatóság.

Amit sokan annak hisznek, nem az. Előfordul ugyanis, hogy az Egyház esetleg évekkal a házasság megkötése után, rendszerint bírói eljárás lefolytatásával megállapítja, hogy a házasság érvénytelen. Mivel a házasság embereken keresztül jön létre, csúszhatnak bele hibák, amelyek csak később tudódnak ki. Ha a hiba a házasság lényegét érinti, akkor a házasság eleve érvénytelen volt. Ezt az érvénytelenséget állapítja meg az Egyház, és kimondja, hogy a házasság kezdettől fogva érvénytelen. Nem érvénytelen lett, hanem kezdettől fogva érvénytelen volt. Ki ne érezné tehát, hogy itt nem fölbonthatásról van szó? Nem fölbonthatóság az sem, amit sokan annak gondolnak, amit úgy nevezünk, a házastársaknak ágytól és asztaltól való elválasztása. Annak megengedése, hogy ideiglenesen vagy örökre megszakítsák a házaspár kapcsolatát és külön éljenek. Nem kívánatos, hiszen a házasságnak súlyos sebe talán szépen indult vagy szépen álmódott remények kettétörése, de lehetnek esetek, súlyos esetek, amikor a házastársak, a lelkek érdekében ez a jobb megoldás. Mivel azonban a házaskötélék maradandó, holtomiglan holtodiglan szóló, és kötelezettségekkel jár, az együttélés kötelezettségével is, erre csak valóban komoly és súlyos esetekben kerülhet sor, és a súlyos ok fennforgását legkritikábban állapíthatják meg a házaspár önhatalmilag, hanem az illetékes egyházi hatóság ítéletét kell kikérniük, különben kiteszik magukat annak, hogy a szentségekhez nem járulhatnak, mint olyanok, akik vállalt szent kötelezettségüket nem hajlandók teljesíteni. Nagyon jól meg kell azonban jegyezni, hogy ez nem fölbonthatóság és

nem is érvénytelenítése a házasságnak, csak a házasfelek szétválasztása, ami abból is kitűnik, hogy ilyen esetekben egyik fél sem köthet új házasságot.

Íme, így fest az Egyház álláspontja ebben a legnehezebb kérdésben. Lehet-e azt mondani, hogy az Egyház kegyetlen? Kegyetlen-e az az anya, aki gyermekének kiveri kezéből az égő gyufát, amellyel fölgyújthatná az egész házat? Vajon szívtelen-e az Egyház, amikor nemet mond a házasság fölbontására, mert ezzel a házasság létét veszélyeztetné, ezzel a házasság egész épületét gyújtaná föl? Az Egyház sokszor maga is könnyes szemmel nézi híveinek vergődését, de vérző szívvel is nemet kell mondania, mert ha engedne, a házasság teljes lezüllesztését indítaná el, és az emberiség szent, termő fája a reménytelen pusztulásnak lenne áldozatává. Az Úr Jézus mint őrző kerubot állította az Egyházat a házasság mellé, és amikor az Egyház sokszor ridegnek hatóan áll, és fölemeli tiltó kezét, nem tesz egyebet, mint Jézus parancsára vigyáz a szentségre, vigyáz az emberiség élet-termő fájára, hogy elhárítsa tőle a pusztulás utálatosságát, az elzüllesztés veszedelmét. Tehetne-e vajon másképp?

Ámen.

VI. A házasság az Egyház kezében

Amint már előre is jeleztem, mai szentbeszédemben folytatom a múlt alkalommal megkezdett témát, a házasságnak és az Egyháznak a kapcsolatát, pontosabban az Egyháznak a házassággal kapcsolatos megnyilatkozásainak vizsgálatát.

Arról beszéltem múltkor, hogy az Egyház, mint az élet-fáját őrző kerub, áll a házasság mellett, és az elvek harcának a pergőtüzében, és a gyakorlat, a lázongó élet pihenést nem engedő ostromában tántoríthatatlanul áll, és ha vérző szívvel is és könnyes szemekkel, de hangoztatja a maga *non possumus*-át, a teljessé vált szentségi házasságnak minden körülmények között való fölbonthatatlanságát, mert amit Isten egybekötött, ember el nem választhatja. Itt nincs kérdés és nincsen kétség és nincs vitatkozásnak helye, a törvény a maga kristálytisztta megfogalmazásában világos és határozott, és nincs fellebbezés a szívtelen Egyháztól az irgalmas Jézushoz, hiszen a törvény magának Jézusnak isteni akarata. Az emberi gyengeség állhat előtte lázadva és ökölbe szorult kézzel, át is törheti a törvény külső korlátait, de nem tudja áttörni annak belső erősségét, isteni szilárdságát. Ha kirúgja maga alól a törvényt, belezuhan a létbizonytalanságba, ahol nincs élet-talaja, nincs fogódzója, ha szétszakítja a köteléket, amelyet Isten létesített, akkor nemcsak az Egyházzal találja magát szembe, hanem az Úr Jézussal, aki Egyházáról mondotta: Aki titeket hallgat, engem hallgat, és aki titeket megvet, engem vet meg. Kiszakítja magát az Úristen jóságos kezéből és kiteszi magát annak, hogy majdan egy lázongó élet félelmetes terhével kell megjelenni előtte, majd akkor, amikor végérvényesen megálljt parancsol a szent isteni akarat az emberi lázongásnak. Vajon gondolnak-e erre azok, akik a maguk vélt jogainak és vélt boldogságának elgáncsolását az Egyház szívtelenségében akarják látni?

Van azonban az Egyháznak még több szava is a házassággal kapcsolatban. Olyanok, amelyeknél nem ennyire világos a krisztusi törvényre való hivatkozás, amelyekkel kapcsolatban azonban az Egyház nemcsak kívánja, hanem parancsolja, hogy övéi reá figyeljenek, szavát és parancsát meghallgassák.

És itt egy pillanatra meg kell állni! Van egy irányzat, nem a mi napjainknak a szülötte, és nem először jelentkezik, de mintha a mi napjainkban újra erősebben akarna érvényesülni, egy törekvés, amely el akarja választani a tévedhetetlenül tanító Egyházat az általános emberi gyengeségektől nem mentes Egyháztól. Különbséget akar tenni a lélek Egyháza és a jogi Egyház között. Amit az Egyház a hit és erkölcs dolgában tanít és parancsol, azt elfogadjuk, az előtt tisztelettel fejet hajtunk – mondják –, de minnek a sok minden más, a parancsok és tilalmak, a rengeteg előírás és korlátozás, amelyekkel az Egyház súlyosan beleavatkozik az egyéni szabadságba, életekbe, olyan kérdésekben is, amelyek sem nem hit, sem nem erkölcs, amelyekben maga az Egyház sem követelheti magának a tévedhetetlenséget, hiszen ő maga is időnként változtatja, módosítja azokat. Minek a sok rendelkezés és jogászkodás az Egyházban, amelyek Krisztus Egyházában megfojtják a lelket és a szeretet Egyházát körmönfont jogi fifikával megszerkesztett lélektelen előírások, rideg paragrafusok visszataszító, holt csontvázává teszik? Minek avatkozik az Egyház olyan kérdésekbe, amelyek nem is rá tartoznak, és amelyek megítélésében annyira nincsen tekintettel az emberekre, és annyira látszik, milyen messzire van az Egyház az eleven élettől. Olyan magatartás ez, amelynek veszedelmes voltát lehetetlen föl nem ismerni, mert az Egyházzal való elégedetlenség a lázongásban fogant.

Nem mintha az Egyházban minden kifogástalan volna, és nem volnának javításra szoruló dolgok is. És nem mintha az Egyházban az embereknek, a világiaknak csak az volna a joguk, hogy szépen fejet hajtsanak mindenre és engedelmeskedjenek a parancsoknak! Az Egyház akarja, hogy övéi nagykorúakként, az Egyházat magukénak érezve vegyenek részt életében,

álljanak bele munkájába! Azt azonban igényli, sőt megkívánja, hogy az ő lényegéhez tartozó jogait senki se korlátozza, és ne vonja kétségbe, főként pedig, hogy övéi azokat elismerjék, és azokhoz alkalmazkodjanak. Krisztus Egyháza nemcsak tanít, hanem kormányoz is. Ez nemcsak létéből következik, nemcsak abból, hogy mint közösség és szervezet nem tudna működni, ha nem volna, aki irányítana, törvényeket hozna, parancsolna, tiltana, hanem kifejezetten következik Jézus világos akaratából, hiszen kulcsokat, oldó és kötő, törvényhozó és a törvények megtartását ellenőrző, végrehajtó hatalmat adott az ő Egyházának. Péternek és Péteren keresztül Egyházának azt mondta: „Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat.” Hát hogyan legeltesse őket, ha terelő, irányító pásztorbotjával nem nyúlhat feléjük? Ha irányító, parancsoló szavát juhái, övéi nyugodtan semmibe vehetik?

Nem, Testvéreim, egy pillanatig nem lehet kétséges, hogy az Úr Jézus az ő Egyházát kormányzó, törvényhozó, parancsokat és tilalmakat adó Egyháznak is akarta, és erre a területre is kiterjesztette szavainak érvényességét: „Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket megvet, engem vet meg.” A jogszabályokkal, törvényekkel és tilalmakkal dolgozó Egyház tehát nem idegen Krisztus Egyházától, és aki a parancsoló Egyházat nem akarja elfogadni, magával Krisztussal találja magát szemben, hiszen az ő szava: Aki az Egyházra nem hallgat, azt tekintsétek úgy, mint a pogányt és a vámost. Nincs közössége az Egyházzal, akkor nincs közössége Krisztussal sem!

Súlyos tévedés azt gondolni, hogy az úgynevezett jogi, kormányzó Egyház megöli a szeretet Egyházát, megöli a lelket az Egyházban. Hiszen a törvény, a jog érvényesítése éppen arra való, hogy irányítója legyen az életnek. Hogy egyensúlyban tartsa az életet, az idők követelményeihez alkalmazza az örök törvényt, az örök isteni akaratot, és ilyenképpen szolgálja a változó, de mindig irányításra szoruló életet. Ezért, Testvéreim, nem mondhat le az Egyház az ő kormányzó hatalmáról, és ragaszkodik hozzá, hogy neki joga van törvényeket adni. És teszi ezt különös gondossággal, különös éberséggel és körültekintéssel akkor, amikor a szentségekről van szó.

Tudjuk, hogy a szentségek Krisztus műve, de Jézus azokat az Egyház kezébe adta. Azért az Egyház ragaszkodik hozzá, és ebből a tanításából nem is engedhet, hogy a szentségeket a Jézustól kapott hatalommal és csatlakozhatatlan tekintéllyel ő közvetíti az emberek felé. A szentségeket kiszolgáltató az ő kötelessége, de egyedül az ő joga is. Ugyanakkor azonban joga van azt is meghatározni, hogy ezek a szentségek milyen körülmények között, és milyen feltételek mellett szolgáltatathatók ki, mert Krisztus azokat reá bízta, azoknak egyedül ő a sáfára, közvetítője és rajta kívül senki más.

Ebből a Krisztustól kapott felhatalmazásból és a szentségekért tartozó felelősségből forrasznak azok az előírások, tételes rendelkezések, amelyekkel az Egyház a házasság szentségét is körülbástyázza. Ne ütközzünk meg ezen! Nemcsak az Egyház tesz ilyen előírásokat, megteszik ezt az állami törvények is. Pontosan előírják bizonyos cselekményeknél milyen alakiságokkal, milyen feltételekkel kell rendelkezniük. Ha azok hiányoznak, a cselekmény érvénytelen, vagy legalább is megtámadható. Gondoljunk például a végrendeletre, vagy az állam előtt kötött polgári házasságra. Pontosan meg van határozva, mit és hogyan kell tenni, és ha valaki ezeket az előírásokat nem tartja meg, az állam nem ismeri el a végrendeletnek, vagy a házasságnak érvényességét. Csak az Egyháznak nem volna joga előírásokat adni?

Amikor az Egyház tesz megkötéseket, követel feltételeket, akkor igazságtalanságról, az egyéni életbe való jogtalan beavatkozásról akarnánk beszélni? Nem sokszorosan igazolt-e az Egyház eljárása, nemcsak a krisztusi megbízatással, hanem az emberekre való tekintetből is? Mert hiszen éppen azért, mert a házasság szentség, és az üdvösség eszköze, rendkívül fontos a hívek számára, hogy a házasságban a házasság érvényessége tekintetében az emberi lehetőség határain belül minden bizonytalanság ki legyen zárva. Pontosan kell tudni, mik azok a feltételek, amelyek között a szentség létrejön, hogy az emberek valóban

megnyugodhassanak abban, hogy amit kötöttek, az valóban házasság, valóban az Isten előtt is érvényes cselekmény. Ezért tesz az Egyház megkötéseket!

Mert a házasság szentség, azért ragaszkodik az Egyház hozzá, hogy a házasságot hívei is szentségként akarják és vegyék. Mivel szentséget csak az Egyház közvetíthet, azért ragaszkodik az Egyház hozzá, hogy hívei ne elégedjenek meg polgári házassággal, hanem az ő törvényeinek megtartásával kössenek házasságot. Nem az állami törvényekkel való szembehelyezkedés ez. Az Egyház nemcsak hogy nem tiltja meg az állami törvények megtartását, föl sem menti híveit alóla. Ahol tehát megvan a polgári házasság kötelezettsége, a katolikusok is tartoznak ennek eleget tenni.

Azonban az Egyház kívánja – és ebből nem engedhet –, hogy övéi ne elégedjenek meg a polgári házassággal, hanem szentséget akarjanak, tehát a házasságot az ő törvényeinek, az általa előírt feltételeknek megtartásával kössék meg. Ez a törvény a katolikusoknak szóló törvény, de náluk a házasság érvényessége függ tőle. Hogy mások hogyan kötnek házasságot, abba az Egyház nem szól bele. Ha ilyeneknek a házassága valamilyen formában az Egyház színe elé, az ő megítélése alá kerül, az Egyház érvényes házaskötélnéknek minősít minden olyan életszövetséget, amely nincs ellentétben a mindenkire kötelező törvényekkel, a természeti törvénnyel és a tételes isteni törvénnyel. Éppen ezért például nem katolikusoknak pusztán polgári házasságát is elismeri, elfogadja az Egyház érvényes házasságnak.

Mert a házasság szentség, az Egyház van hivatva megállapítani a feltételeket, amelyek között a házasság kiszolgáltatása történik és történhetik. Amikor az Egyház ezeket a feltételeket felállítja, világos, hogy nem akar egyebet tenni, mint a házasságot isteni alapítójának akarata szerint megőrizni szentnek, hogy az minél teljesebben előmozdítsa a közösség javát, és szolgálja az egyénnek igazi javát is. Mert a házasság mélyen az emberi életbe belenyúló, legbensőbb szövetség, azért megköveteli az Egyház, hogy akik házasságot kötnek, szabad akaratból kössék, és akarják azt, mint életre szóló szövetséget, mint Krisztustól rendelt szentséget. Akik ezeknek a feltételeknek nem tudnak, vagy nem akarnak eleget tenni, azoknak az Egyház nem engedi meg a házasságot.

Mert a házasság szentség, és mert az Egyháznak kötelessége a házasság szentségét a lehetőség szerint megvédeni az emberi önkény és gyengeség ellen, azért az Egyház ragaszkodik hozzá, hogy a létrejötténél ő maga ott álljon. Bizonyos tilalmakat, úgynevezett házassági akadályokat állít fel, amelyek azt jelentik, hogy nem mindenki köthet, vagy legalább is nem mindenki köthet bárkivel házasságot. Ezeket az akadályokat az elfogulatlan szemlélet természetesnek, magától értetődőnek találja, hiszen ezek az akadályok mind megannyi tilalmak részben magát a házasságot, részben a házasfelek javát, részben az egyházi és világi közösség javát vannak hivatva szolgálni és védeni. Jogtalan tehát itt az Egyház okvetetlenkedéséről és az egyéni szabadságba való beleavatkozásról beszélni.

Aki tehát az Egyház színe előtt akar házasságot kötni, annak számolnia kell azzal, hogy vannak úgynevezett házassági akadályok. Ezeknek nagyobbik része (tizenhárom ilyen ismer az egyházjog: korhiány, impotencia, kötelék, valláskülönbség, egyházi rend, ünnepélyes fogadalom, nőrablás, büntény, vérrokonság, sógorság, köztisztesség, lelki rokonság, törvényes rokonság) olyan, amely úgynevezett érvénytelenítő akadály. Ez annyit jelent, hogy ilyen akadályok esetében, akár tudnak róla, akár nem, házasság nem jöhet létre.

Ezeknek az akadályoknak egy része egyenesen isteni tilalomba ütközik, azok alól soha semmi körülmények között nem adható felmentés. Az egyházi eredetű érvénytelenítő akadályok szintén kizárják a házasságot, de alóluk bizonyos körülmények között adható felmentés. A körülmények mérlegelését azonban az Egyház magának tartja fenn. Gyakorlatilag ez annyit jelent, hogy akik valóban indokoltan kérik a felmentést, azt meg is szokták kapni. Fölmerül a kérdés, hogy akkor mire valók egyáltalában az ilyen akadályok? Azért, mert az akadállyal az Egyház megálljt kiált az emberek felé. Az ilyen házasságok

rendszerint több problémát jelentenek, éppen azért az Egyház idejében odaáll a házasságra lépők elé a maga figyelmeztetésével.

Az akadályok között legtöbb probléma a vallással van. Katolikus, nem kereszténnyel kötött házassága esetében valláskülönbség akadályáról beszélünk, katolikus és nem katolikus keresztény házasságánál pedig a vegyes vallás akadályáról. Vallási türelmetlenséggel illetik az Egyházat, mert nem szívesen nézi az ilyen házasságokat, és mert ragaszkodik hozzá, hogy az ilyen házasságokban valamennyi gyermeknek katolikus vallásban való nevelése biztosítva legyen, vagyis, hogy az ilyen házasságok reverzálissal köttessenek. De türelmetlenséggel illetni és vádat emelni az Egyház ellen a legnagyobb fokú igazságtalanság. Ha az Egyház meg van győződve a tanításának igazságáról, akkor tehetne-e másképp? Ha ebben a pontban engedne, nem annyit jelentene-e ez, hogy neki mindegy hívei magatartása, mindegy milyen vallásban nevelkednek gyermekei. Ez pedig egyenlő volna az Úr Jézus tanításának elárulásával. Ezért nem engedhet az Egyház a vegyes házasság kérdésében tanúsított állásfoglalásából.

Mert a házasság szentség, azért az Egyház ragaszkodik ahhoz, hogy előírja a házasságkötés módját. Rendkívüli és az egyházjogban külön említett eseteket leszámítva azt írja elő, hogy övéi két tanú és az Egyház hivatalos képviselőjének színe előtt kössék meg a házasságot. Az a házasság, amely nem ilyen körülmények között születik, nem házasság. Ezért nem fogadhatja el az Egyház például a protestáns templomban kötött házasságot. Ezek azok a megkötések, amelyekkel az Egyház a házasságot körülbástyázza.

Van még valami, amiről szólni kell. Éppen azért, mert a házasság mélyen belenyúlik az emberi életbe, sajnos ki van téve az emberi gyarlóságnak, emberi rosszakaratnak is. Előfordulhat, hogy házasságok sorsa, házassági ügyek vitás ügyekké válnak, amelyekben az ítélő tekintély belenyúlását teszik szükségessé. Így lehetségesek, és vannak házassági perek. Olyan terület ez, amelyen rengeteg vád éri az Egyházat, anyagiasság, megvesztegethetőség, igazságtalanság címén. Nem akarok most ezekkel foglalkozni, nem mintha nem lehetne őket egyenkint részekre bontani és kimutatni igazságtalan, sőt legtöbb esetben rágalom voltukat, hanem azért, mert akik ilyeneket hangoztatnak, azok a legtöbb esetben nem mentesek az elfogultságtól, sőt rosszakarattól, az ellen pedig kilátástalan érveléssel hadakozni.

Senki sem mondja, hogy nem lehetnek hibák, hiszen ahol emberek vannak, hibák, sőt bűnök is adódnak. Bizonyos azonban, hogy a hibáknak száma korántsem olyan nagy, mint ahogyan ezt a rosszakarat feltételezi. Ami pedig a perek sorsát és ezekben az emberi gyarlóság érvényesülését illeti, nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a házassági perekben az Egyház különös gonddal jár el. Ha nincsen feltétlen biztos bizonyíték, akkor soha sem hoz ítéletet a házasság ellen. Lehetséges tehát, hogy érvénytelen házasságot esetleg nem mond ki érvénytelennek, éppen azért, mert nincsenek bizonyítékok, azonban az, hogy érvényes házasságot érvénytelennek minősítsen, az majdnem teljesen lehetetlen. Ha mégis megtörténnék, hogy hamis bizonyítékokkal megtévesztik a bíróságot, akkor természetes, hogy Isten előtt a megtévesztők felelősek, és a házasság érvényessége a bírói ítélet ellenére is fennáll, mert ami Isten előtt érvényes, azt ember nem minősítheti érvénytelennek.

Ha már az emberi gyengeségekkel kapcsolatos kifogásokról beszélünk, legyen szabad még egy dolgot érintenem. Előfordul – nem csak házassági ügyekkel kapcsolatban –, hogy egyesek személyes sérelmekre hivatkoznak. Olyan meg nem értésben, sőt talán durvaságban volt részük – mondják – az Egyház, helyesebben egyháziak részéről, hogy nekik elégük van az Egyházból. Feltétlenül hiba és fájlalni való, ha ilyenek előfordulnak, de tegyük szívünkre a kezünket: Mi magunk azon a poszton, ahol állunk, sohasem követtünk el hibát? Soha sem voltunk durvák vagy igazságtalanok másokkal szemben? Miért alkalmazunk olyan mértéket, amelynek mi magunk nem tudunk megfelelni? Sőt hogyan jövünk ahhoz, hogy emberek hibáiért magát az Egyházat ültetjük a vádlottak padjára és marasztaljuk el? Szenteknek akarnánk látni azokat, akik Jézus körül és az ő ügyeiben járnak? Illő is volna, hogy azok

legyenek, de sehol sem kaptunk ígéretet arra, hogy valóban azok lesznek. Az Úr Jézus emberekre alapította az Egyházat, és az általa kiválasztottak között is volt – és éppen Péter volt az –, aki megtagadta Krisztust. Ezt ne hagyjuk figyelmen kívül! Az Úr Jézus nagy megalázkodása, hogy emberekre bízta magát, embereken, sokszor nagyon gyarló embereken keresztül dolgozik, és mutatja meg magát, mégis azt mondotta: „Aki titeket hallgat, engem hallgat, és aki titeket megvet, engem vet meg.”

Ezek azok a tételek, amelyekkel az Egyház a házasság kérdésében hívei elé áll. Nagyon sokszor mint szomorú édesanya áll, mert még saját gyermekei részéről is meg nem értést, támadásokat és rágalmakat kell elkönyvelnie. Az Egyháznak nem vigasztalás, hogy sokan ezek közül rájönnek – talán már későn –, hogy mégis az Egyháznak volt igaza. Példájuk azonban mindenesetre komoly figyelmeztetés mindenki számára, hogy az Egyház talán mégsem gáncsokodásból beszél és teszi azt, amit tesz, hanem mert maga mögött érzi Azt, aki mondotta: „Mindaz, aki hallgatja tanításomat és tettekre is váltja, hasonlít a bölcs emberhez, aki házat sziklára építette. Szakadt a zápor, ömlött az ár, süvöltött a szél, és nekicsapott a háznak, de nem dőlt össze, mert sziklára alapozták. Mindaz pedig, aki tanításomat hallgatja, de tettekre nem váltja, hasonlít a balga emberhez, aki házat homokra építette. Szakadt a zápor, ömlött az ár, süvöltött a szél, és nekicsapott a háznak. Az összedőlt és romhalmazzá vált.” (Mt7,24-27)

Így szól az Egyház a házassággal kapcsolatban. Így áll elénk a maga házassági követelésével, így akarja a házasság szentségének megélését Krisztus törvénye szerint.

Ámen.

VII. Megvalósítható-e az eszmény?

Napjainkban sok szó esik az emberről, az ember nagyságáról, értékéről és lehetőségeiről, és nem minden alap nélkül, mert valóban mélységek világa ő, titkoknak, világokat mozgató erőknek és képességeknek szédítő lehetőségeknek hordozója ő. Még a zsoldáros is ámulva áll meg az ember nagysága előtt, és így kiált fel: „Mi az ember, hogy megemlékezel róla, mi az emberfia, hogy gondot viselsz rája? Az angyalok alá csak kevéssel aláztad, dicsőséggel és dísszel koronáztad. Hatalmat rendeltél neki kezéd minden műve felett, lába alá vetted mindeneket.” (Zsolt 8,5-9)

Valóban csodálatos világ az ember. Az ember szinte kísértésben van, hogy megértse azokat, akik megszédülnek ettől a nagyságtól. De amikor megilletődött lélekkel állunk meg az ember csodája, az ember titokvilága előtt, annál fájdalmasabban szíven üt bennünket a kiáltó ellentmondás, az embernek a tragédiája: Miért tud és akar az ember – az uralkodásra hivatott és a végtelenség távlatára nyílni és látni akaró szemmel megáldott ember – olyan rövidlátó, olyan egyoldalú lenni? Miért tud megállni a félnél, és abba belefeledkezni, úgy, hogy közben nem hall meg más hangokat, nem vesz észre más mélységeket, értékeket és kincseket? Miért tud a titok-világának egy része úgy ismeretlen maradni előtte, hogy föl sem eszmél, rá sem döbben arra, mintha nem is lenne, mintha nem is léteznék?

Csodálatos tünemény az ember! Kérkedik azzal, hogy meghódítja a világot, és bele tud nyugodni abba, hogy közben ismeretlen maradjon számára az a világ, amely pedig elsősorban kellene, hogy érdekelje, amely legközelebb van hozzá – önmaga. Mintha valami gonosz varázslat ejtené hatalmába az embert, érzéketlen tud maradni létének egyik fele felé, mintha az nem érdekelné, mintha nem is volna. Nem veszi észre azokat az erőket, amelyek pedig az övéi, nem figyel fel azokra a lehetőségekre, amelyek pedig számára kínálóznak, és nem hallja meg azokat a finom, sürgető hívásokat, amelyek pedig hozzá szólnak. Tragikus az embernek ez a rövid távra beállított látása, ha gorombább, de találóbb szót akarnék használni, azt mondanám, korlátozottsága, – mert rengeteg lemaradásnak, elferdülésnek, torzulásnak és kisiklásnak az előidézője. Érezteti hatását az emberi élet egész vonalán, de különös élességgel kerül szemünk elé a házasság területén.

Azt mondtam, hogy a házasság a természetnek a szentsége, mert gyökerei, célja, értelme és alapjellege mélyen belefürödnek az emberi természetbe. Maga a természet véste ki a házasság törvényét a gyermekért és egymásért való elválaszthatatlan életszövetséggé, és az ember úgy tesz, mintha nem is róla volna szó. Hát miért nem tudja az ember észrevenni, hogy neki, embervoltának gazdag titok-világában ennek a törvénynek a megvalósításához lehetősége, megéléséhez ereje van! Miért nem veszi észre, hogy ennek a törvénynek a megélésére neki hivatása van? Miért tud leállni az ember akkor, amikor pedig olyan nagyszerű terület kínálkozik a maga emberi nagyságának kibontakozására?

Beszéltem arról, hogy milyen főségesen nagy titkot bízott rá az Úr Jézus övéire, milyen csodálatosan nagy, valóban szent lehetőségeket. Vajon azért-e, hogy az ember gúnyos fintorral elhúzza a száját, vagy, hogy sáros lábbal taposson az Úr Jézus vérével áztatta finom, szent szőttesen? Beszéltem arról, hogy az Egyház – az emberek üdvözítésére küldött Anyaszentegyház – mennyi komolysággal, szeretettel, a szentséget védő mennyi tisztelettel veszi körül a házasság szentségét. Vajon merjük-e gondolni, hogy hazugság-bálvány az, amire az Egyház kétezer éven keresztül annyi vihar és annyi ostromlás közepette olyan féltő gonddal, szeretettel vigyázott? Vajon merjük-e gondolni, hogy az Egyház, amelynek vállára ránehezedik a lelkekért való számadás rettenetes felelőssége, halálba kerget lelkeket azzal, hogy olyan törvényt parancsol, amely lehetetlen, olyan kötelességeket ír elő, amelyek megvalósíthatatlanok, olyan eszményt sürget, amely elérhetetlen, mert egészen idegen az

ember igényeitől és erőitől? Valóban elhiszük, hogy az Egyház az élettől idegen álmvilágban él? Ha pedig nem, ha igazság, ha a való élet az, amiről beszél, akkor miért hadakozunk ellene, akkor miért nem fogadjuk el azt, amit mond?

Mikor az ószövetségi Illés próféta a bálványimádás elleni küzdelemben annyi gyengeség, sőt aljasság láttára döntő cselekvésre kényszerült, odaállt a népe elé ezekkel a szavakkal: „Meddig sántikáltok kétfelé? Ha az Úr az Isten, kövessétek őt, ha pedig Baál, kövessétek azt!” Kihívta párviadalra a bálvány papokat, és az egész nép színe előtt bebizonyította hazug, bálványimádó voltukat, és fényesen igazolta az Úr igazságát, Isten-voltát és hatalmát.

Amikor a házasság szentélyéből annyi hamis isten ijesztő képe, annyi bálványkép vigyorog felénk, nem kellene-e valami hasonlót tenni nekünk is? De ha nyitott szemmel járunk, nem nehéz észrevenni, hogy a párviadal valamiképpen már lefolyt, és annak eredménye legalább negatív oldalon aligha lehet kétséges. A házasság törvényét támadó elméletek a történelem színe előtt levizsgáztak és megbuktak. A házasság eszményét megtagadó és meggyalázó gyakorlat pedig szomorúan beigazolta, hogy a bálványimádástól a házasság nem kapott mást, mint kiábrándultságot, ingerültséget, feszültséget, a házasság lezüllését, a teljes szétesés, vagy legalább a széthúzás diszharmóniáját, a házasságban élőknek vergődését és boldogtalan kínját.

De nemcsak negatív irányban mutatkozik az eredmény a házasság körüli párviadatok kimenetelében. Pozitív eredményekre is hivatkozhatunk. Pozitívumként kell elkönyvelnünk az ember természetébe beleírt törvényt, amely ellen lázadhatunk, de amelynek igazsága és jósága ellen egyetlen érvet fölhozni nem tudunk. Pozitív értéként kell elkönyvelni a krisztusi házassági törvényt, amelynek szépségét és embert emelni akaró, embert szentelő erejét lehetetlen nem érezni. És pozitív értéként kell elkönyvelni az Egyház házassági törvényét, amelyről meg lehet állapítani, hogy kemény és szigorú, de ugyanakkor azt is meg kell állapítani, hogy hűséges az eszményhez, és nem fárad bele ébren tartani a házasság szentségének magasztos voltának tudatát. Pozitív értéként kell elkönyvelni, hogy ezekkel a törvényekkel szemben, azok félremagyarázásán, helytelen értelmezésén elfogultságból, egyéni érdekekből táplálkozó és a gyengeségnek igazolást keresni akaró lázongáson kívül érvet fölhozni nem tudunk.

De éppen erről van szó! Ha van törvény, a természet törvénye, amely az embervolt érdekében követel, ha van szentség, amely erőt ígér és ad, és ha van Egyház, amely törvényt és szentséget sürget, akkor nekünk nem szabad megállni annál a kényelmes, de alapjában véve kiábrándító, pogány és végzetes álláspontnál, hogy a házasságnak az Egyház által képviselt elgondolása olyan, mint egy nagyszerű, csodálatos szép költemény, amelyért talán lelkesednek különösen fogékony idealisták, amelyben talán hisz néhány naiv ifjú jegyes, amelynek szépségéről szavalnak az életet nem ismerő papok, de amelyre az élet rácáfol, amely a gyakorlatban megvalósíthatatlan, amely mellett el is mennek értetlenül és idegenül a kornak gyermekei, más eszmékkal, más látásokkal, más célok felé. Már csak azért sem szabad ilyen állásfoglalással szóba állni, hacsak nem akarunk a teljes pesszimizmusba és reménytelenségbe beleragadni az ember és az emberiség sorsát illetőleg, mert el lehet-e képzelni, hogy a természet olyan törvényt sürget az emberiség léte érdekében, amely megvalósíthatatlan?

Szabad-e nekünk azt gondolnunk, hogy az Úr Jézus az ő legszentebb titkai, a szentségek közé emelte azt a házasságot, amely az élettől idegen, megvalósíthatatlan ideál, és mint ilyen, szükségképpen ki van téve az állandó vétkezésnek, az állandó szentségtörésnek? Nem! Nem az eszményben van a hiba! Senki sem tagadja, hogy magas az eszmény, de lehetetlen meg nem állapítani, hogy ez a magas eszmény ragyogó, ígéreteiben kívánatos, nagyszerű és szép, hiszen a gazdagabb, a teljesebb emberi élet felé hívogat. Hogy nem könnyű? Senki sem állítja az ellenkezőjét. Pázmány Péter a maga kemény szokimondásával egyenesen azt mondja: A házasság a legnehezebb szerzet.

Biztos, hogy a házasságnak megvannak a maga nehézségei, egyéniek és szociálisak, anyagiak és szellemiek, testiek és lelkiek. De ha a házasság egyáltalán az embernek való, akkor lehetetlen, hogy a vele kapcsolatos nehézségek leküzdhetetlenek, akkor lehetetlen, hogy a problémák leküzdhetetlenek legyenek. Ha a problémák emberiek, akkor azok megoldása is az ember kezében, az ember hatalmában van. És itt mindjárt szabadjon rámutatni egy hibára. Egészen biztos, hogy sokkal kevésbé beszélhetnénk nehézségekről és problémákról, ha nem a nehézségeken való fájongással tölténénk az időt, és nem arra tékoztunk volna annyi energiánkat, hogy a nehézségeket megállapítsuk, azokat minél inkább kiszínezzük a magunk igazolására, hanem valóban becsületes nekifeszüléssel hozzáfogtunk volna a nehézségek és a problémák fölszámolásának.

Itt van a házasság problémájának a kulcsa: Emberek kellene, akikben van bátorság és eltökéltség, szemébe nézni a nehézségeknek, és nem megfutni előlük. Elszántság arra, hogy nekifeszüljenek vállukkal, egész becsületes életükkel ezeknek a nehézségeknek, és megoldják és elküzdjék őket. Férfiak kellene, akik akarnak lenni valóban férfiak, és nem hitvány, gyöngé bábok, vagy a kényelem és élvezetek párnáin elterpeszkedő kényurak. És nők kellene, nem játék babák és könnyelmű pillangók, nők, akik akarnak lenni valóban nők, a női természet annyi gyönyörű, gazdag kincsével. Tudom, hogy nem könnyű embernek lenni, de nem ember után kiált-e az életnek egész, hatalmas küzdőtere? Hogyan nélkülözhetné az éppen a házasság, az emberi életnek egyik legmélyebb és legfelelősségteljesebb, az egész emberre rátámaszkodni akaró posztja?

Azt mondtam, hogy a házasság problémái nem megoldhatatlanok, de ember kell hozzá. Emberek kellene, akik tisztában vannak a maguk feladatával, és egész lélekkel, egész becsületességgel vállalják azt. De mi az a feladat? Itt rá kell mutatnom egy végzetes tévedésre. Mi az, amiben az ember a maga feladatát, életének értelmét látja? Nem akarom most itt a hittan erre vonatkozó tanítását ismételni, maradjunk meg csak az embernél, – a világba, az életbe beállított embernél –, és kérdezzük meg tőle, miben látja életének értelmét és feladatát? Sok ember gondolkodik rajta, sok emberben nem válik a probléma tudatossá. De akár tudatosan, akár öntudatlanul az ember a boldogság felé tör, azt akarja. Ezt akarja az életet lehorgonyozó életállapotban, a házasságban is, amelyet az ember különösebben is úgy szeretne látni, mint a boldogság ígéretének forrását, és amelyet mi is úgy emlegetünk, mint az emberi élet gazdagításának eszközét, a boldogság megteremtésének útját.

Eddig rendben is van minden, hiszen magától értetődő, hogy az ember arra tör, amerre létének, természetének törvénye hajtja. Nem is itt van a hiba, hanem annak a boldogságnak az elképzelésében, ami sajnos, fájdalmasan érvényesül a házasságban is, és egyik alapvető forrása a házasság nehézségeinek, a házassággal kapcsolatosan felmerülő problémáknak. Ne vádolhasson senki jámbor szólamok ismétlésével, így teszem föl a kérdést: Nem igazolja-e sokszorosan a tapasztalat az életet, amit a nem nagyon buzgó, de lelke mélyén katolikus Vörösmarty a probléma lényegét megérezve olyan nagyszerű szavakkal fejez ki: Mi az, mi embert boldoggá tehetne? Kincs, hír, gyönyör? A telhetetlen elmerülhet benne, és nem fogja tudni, hogy van szívöröm! Ez az, amiről az emberek megfélemedeznek, vagy talán nem akarnak elhinni. Újra és újra próbálkoznak, mintha azt gondolnák, hátha az ő életükben mégis csak sikerül. Pedig tudomásul kell venni, hogy a Paradicsom boldogsága elérhetetlen az ember számára. Akik mégis hisznek megvalósulásában, szükségképpen magukban hordják a boldogtalanság forrását, mert kiteszik magukat a csalódásnak. A paradicsom elérhetetlen, de nem vész el az ember számára a boldogság lehetősége. Ennek útja azonban nem a zavartalan, problémátlan, kényelmes élet felhőtlen, virágos rétvén vezet át. Nem az ún. jóléttel, kiapadhatatlan élvezetekkel és véget nem érő szórakozásokkal azonos, hanem valami mélyebb törvénynek, az emberi létnek nem felszínéről, hanem egészéből, mélyéből fakadó igénynek való engedelmesség. Ez az, amiről nem szabad elfeledkeznünk.

Tudják ezt azok, akik házasságra lépnek. Lehetetlen, hogy ne tudják! Hiszen mikor házasságot kötnek, úgy érzik, hogy boldogságukért akár a fél világgal is szembe tudnának szállni, tehát küzdelemre való hivatottságot éreznek magukban. És tudniuk kell azt is, hogyha egy ember élete nem problémamentes, sőt tele van küzdelemmel, akkor kettőé, a családé, ahol többen vannak, még kevésbé az, hiszen ahol több az ember, ott több a baj is. De mintha a házasság után erről valahogyan megfeledkeznének az emberek! Mintha valami végzetes vakság, bénultság telepedne rájuk, és ábrándok felé sóhajtoznak, és légvárok felé kacsintgatnak, mintha a valóság világával minden kapcsolatuk megszakadt volna. Ilyen módon természetes, hogy a házasság a maga valóságával alig lesz számukra a boldogság útja, hanem lesz a nehézségek állandóan nagyobbodó botránykő-halmaza, amelyen véresre verik magukat azok a szerencsétlen, behunyt szemű emberek.

Van tehát megoldás! Nem szabad azonban elfelejteni: a házasság nem a filiszteri nyárspolgári, ún. boldogság, hanem valami abból, amit úgy mondhatnánk, küzdelem és munka egy életen keresztül, holtomiglan és holtáiglan. Aki ezt tudomásul veszi és ezt vállalja, annak a házasság nem lesz értelmetlen és reménytelen vergődés, hanem a nemesítő és nemesedő, értékeiben egyre színesedő, gazdagon kiteljesedő emberi élet útja.

Ámen.

VIII. A jó házasság követelményei

Arról beszéltem a legutóbb, hogy a házasság eszménye, az örök törvény és Krisztus törvénye által diktált követelése, nem valami ábrándkép, amelyet megsóhajthatunk messziről, de amelyet elérni, megközelíteni nem lehet, nem egy a valósággal, az étellel, az emberrel nem számoló légvár, amelybe az emberfiának belépni lehetetlen, hanem minden ízében, minden részletében és minden igényében az ember számára készült, az embernek szóló törvény.

Magasság kétségtelenül, de éppen azért, mert magasság, hívja az embert, hogy az bele ne feledkezhessek a kicsinységbe! Ideál, kétségtelenül ideál, de olyan ideál, mely a maga egészében valóság akar lenni, és azért hívja az embert neki való, megállni nem akaró, lendületes emberi munkára. Azt mondtam, hogy a házasság törvénye, ha kemény is, de nem megvalósíthatatlan, de embert kíván. A házasság nehézségei nem leküzdhetetlenek, a házasság mint probléma nem megoldhatatlan, csak ember kell hozzá.

Azt mondhatná azonban valaki: Mindez így igen szépen hangzik, de több-e frázisnál és általánosságoknál, amelyekkel nem sokra megyünk? Nem ez érdekel elsősorban bennünket, a „hogyan”-ra vagyunk igazában kíváncsiak. Az ideálról eleget hallottunk, most már szeretnők azt tudni, hogyan élhető meg az ideál valósággá? Azt szeretnők tudni, – hogyha egyáltalában lehet –, hogyan lehet a krisztusi házassági törvényt étletté élni? És igazuk van azoknak, akik ilyen igénnyel állnak elő, mert valójában ez a feladat, és ez a lényeg. Ha vállalkoztam rá, hogy a házasságról, mint Krisztus akarataról beszélek, akkor nem térhetek ki ez elől a kérdés elől sem. Nem könnyű a feladat, mert hiszen konkrétan kellene lenni, és ugyanakkor kénytelen vagyok bizonyos általánosságok mögé húzódnival. Nem vállalkozhatom a házassági tanácsadó szerepére már csak azért sem, mert minden házasság valamiképpen külön, egyedi eset, amely egyéni kezelést is igényel. Erre itt nem vállalkozhatom.

Megpróbálom mégis, és szólni akarok a jó házasságnak azokról a követelményeiről, amelyeket egyetlen házasság sem nélkülözhet. Sőt talán úgy is mondhatnám, szólni akarok azokról a követelményekről, amelyek az embertől függenek, és amelyek, ha megvannak, akkor a házasság nem lehet rossz, nem lehet szerencsétlen.

Amikor a jó házasság feltételeit akarom összefoglalni, legelsőnek a házasságra való előkészület fontosságát kell hangoztatnom. Némi joggal hangzik el a szemrehányás azoknak a szájából, akik a házasságban eléjük kerülő ismeretlen problémák előtt megtorpannak, és azt mondják: Miért nem készítették fel bennünket, miért nem beszéltek nekünk ezekről a kérdésekről? Ne kutassuk, hogy kit terhel a felelősség, és kire nehezedik a felvilágosítás kötelessége. Egy azonban bizonyos, hogy súlyosan vétkes mulasztás házasságra engedni azokat, akiknek sokszor teljesen ismeretlen terület, *terra incognita* a házasság a maga erkölcsi követeléseivel.

Amikor két hétre elmegyünk nyaralni, vagy egy-két napos kirándulásra készülünk, tervet csinálunk, apró részleteiig kidolgozzuk a programot, és többször is utánanézzünk, megvan-e minden, amire szükségünk lesz. Hát a házasságnál, az egy életre szóló, legintimebb, és éppen azért a legmélyebb felelősséggel járó legkomolyabb életszövetségnél megelégedhetünk azzal, hogy majd valahogyan lesz, majd az idő és a tapasztalat megtanítja azokat a fiatalokat arra, hogy mit kívánnak tőlük a házasság törvényei? Nem gondolunk arra, hogy minden nap, minden lépés helyrehozhatatlan, súlyos, végzetes következményekkel járhat? Pedig a házasság nem csak stafírung és nemcsak lakás probléma, és nem csak a megélhetés biztosítása, és még csak nem is csupán nemi élet. Ezek is fontosak, nem lehet őket figyelmen kívül hagyni, de ezek, – ha szabad azt mondanom –, a házasságnak csak felületi velejárói.

Ezekon kívül azonban még mennyi minden van, ami elengedhetetlenül sürgető, amit a házasságra való felkészülés a felelősségre, arra, amit egy másik személlyel való együttélés és

a vele együtt megvalósítandó feladatok jelentenek. Nem arról van szó, hogy sötét képen vetítsük a házasságot, hogy kiábrándítsuk az optimista idealizmust. De igenis szükséges, hogy a házasságra lépők érezzék a rájuk váró feladat komolyságát, és lehetetlen, hogy a házasság útja felfedező út legyen számukra, ahol egymást érik a kellemetlen meglepetések. Végzetesen veszedelmes, ha a házasság a próbálkozások, kísérletezgetések területe.

Aki házasságra akar lépni, annak mindenekelőtt megfelelő fogalommal kell rendelkeznie a házasságról. A házasságot, mint az élet nagy titkát, mélységeket rejtő feladatát kell látni: szentnek, magasztosnak, nagyszerűnek. Aki házasságra lép, annak a lelke mélyéig át kell hatva lenni annak komoly, szentséges voltától, annak lelkét kell, hogy valami áhítatos, szent érzés töltse el. Olyan követelmény ez, amely alól felmentés nem adható senkinek. A házasság ugyanis nem az egyéni felfogásban, sőt nem is a vallásos szemléletben lesz szentté, magasztossá, hanem léténél, természeténél fogva az, és másképp látni és másképp közelíteni annyit jelentene, mint teljesen idegenül állni oda. Olyan volna ez, mintha egy gyönyörű illusztrációkkal díszített, mélységes életigazságokat tartalmazó könyv elé egy négy lábú állna oda. Nem érezné-e mindenki, hogy két egészen idegen világ, amelyeknek egymáshoz semmi közük? És nem gondolna-e mindenki rettegéssel arra, mit fog az az oktalan állat azzal a remekművel csinálni? Talán erős a hasonlat, de nem szelídíthetek semmit sem rajta, mert valóban ez a helyzet. Aki vak, attól nem kívánhatom, hogy észrevegye a színeket. Aki süket, annak hiába szólnak a legszebb hangok! Aki kocsmái hangulatban van, nem vihetem templomba, mert ha botrányt talán nem is csinál, de nem tud utat találni hozzá a szent hely levegője. Így van ez! Akinek sejtelve sincs a házasságnak mélységeket és titkokat hordozó nagyszerűségéről, attól nem kívánhatom, hogy meg tudja állni a helyét a házasság komoly feladatai előtt.

Azt akarom mondani, hogy akik házasságra lépnek, azoknak mind buzgó, vallásos lelkeknek kell lenni? Nem ezt mondtam! Bár nehéz elképzelni az Isten előtt álló felelősségtudat nélküli embereket a házasság kemény feladatokat jelentő szentélyében, – mivel kötelességemnek érzem, hogy minden ferdítést, egyoldalúságot és elfogultságot kikerüljek –, tartózkodni akarok attól is, ami túlzásnak látszhatnék. Megengedem tehát, elvileg nem elképzelhetetlen, és teljesen nem lehetetlen, hogy nem hívó ember is tud megfelelő, áhítatos lélekkel állni a házasságban. Az azonban minden esetben szükséges, hogy a házasságot nem léha, profán, frivol szemmel lássa, hanem valami nagyot, magasztosat lásson benne, amely előtt nemcsak külsőleg, hanem lelke legmélyéig ünneplőbe kell öltözni. Különösen szükséges ennek hangsúlyozása napjainkban, mert a ma fiatalságának nagy hibája, hogy az ideálok iránt megfogyatkozott az érzéke. A mai ember hajlamos a tiszteletlenségre, és fenyeget a veszedelem, hogy a házasság előtt sem tudja ezt az érzést, ezt a parancsolólag szükséges feltételt megtalálni.

A látás és érzés, bármilyen magasztos legyen is, magában még nem elég, hiszen a házasság élet, a tettek mezeje, a házasság az élet feladatainak a megvalósítását kívánja és jelenti. Éppen azért –, annak nyomatékozása után, hogy aki házasságra akar lépni, annak valami áhítatos tisztelettel, sőt imádkozó érzésekkel kell a házasság előtt megállnia –, második követelményként a házasság valóságának vállalását említem. Aki házasságra akar lépni, annak úgy kell belépnie a házasság kapuján, hogy ezt a magasztosat, szentet, a maga teljességében egész lelkével akarja és vállalja.

Úgy is mondhatnám, hogy aki házasságra akar lépni, annak a házasságot hivatásként kell vállalnia. Amit ugyanis az ember hivatásként vállal, azt legjobb tehetségei megfeszítésével, lélekkel csinálja. Úgy érzi az ember, hogy abba bele kell adnia minden erejét, mert a hivatás teljesítése az ő odaadásától függ, de ugyanakkor a hivatás teljesítése az ő értékének, emberségének is mértéke. Aki orvos akar lenni, de az orvosi pályát csak kenyérkeresetnek nézi, az a legfőbb gondja, hogy minél többet vághasson zsebre, abból soha sem lesz orvos, mert hiányzik belőle a hivatástudat. Aki unja a tanítást, az ne menjen a sok-sok türelmet

igénylő pedagógusi pályára, mert nincs hivatása. Amit hivatásként látok magam előtt, azt szeretnem kell, abba bele kell adni egész lelkemet, mert a hivatás nem tűr felszínességet, a hivatás nem tűr félembert. Ha már orvos, tanár, sőt jó mesterember sem lehetek, ha nem tudom átadni magamat egészen a munkámnak, akkor a házasság, – amely egészen különlegesen az emberre, és az emberségből épül, amely olyan, mint egy kényes, a gondozást, ápolást szinte egy pillanatig nélkülözni nem tudó, mindenre érzékeny szobavirág –, hogyan nélkülözhetné ezt a szívet-lelket jelentő és adó egész emberséget?

Nem beszélek a filiszterekhez, a nyárspolgárokhoz, akik az élet minden vonalán a maguk kényelmét nézik, és a házasságot is mint a kényelmes, vagy kényelmesebb élet egy megállóját látják! Nem szólok ahhoz a nem sokkal szimpatikusabb típushoz, amely minden tette előtt számolgat, és azt nézi, hogy mi haszna lesz belőle. Nem beszélek a lelkiismeretlenekhez és könnyelműekhez, akik sohasem néztek még igazában önmaguk szemébe, akikben a mélység és szépség iránti érzéknek egy szikrája sincs! De szeretném, ha elhatna szavam azokhoz, akikben még nem halt meg minden csírája a nemesnek és szépnek! Hallják meg szavam: Nem lehet a házasságot félig akarni, mert nem lehet félig élni. Azt mondja a költő: „Átkozott, aki a teli kelyhet csak félig issza. Törvény ez, kemény! És halott, aki félig mer csak élni.” Nem tudom, van-e az életnek területe, ahol ez igazabb volna, mint éppen a házasság.

Nem az a baj, hogy a házasság nehézségek elé állítja az embereket. Az a baj, hogy már elindulásakor nem akarnak egészet. Meg akarnak elégedni félmunkával, házassággal a saját elképzelésük szerint. Testvéreim! Sikerülhet-e az, ami a lázadás szellemében, a házasság objektív, emberi önkénytől független törvénye elleni lázadás szellemében fogant? Lehet-e szép, ideális házasságra remény és kilátás ott, ahol az egyik szem mindig sandán kifelé tekintet? Ahol az egész élet-beállítottság arra látszik figyelni, hogyan lehetne minél könnyebben megúszni, hogyan lehetne kijátszani úgy, hogy ne kelljen vállalni az egészet? Vajon ott lehet-e a szív, ott van-e a lélek, az egész ember az ilyen házasságban? Azért dől el a legtöbb házasság sorsa már az elindulásakor. A házasság a maga szépségét csak azok számára nyitja meg, akik egész emberségükkel igent tudnak mondani neki.

Tehát előkészület kell a házassághoz. A házasságot szépnek kell látni, és a házasságot a maga egészében akarni kell. Aki ilyen érzésekkel lép be a házasság kapuján, annak a számára nem meglepetés, hogy csak most kezdődik számára igazán a feladat. Mivel a házasság természeténél fogva a legintimebb életközösség, kell, hogy a legbensőbb szeretetközösség is legyen, azért világos, hogy csak olyanok indulhatnak el együtt, akikben ez a szeretetközösség lehetségesnek látszik, akiknél ennek előfeltételei megvannak.

Hogy mik ezek? Nehéz volna felsorolni, mert igaz az, hogy mélyebb és titokzatosabb a szerelem a tenger legmélyénél. Egy azonban bizonyos, hogy a házasság szeretetszövetsége nem alapozódhatik felszínes külsőséges, átfutó, mulandó értékekre. Sokan megszenvedték már ennek az igazát, akiket elbűvölt a szépség, elvakítottak az érzések, akik anyagi, vagy egyéb külsőséges szempontok által engedték magukat vezetett. Sokan megtapasztalták már, hogy ezekre nem lehet maradandóan építeni. Milyen sokan fizettek már rá, hogy a szerelem elvakultságában nem vették figyelembe a hibákat, vagy azt gondolták, hogy azok könnyen leküzdhetők lesznek.

Kétségtelen, hogy kell a házassághoz a szeretetszövetséghez külsőség is, kell testi vonzódás is, de ez bármennyire fontos is, mégis azt kell mondani, még nem minden, sőt nagyon kevés. Itt talán még igazabb, hogy mély, mint a tenger mélye a szeretet, és ha igazi, akkor a szerelem is. Akit szeretek, azt nem szerethetem csak ezért vagy azért, valamilyen tulajdonságáért. Akivel egy élet szeretetközösségét akarom megélni, afelé szükségképpen megnyitom a magam életének egész teljességét, és azt befogadom a magam életébe egész valóságával, lelkem legbensőbb gyökérszálaig egynek érzem, egynek akarom magam velem, és úgy szeretem, mint lelkem másik felét. Ilyen közösség, ilyen szeretetközösség csak azok

között létesülhet, akiknek egész lénye, érzése, akarása, érdeklődése maradék nélkül igent mond egymás felé, az „én” olyan mélyen és olyan igazán átöleli a „te”-t, annyira egy tud lenni, hogy elmondhatják az Énekek énekének szerelmesével: „Megtaláltam, akit szeret az én lelkem, megragadom, és el nem engedem.” Enélkül a mélyre nyúló odaadás és mindent átfogó nagy elfogadás nélkül aligha létesülhet szeretetközösség, aligha születhetik boldog házasság. Nem szabad ugyanis elfelejteni, a házasságban nemcsak elviselni kell egymást, hanem együtt élni és szeretni egymást az egész életet átfogó nagy, erős szeretettel egy életen keresztül.

Ez a szeretet természeténél fogva nem tud és nem akar megállni, a szeretetszövetséget állandóan óvni, ápolni kell, mert a házasság az élet szolgálatában álló állandó szeretet. A szerelem hevülése természetszerűleg alábbhagy, a szépség is fonnyad és elmúlik, a megszokás hatalma alól sem feltétlenül tudja kivonni magát az ember, de a házasságot éltető és folyton építő szeretetnek sohasem szabad elfogynia. Szent Pál beszél arról, hogy a szeretet mindig megmarad. Pedig sajnos a házasságban is megvan a kísértés, hogy a szeretet szürküljön, sőt kihűljön. Mélyen szimbolikus értelmű a Szentírásban a Kánai menyegző leírása, ahol az Úr Jézus jelenlétében elhangzik az éberem figyelő szív figyelmeztetése: „Nincs boruk.” Milyen sokszor kísértenek ezek a szavak a házasságban, pedig nincs ott a csodatevő Jézus, hogy rendkívüli belenyúlásával pótolja a hiányt.

Itt van a házasságok kritikus pontja. Itt kell éberem vigyázni! Nem szabad elfogynia a házasság borának, a minden körülmények között kitartó, építeni akaró szeretetnek. Ami ellen természetszerűleg nem tudunk védekezni, amit legalább is egészen nem lehet elkerülni, a természet koptató gyengeségét, az időnek szürkítő, homályosító behatását, azt kell pótolni az emberséggel, a nemesebb, az igazi emberséggel, a szeretettel. Ezért is mondtam, hogy a házasság embert kíván. Aki nincsen felkészülve arra, hogy a maga emberségének adni akaró szeretetét a házasságban állandóan csurgatni kell, aki elfeledkezik arról, hogy valamikor az egész világot szerette volna szerelmesének lába elé tenni, aki nem akarja a maga egész emberségét nap-nap után áldozatul hozni a másikért, a házasságért, nem akarja vállalni, hogy a maga személyes áldozataival állandóan ápolja a házasság tüzet, azt kellemetlen és fájdalmas meglepetések érik. Nemcsak arra döbben rá, hogy a tűz, amely eddig melegített is, világított is, pislákoló lett, hanem arra is, hogy ő maga is fázik. Mert bizony úgy van, hogy a házasság tüzeit csak az állandó áldozatra kész, személyes szeretet táplálja, amely ki tud húzódni a sajnos házasságokban is kísértő, sőt gyakori én-göresből, és akar és tud lenni önfeláldozóan önzetlen. Itt lesz valósággá, hogy voltaképpen az kap legtöbbet, aki mindenre kész, mindent akar adni.

Ebből az áldozatosságból forraszik egy másik követelmény, amely minden közösségi élet velejárója, egészen természetes tehát, hogy a legintimebb, legszorosabb életközösségnek fokozott mértékben az: a türelem. Nem tudom vettétek-e észre, hogy mennyi az idegeskedés és a türelmetlenség az emberek között? Nem azért mondom ezt, hogy mentséget keressek a házasságban is oly gyakori türelmetlenségre és a belőle eredő sokszor végzetes bajokra. Házasságban élők tudnának beszélni róla, hogy mennyire gyakori és mennyire katasztrofális a túrni nem tudás. Mennyi türelmetlenség adódik ott is. A türelmetlenségre lehet magyarázatot találni, de nem lehet mentséget elfogadni. Mert ha a türelem nélkülözhetetlen, akkor nemcsak lehet, hanem kell is túrni tudni. Hogy embert kíván, mégpedig fegyelmezett és okos embert, az kétségtelen, de lehet-e ezek alól a követelmények alól mentesíteni azokat, akik házasságban élnek? Mennyi szenvedéstől, mennyi könnytől és gyötrő kintól – sokszor csekélységekért – tudnák magukat és a másikat is megkímélni a házastársak, ha mozgósítani tudnák ezt a csodálatos erőt. Milyen sokan szenvedték meg már ennek az igazát. Igen, a túrést, a türelmet nem tudja nélkülözni a házasság. A legteljesebb előrelátás, tisztelet és önzetlenség sem óv meg feltétlenül attól, hogy ne adódjanak sértések, figyelmetlenségek, félreértések, amelyek ellen nincsen más orvosság, csak a csendes, nem tüntető és nem

vértanú-képet öltő tűrni tudás, amelynek a hűség ad erőt és a szeretet ad hatalmat. Igen, ez az, amire olyan nagyon, de nagyon szükség van a házasságban.

És talán szabad még azt mondanom, hogy ezen a területen ne legyen igaza a közmondásnak, amely azt mondja: A türelemnek is van határa. Nem! A házasságban ne legyen határa a türelemnek, aminthogy nem lehet határa annak a kifogyhatatlan szeretetnek, amelyből ez a tűrés forrásokozik, és amelyet csodálatos körforgással állandóan táplál. Milyen sokan sóhajtották meg már ezt az életbölcsest, akik megállapították, vagy megállapíthatták volna: Hej, ha akkor el nem hibáztam volna, ha akkor hallgatni, tűrni tudtam volna!

Nem vállalkozhattam arra, hogy a tökéletes, a jó házasság vonzó képét megrajzoljam, de talán sikerült néhány olyan tulajdonságra rámutatni, amelyből azok, akiknek fülük van a hallásra, kihallhatják, akiknek szívük van az értésre, kiérthetik, mit kíván tőlünk a házasság törvénye.

Azt mondhatná azonban valaki: Ha így állunk a házassággal, akkor nem volt-e igazuk az apostoloknak, hogy nem érdemes az embernek megházasodnia? És nem kíván-e ilyen módon a házasság valósággal hősöket? Hősöket talán nem, de embereket mindenesetre olyanokat, akik akarnak lenni egész emberek. De ez alól nem tudunk felmentést adni! Hadd idézzek egy német versikét, amely olyan nagyon igaz a házasságra:

Ich schlief ein, und träumte, das Leben sei Freude!
Ich erwachte und sah, das Leben sei Pflicht!
Ich handelte und siehe, die Pflicht war die Freude!¹

Elaludtam, és arról álmodtam, hogy az élet öröm. / És mikor felébredtem, láttam azt, hogy az élet kötelesség. / Neki fogtam, tettem és láttam, hogy maga a kötelesség az öröm.

Igen, akik álmodoznak, azok megcsalják magukat. Akik fölébrednek, akik komolyan veszik, látják, hogy bizony kemény feladat. Akik ettől nem rettennek meg, és vállalják egész emberségükkel és megalkuvás nélkül élik, azok megtapasztalják, hogy az embernek szóló és az embernek való feladat, – és minden cinizmus, minden kétkedés ellenére is – a házasság valóban tud lenni az emberi élet melegítője, gazdagítója, a szebb, a boldog élet forrása.

Ámen.

¹ Rabindranath Tagore a költő.

IX. A jó házasság ellenségei

Amikor most a jó házasság kellékei és segítői után a házasság veszedelmeiről, mérgezőiről, a jó házasság ellenségeiről akarok szólni, nagyon jól tudom azt, hogy nehéz, sőt megoldhatatlan feladatra vállalkozom. Hiszen ki tudná átfogni mindazokat a lehetőségeket, felsorakoztatni azt a rengeteg bajt, amelyeken felborulhat, vagy holt vágányokra kerülhet a házasság, amelyeknek következményeképpen a szeretet otthona, a békességnek a szentélye, a kínlódó, vergődő boldogtalanságnak sivár börtönévé, örömök és remények hervasztójává, a boldogság, szép álmok temetőjévé válik? Ki tudná mindezeket felsorakoztatni? Ha mégis szólok róla, teszem azzal a meggondolással, hogy a kevés még mindig több, mint a semmi, és hátha sikerül valakinek vagy valakiknek segítséget nyújtani, mert ha csak egy házasságtól sikerülne a veszedelmet elhárítani, akkor már nem volt hiába, akkor nem volt kár semmiért sem.

Amikor a házasság veszedelmeiről akarok szólni, választhatnám az egyszerű megoldást is. Mondhatnám azt is, hogy aki a jó házasságnak alapvető követelményeivel indul el, és azokat következetesen megéli, aki a házasságot mint a hivatástudat felelősségteljes útját járja, ha küszködve is, de feltétlenül kitartó becsületességgel, az bebiztosította magát a házasság veszedelmei ellen. Az kösziklára épített, és házát nem döntheti romba semmiféle vihar, sem árvíz. Ha csak ennyit mondanék, akkor sem mondanék keveset, hiszen valójában ezen fordul meg a házasságok sorsa. Minden házasság külön egyedi eset, és ha vannak is a házasságoknak közös problémái, valójában minden házasság külön probléma, amelyet csak a házasságon belül lehet megoldani. Ha azt maguk a házaspárok meg nem oldják, rajtuk kívül senki más megoldani nem tudja. A házasságnak egész súlya és végelemzésben felelőssége is tehát a házastársakon nyugszik, és az ő helytállásuktól függ annak sorsa, boldogsága vagy szerencsétlen volta.

A következőkben nem akarok mást, csak rámutatni néhány szempontra, amelyek segítik a veszedelmek észrevételét, azoknak tudatosítását, és segítséget akarnak nyújtani a helytálláshoz azoknak, akik érzik a felelősséget, és nem engedik magukat elvakítani és hisznek abban, hogy egy szerencsétlenségben vergődő vagy megrekedt házasság olyan tragédia, amelynek csapását, kínját teljesen földolgozni, kiheverni soha sem lehet. Emiatt a célkitűzés miatt a házasság veszedelmei között nem szólok a jellemtelenségekről, nem szólok a hűtlenségről, a házasságból való kifelé kacsintgatásokról, nem szólok a kalandokról, barátokról és barátnőkről, nem mintha ezek nem volnának veszedelmek, és éppen napjainkban férfiak és nők felszabadult viselkedésében veszedelmesen nem kísértének és nem ezeknek volna köszönhető, hogy annyi házasság holtvágányra jut. Sajnos szomorú és nem is szörványos valóságok ezek, amelyek rengeteg házasságot fölborítanak, tömérdek könnyet, boldogtalanságot idéznek elő, de akik ilyeneket tesznek, lélekben már kívül vannak a házasságon, azok már nem vállalták, és nem akarják a házasság embert kívánó feladatát. Ezekről legyen elég annyi, hogy ők a házasság parazitái, a házasságnak veszedelmes élősdiei, akik kiszívják a házasság életét és vérét. Tudomásul kell venniük, hogyha ők elintézettnak tekintik is ügyüket, az nincs befejezve, ők nincsenek elfeledve, és nemcsak a szerencsétlenségért, amit felidéztek, hanem a vakmerőségért is, amellyel Isten szent földjét megszenteltelenítették, felelniük kell, mégpedig az előtt, akit nem lehet szép szavakkal és álokoskodásokkal elszédíteni.

Aránylag nem nagy azoknak a házasságoknak a száma, amelyek eleve elhibázottnak látszanak, amelyek eleve reménytelennek indulnak. (Itt persze nem gondolok azokra a kapcsolatokra, amelyek a mi felfogásunk szerint nem házasságok.) A legtöbb házasság elindulásakor ígéretesnek, bizakodással teltnek látszik, a házasságra lépők túlnyomó része

várja és bízik is benne, hogy sikerül a házasságban megtalálniuk álmaik megvalósulását, reményeik beteljesülését. Különbözik miért kötnének házasságot? Mégis nagyon sok házasságban feltétlenül többen, mint amennyiről ez külsőleg nyilvánvalóvá lesz, nem is nagyon hosszú idő után megjelenik bizonyos kiábrándultság, bevallott, vagy némán túrt csalódottság, amely az árnyék felhőit vonja a házasság meleg napsugarasnak álmodott egére.

Mi ennek az oka? Amit a házasságról eddig mondtam, abból nyilvánvaló, de nem árt itt még egyszer kimondani, hogy a baj oka semmi esetre sem kereshető a házasságban. A házasság intézménye a maga egész mivoltában, létében, igényeiben és követeléseiben föltétlenül jó, szent és tökéletes, annak építményéből egyetlen követ kimozdítani vagy kidobni nem lehet. Naiv tehát, veszedelmes és romboló, – mert az emberek ellenálló képességét gyengíti az a hiedelem –, hogy az Egyház változtatni fog a házassági törvényen, mert kénytelen engedményeket tenni. Biztos, hogy nem fog engedményeket tenni, mert nem tehet. De még ha tenne is, a probléma ezzel nem oldódna meg.

Ameddig a házasság házasság marad, és az ember ember, aki a gyengeségeknek, a rosszra hajlásnak, sőt a gonoszszágnak szinte feneketlen tengerét hordozza magában, addig a házasság mindig ki lesz téve az emberrel való ütközéseknek, mert az ember mindig könnyíteni, mindig lazítani szeretne. Ha tehát van baj, annak oka nem kereshető máshol, mint magában az emberben, mert az ember mond igent, vagy nemet azokra a követelésekre, amelyekkel a házasság, a házaselet nap-nap után eléje áll. Azt is tudomásul kell venni, hogy a házasságban a problémák sűrűsödnek, és állandó a bajok lehetősége, mert a házasságban is ember marad az ember, és a házasság közösség, ahol legalább két ember van, akik szintén ki vannak téve a gyengeségeknek, a természetek súrlódásának, a vérmérsékletek, akaratok ütközésének. Aki ezt nem akarja tudomásul venni, azzal nem tudunk szót érteni, mert alapvető kérdésekben nem értjük meg egymást, az másban keresi a maga hibáját, és mástól várja annak megoldását, amit pedig egyedül ő oldhat meg.

Nincsen olyan házasság, ahol mindig tökéletes volna a harmónia, ahol nem adódnának véleménykülönbségek, ne volnának ütközések és súrlódások, hiszen még a jó emberek sem föltétlenül tökéletesek, és nemcsak mi, de mások sem lesznek még a házasságban sem angyalokká. De ezeknek a jó embereknek van lehetőségük arra, sőt életérdekük, hogy felkészüljenek ezekre az eléjük kerülő helyzetekre, nehézségekre, és lehetőleg kikerüljék a nehéz helyzeteket, vagy ha már kikerülhetetlenek, akkor úgy vezetni le őket, hogy minél kisebb zökkenőt jelentsenek, hogy ne legyen belőlük tragédia, és ne maradjon utánuk fájó seb.

Ezért mérhetetlenül fontos, hogy olyanok kössenek házasságot, akik ezzel számolnak, akik ismerik egymást, és megértik egymást. Nemcsak a szerelem föllángolásában, hanem a szürke, nehéz köznapok egyhangúságában is nemcsak elviselni tudják egymást, hanem tudnak egyformán gondolkodni, együtt terveznek, együtt tesznek azzal az igazi, egész valójukat átfogó érdekközösséggel, amelyben nincsenek zárt fiókok, titkok és külön utak. Ezért egyik első számú veszedelme a házasságnak az a könnyelműség, meggondolatlanság, amely ezekre nem gondol, és amely éppen azért oly sok házasságnak a sírásója. Néhány nappal ezelőtt a televízió műsorán szerepelt egy paródia, ilyen címmel: Így születik a rossz házasság. Egy férfi és egy nő egy ligeti padon már a legnagyobb intimitásban beszélgetnek, halálos szerelmet vallanak, és egy életre szóló házasságot emlegetnek, amikor eszükbe jut, hogy még be sem mutatkoztak egymásnak. Persze, hogy paródia, persze, hogy túlzás! De olyan nagyon túlzás-e? Olyan nagyon különbözik-e ettől az az okatlan könnyelműség, amely oly sok házasság elindítója?

Ismételten rátérek erre a kérdésre azért, mert nyomatékosan föl akarom hívni a figyelmet arra a veszedelemre, amely ebből a könnyelműségből származik. Érthető, ha a fiatalokban, a házasságra lépőkben van optimizmus, van önbizalom. Legyen is! De ne legyenek magabiztosak! Ne gondolják azt, hogy azok a jellemgyengeségek és kirívó hibák, amelyek

megvannak, majd a házasságban az ő hatásukra meg fognak szűnni, hogy a szerelem mindenható hatalma el fogja azokat tüntetni, hiszen a szerelem mindent legyőz. Igen, de ki biztosítja, hogy a szerelem csakugyan megmarad? Ki biztosítja, hogy nem éppen azok a lekicsinyelt és figyelembe nem vett gyarlóságok, hibák lesznek a szerelem elfogyasztói, sőt megölői? Sajnos a tapasztalat azt mutatja, hogy a házasság előtt meglévő hibák ritkán szoktak eltűnni a házasságban, sőt inkább az ellenkezője szokott bekövetkezni, a hibák megnőnek. Nem egyszer előfordul, hogy földugják fejüket olyan hibák is, amelyek a házasság előtt nem látszóttak, vagy amelyeket nem vett észre a szerelem vaksága.

Ne ámítsuk magunkat! A legtöbb ember ki van téve annak a veszedelemnek, hogy a házasságban még inkább gyengeségeinek, fogyatkozásainak áldozata lesz. Jó tehát ezzel számolni, és jó emberileg végiggondolni annak a nemcsak kívánatos, de föltétlenül szükséges harmóniának lehetőségeit. Vajon tudnak-e egyik, rokonok lenni érzéseikben, vágyaikban, célkitűzéseikben, eszményeikben? A lényeges, felfogásbeli különbségek nem elválasztó szakadékok-e közöttük, amelyeknek következtében világuk ismeretlen, idegen marad egymás számára?

Itt szóvá kell tenni a világnézet, a vallás kérdését is. Nagyon jól tudom, hogy a korszellem nem kedvez a vallásos világnézetnek. Nagyon jól tudom azt is, hogy egyszerre sok ember fedezte fel magában a vallástalant. Ennek ellenére a házasság felé mégis fölhangzik a figyelmeztető, fölhangzik az óvás. Amint már a múltkor is mondtam, nem akarok igazságtalanságba esni, nem akarom azt mondani, hogy a nem hívő ember nem lehet jó házastárs. Az azonban biztos, hogy a vallás, a világnézet kérdésével a házasságban számolni kell, mert a vallás igényét az ember természetéből, az ember lelkéből maradandóan, – úgy, hogy annak hatása ne legyen valamiképp érzékelhető, – kitörölni nem lehet. Ha tehát ebben az ember életébe, természetébe mélyen belenyúló kérdésben nincs meg az összhang, akkor egy minden látszat ellenére is mélyen tatóngó elválasztó van a házastársak között, amely nemcsak ütközéseknek és kínlódásoknak előidézője, hanem akadálya is annak, hogy egészen egyik legyenek.

Akik az élet alapvető jelentőségű kérdéseiben nem értenek egyet, nem egyformán gondolkodnak és látnak, nem lehetnek tökéletes harmóniában, sőt még a békés egymás mellett élés lehetőségével is aligha kecsegtethetik magukat. Ezért is nem szereti az Egyház a vegyes házasságokat, még a reverzálisal kötött vegyes házasságokat sem, mert tudja, hogy a valláskülönbség elválasztó vergődések forrása, vagy legalábbis akadálya annak, hogy kiépüljön a házastársak között a házasságban kívánatos, sőt szükséges lelki találkozás. Akadálya annak, hogy létrejöjjön közöttük az életharmónia. Azt mondom talán, hogy jobb, ha mind a kettő hitetlen, vagy vallásilag közömbös? Nem mondtam, és nem hiszem, mert nehéz elképzelni és végig gondolni, hogy hogyan viszonylik a nem hívő ember – aki számára nincs eleven Isten –, a házasság komoly feladataihoz. Az ellenkezőjét azonban merem állítani, azt, hogy mind a két házastársnak mély vallásossága föltétlenül nagy segítője, áldása a házasságnak, sok erőnek a forrása.

Nem lehet minden veszedelmet előre látni, de föl kell készülni előre nem látott problémákra is. Ilyen problémák adódnak abból, hogy az emberek a házasságban kísértésbe jönnek, kísértésbe, hogy elengedjék magukat, leálljanak az emberségben, hogy ne fékezzeik szenvedélyeiket, ne iparkodjanak úrrá lenni rosszra való hajlamaikon, és utat engedjenek gyarló, gyenge emberi mivoltuknak, amely nem egyszer súlyosan kiábrándító hatással van a másik házastársra. Ez a veszedelem föltétlenül fenyeget, és nem szabad lekicsinyelni. Amikor a feleség először kénytelen észrevenni, hogy az, akit ő eddig figyelmes, udvarias, kifogástalanul finom lovagnak ismert meg, nemcsak figyelmetlen, hanem otrombán durva is tud lenni! Amikor a férj először kénytelen észrevenni, hogy az ő bájosnak, szelídnek, áldozatosnak, gondosnak álmodott ideálja veszekedő fúriává is tud lenni! Amikor ilyenek történnek, nem rázkódik-e meg az ideált látni akaró lélek legbensejében? És ha ezek

sorozatosan követik egymást, vajon tud-e elég erős lenni, hogy legalábbis lélekben hátat ne fordítson otthonának?

Ilyen veszedelmekkel számolni kell, nemcsak azért, mert az ember gyenge és gyengeségein nem szeret uralkodni, hanem azért is, mert a közszellem, amely a házassággal kapcsolatban annyira kivetkőzött a tiszteletből, frivol és romboló, kedvez, tápot ad ezeknek a gyengeségeknek. Tehát több oldalról is fenyegeti a gyengeségeket felszabadító veszedelem a házasságban élő embert.

Lehet itt vajon segíteni? Nemcsak lehet, hanem kell is. Mindenek előtt tudomásul kell venni itt is és a házasság egész területén, hogy a közszellemben olyan kísértéssel állunk szemben, amely zülleszt, amelyben az ember igazolást akar találni a maga hitványságára. Tehát föltétlenül mérgez, föltétlenül veszedelem és rossz, amelyet távol kell tartani, amely ellen védekezni kell, mint ahogyan becsukjuk ajtónkat, ablakunkat az utca szennye és pora elől.

Azután gondolnunk kell önmagunkra, önmagunk gyengeségére is. Jó, nem lehet mindig keményített ingben, frakkban és gálában járni, hanem otthon papucsba és pongyolába is öltözünk, hiszen otthon vagyunk. Az emberségben azonban soha sem szabad papucsba és pongyolába öltözni, legkevésbé a házasságban. Mit jelent ez? Annyit, hogy még otthon sem, még a házasságban sem, még a legbensőbb, legbizalmasabb intimitásban sem szabad megfeleledkezni az állandó fegyelmezetség, az önuralom szükségességéről. Nem szabad megfeleledkezni arról, hogy a házasságban is állandó harcban kell állnunk önmagunkkal, feltörni akaró alsóbb indulatainkkal, érvényesülni akaró gyarlóságainkkal és gyengeségeinkkel. Nem szabad megfeleledkezni arról, hogy a házasság voltaképpen az állandó fegyelmezetségnek, aszkézisnek az útja. Küzdelem önmagunk jobbik, igazibb emberségéért, férfi és nő, férj és feleség számára egyaránt.

Ez az óvó figyelmeztetők az egyik oldal felé! A másik oldal felé csak azt tudjuk mondani, hogy még a kijózanító, sőt kiábrándító hibák közepette sincs a házasságban leállás, megbocsátani nem tudó tragikus kiborulás. Ha van szeretet, akkor ilyenkor mutassa meg, hogy abból a fajtaból való, amely türelmes, jóságos, haragra nem gerjed, a rosszat fel nem rója, mindent eltűr, mindent remél és mindent elvisel. Sok házasságnak volt már a megmentője ez a türelmes, mindent elviselni kész szeretet. Viszont sok házasság sorsának volt már a megpecsételője az a görcsbe merevedő lelki leállás, amely megtorpant a nehézségek előtt, és föladta a küzdelmet. A lelki leállás a házasság legnagyobb veszedelme. Nincs tehát más mód a házasság megmentésére, mint dolgozni érte minden erővel, harcolni érte az erőtartalék utolsó cseppjéig.

Dolgozni és harcolni, és le nem állni még akkor sem, amikor elérkezik a megszokás szűrítő unalma – mert ezzel is számolni kell. A házasság minden körülmények között állandó küzdelem, és soha bele nem fáradó küzdelem a jobbik énért önmagunkban, de a másokban, a házastársban is.

Ennek a jobbik énért és jobbik énnel való küszködésnek nem szabad leállnia akkor sem, amikor megjelenik a házasságnak különösen keserves keresztje: a féltékenység. Van féltékenység, amely valójában féltés, amely okosan és figyelemmel és mélyről jövő szeretettel óvja azt, ami a hitvesi szeretetközösségnek a lényege, a kizárólagos házassági hűséget. Ennek nemcsak jogosultsága van, ez kötelesség is. De van féltékenység, amely oktalanság, gyanakvás és szenvedély, amely valójában betegség és nagy-nagy baj, amely önzően csak magára gondolva, hitvestársával való igazi lelki közösség nélkül szimatolgatja, valami beteges önkínzással keresi azt, amivel önmagának és a másoknak is csak kint, gyötrődést okoz, amivel mindkettőjük életét pusztítóan mérgezi. Schopenhauer magyarul lefordíthatatlan szójátékkal azt mondja: Eifersucht ist eine Leidenschaft, die mit Eifer sucht was Leiden schafft. A féltékenység olyan szenvedély, amely jobb üggyhöz méltó buzgósággal szenvedélyesen keresi azt, ami szenvedést okoz. Betegség ez, amelyből föltétlenül ki kell

gyógyulni, mert a féltékenység a házasságban soha nem segít. Soha nem menti meg azt, amit félt, és soha nem hozza közelebb a féltett házastársat, hanem inkább még jobban eltávolítja. Föltétlenül bajt csinál, gyötrődést magának és a másinak, szégyent, esetleg tragédiát is.

A házasságnak ezután a belülről támadó veszedelme után hadd szóljak arról, amely kívülről, de egészen közelről fenyegetheti a házasságot. Mérhetetlenül sok áldás származik az idősebbeknek, a szülőknek, nagyszülőknek megértő, önfeláldozó, segítőkész munkájából, amellyel ott állnak az ifjak mellett. De mérhetetlenül sok veszedelem származik abból a nyílt és engesztelhetetlen ellenszenvből, gyűlöletből, amelyet tanúsítanak vők és menyek felé. Házastársakat idegenítenek el egymástól. Ne felejtsük el, az Úristen törvénye így szól: A házasságért az ember elhagyja atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik. Ne állítsák tehát gyermekeiket ilyen lelki problémák elé, hogy választaniuk kelljen szülő és hitvestárs között. És ne terheljék meg azok lelkiismeretét azzal, hogy nem az Úristen parancsai szerint adott tanácsaikkal vagy zaklatásaikkal bele akarnak avatkozni a gyermekáldás kérdésébe is. Ha segíteni nem tudnak rajtuk, legalább ne nehezítsék életüket!

És beszélhetnénk még sok mindenről az emberi gyarlóságnak oly sok megnyilatkozási lehetőségéről, a betegségekről és egyebekről, a házasság, a türelem, a helytállás próbaköveiről. De legyen elég ennyi! Biztos az, hogy nincsen házasság, amelyekben ne volnának, vagy legalább is ne fenyegetnének problémák és nehézségek. Ezeknek egy része kikerülhető kellő felkészüléssel, egy részét leszereli az önmagáért és a másikért tartozó felelősség és becsületesség, de a másik részét meg kell oldani a minden körülmények között helytállni akaró emberséggel, a házasság kegyelméből táplálkozó, állandóan ébren lévő, virrasztó szeretettel.

Azt mondhatná valaki: de hát mit csináljanak azok, akiknél a seb már elüszkösödött, ahol a szakadék olyan mély, hogy nem lehet áthidalni, ahol a házastársak már idegeneknél is idegenebbek egymással szemben. Nem tudok mást mondani: Amit Isten egybekötött, ember szét nem választhatja! Ha nehéz is a helyzet, újra meg kell találni és összezsomózni azokat a régi szálakat, mert ha házasság, akkor annak házasságnak is kell maradnia. Ezekiel profétának van egy nagyszerű, megrázó látomása a csontmezőkről. Népe jelenét szimbolizáló kiszáradt csontokkal teli mezőt lát maga előtt az élet minden reménye nélkül. Vajon életre kelnek-e ezek a csontok? És hallja az Úr szavát: Lélek, jöjj elő és fújj ezekre a csontokra, hogy életre keljenek! És íme, mozgás támadt. Megindultak a száraz csontok egymás felé, hús vette őket körül, és élet töltötte be őket.

Testvéreim! Zörögnek a száraz csontok? Kiszikkadtak a velők, és szétfoslottak a remények? De azt mondom: Fújj a lélek? És most nemcsak arra a teremtő Lélekre gondolok, aki megújítja a föld színét, hanem arra az emberi lélekre, amely ha akar és tud hinni, és tud bele nem fáradni a jóba, szintén tud csodákat művelni. Fújj-e ez a lélek?

Ámen.

X. A gyermek problémája. De profundis.

Talán semmi se mutatja megdöbbentőbb módon az embernek az örök isteni törvény ellen való borzalmas lázadását, a házasságnak az emberi önkény sarába való gyalázását, mint az a megrázóan szomorú valóság, hogy probléma lett a házasság főcélja, az, amiért a Teremtő az emberi természetet annyi gazdagsággal és értékkel díszítette, a Teremtőnek az emberhez intézett első szava és természetébe beleoltott törvénye: szaporodjatok és sokasodjatok; az, amiért az Úr Jézus a maga isteni vérével a kegyelem esőjével termékenyítette a házasság talaját. Probléma lett a gyermek.

Az is baj, ha nincs, hiszen olyan szomorú látvány a virágtalan és gyümölcsstelen fa. Baj, ha nincsen, hiszen hány házasságból sír ki az üresség, a megfosztottság szomorú kínja, a vágyakozás a gyermek után, aki nincs, és sohasem lesz, mert nem lehet. Baj, ha nincsen, hiszen sok házastárs az életét adná oda, ha csak egyszer szemébe tudna nézni az ő gyermekének. És milyen szomorú, hogy akkor is problémát jelent, az is baj, ha van, ha lenni akar.

Amikor ezekre a drága kis szösze és fekete fejekre emelem a tekintetem itt előtttem, lehetséges volna-e, hogy ne idéződjene fel bennem annak a szavai, aki sok-sok fáradozása és elgyötörtsége közepette is talált módot arra, hogy ilyenek közé üljön, és azt mondja: „Engedjétek hozzám jönni a kisdedeket, mert ilyeneké a mennyek országa.” – És amikor őket látom, és ezek a szavak zsonganak a fülemben, megtehetném-e, hogy ne gondoljak a többiekre, a meg nem születettek légiójára, azokra, akik hivatalosak voltak, de nem kaptak engedélyt. Akiknek útját állta és életlángját hideg, fagyos szívvel, kegyetlen kézzel kioltotta az emberi önkény. Életmagok, amelyeknek a halálba kellett fulladniuk, mert akik felé kinyújtották kicsiny, életet kérő kezüket, lelketlenül, durván ellökték őket.

Szomorú és megszügyenítő, hogy amikor a gyermekre, az utódra téved tekintetünk, akkor a házasság nehézségeire kell gondolnunk, mégpedig elsősorban nem azokra a nehézségekre, amelyekkel a gyermek fölnevelése jár. Milyen szomorú, hogy amikor a házasság problémájáról beszélünk, akkor tüntetőleg az élre tolikodik a gyermek problémája, mégpedig nem azért, mintha azt keresnénk, hogyan lehetne a vele kapcsolatos nehézségeket minél teljesebben megoldani, hanem azért, mert mindent el akarunk követni, hogy távol tartsuk.

Milyen jó volna, ha nem kellene erről beszélni! Ha nem kellene sirató éneket, gyászsorozatokat zengeni ott, ahol egyedül az élet dalának, himnuszának van jogosultsága. Milyen szívesen, milyen örömmel beszélnek a gyermekről, a védtelenségében, kiszolgáltatottságában az élet szenvedélyességével ösztönösen a felnőttekbe kapaszkodó kisgyermekről. Milyen szívesen beszélnek a világot maguk körül szinte centiméterenként fölfedező kis butuskákról, a szepegve első botladozó lépéseiket tevő kis tipegőkről, a millió kérdésbe bele nem fáradó kis csacsogókról, a nyiladozó gyermek szívekről, a ragyogó szemekről, az elveszített Paradicsom egy itt felejtett gyönyörűsége darabjáról. Olyan szívesen beszélnek a gyermekről, akire úgy tud ránézni az édesanyai szem, hogy kiolvasható belőle az igazi anyai szív vallomása: Ezért, ezért a csodáért, ennek egy gügyögő szaváért, egy mosolyáért, egy frissen csengő kacajáért nem volt sok semmi, sem a kilenc hónap terhe, sem az életadás testet szakító kínja, sem a sok gond és átvirrasztott éjszakák, mert ez élet az ő életéből. Milyen örömmel beszélnek a gyermekről, az Isten ajándékáról.

Most szeretném, ha nagyon szépen tudnék beszélni, ha a Szent Pál által emlegetett angyalok nyelve adatnék, amikor a gyermekről beszélek. Mert mi a gyermek? Nemcsak szociális érték, a közösség élettermő fájának gyümölcse, hanem a gyermekek a társadalom megújítói, a folyton megújuló élet, a jövő hivatott hordozói, az élet állandó hírnökei ők. Nem is csak egy családnak kincse és reménysége ők. A gyermek két ember együvé

tartozásának állandó figyelmeztető emlékeztetője. Élő szeretetkapocs, vér az ő vérükből és hús az ő húsuikból, akiben a szülők újra és újra megismerhetik és szerethetik egymást! Akire föltekintve életüknek értelmét láthatják, és önérzettel állapíthatják meg: nem éltünk hiába! De még ennél is több a gyermek. A gyermek az élet mosolygó tavasza, akinek természetes bája, kedvessége az élet mosolyát és melegítő örömét tudja odavarázsolni még a morcos tekintetű keserű szívekbe is.

A gyermek még ennél is több. Valóban az Úristen ajándéka, az Úristen irgalmas jóságának állandó megnyilatkozása, mert miként egy régi keleti mondás tartja: Minden világra született gyermekben az Úristen biztosít, hogy még nem esik kétségbe az emberiség jövője fölől. Isten ajándéka, akinek picinyke, törékeny testecskéjében az Isten teremtette, Isten hasonlóságát hordozó lélek él. Titkoknak, az Isten terveinek hordozója, akinek szavára egykor talán milliók fognak figyelni, akinek áldozatos életéből sok ezren merítenek erőt és életet. Az Úristen letéte emberi kezekbe, hogy kibontakozzanak benne az Úristen nagyszerű gondolatai. Egyike azoknak, akikért az Isten Fia lejött a földre, sőt akinek lelke egyedül is elég lett volna, hogy érte, megváltásáért eljöjjön. És ez a gyermek probléma lett, mert egy kereszténytelen, sőt pogánynál is pogányabb fölfogás, a természet törvényét megtipró világáramlat nem akarja benne látni az Úristen áldását, és nem akarja elfogadni benne az Isten ajándékát, hanem ha az egyéni kényelem vagy önkény úgy kívánja, akkor még gyilkos kezekkel is útjába állnak, mert nem akarják, hogy éljen.

Testvéreim, nem az Egyháznak törvénye a gyermeknek, az utódnak az anyaméhben csírázó életének a védelme. Maga a természet emeli föl a tiltó szavát. Hiszen még az okatlan vadállatok életében sem találkozunk hasonló jelenséggel. Vagy talán ebben mutatkozik meg az ember fölénye, magasabbrendűsége, a szellem ereje, az okosság, amely tud védekezni? De ha nem a természet ellen való lázadás, ha a természetnek nincs kifogása ellene, akkor miért szenved meg a természet, akár magzatölés, akár terhesség megszakítás formájában hajtják végre? Miért szenved meg a szervezet? – mert megszenved! Hiszen a szakemberek, az orvosok állítása szerint még legenyhébb formájában sem veszélytelen, legalábbis fizikai és pszichikai következményeiben nem. És ha a természetnek nincs kifogása ellene, akkor miért van az, hogy vannak – és hála Istennek nem kevesen vannak –, akik semmi körülmények között sem vállalják ezt? Nemet mondanak, még életük árán is. Nem azért, mert félnek és nem is a beljük nevelt erkölcsi fölfogás miatt, hanem egyszerűen azért, mert emberi érzésük tiltakozik ellene, mert ösztönösen érzik, hogy embertelen, kegyetlen valami. És ha nincsen a természetnek kifogása ellene, akkor miért van, hogy olyan sokan, akik engedtek a kísértésnek, nem tudnak szabadulni az emlékektől és tettük borzalmasságának terhétől? Gyóntatószékek és ideg orvosok tudnának erről beszélni! És ha nincs a természetnek ellene kifogása, akkor miért van az, hogy akik gátlástalanul csinálják, – akár asszonyok, akár orvosok legyenek –, mintha emberségükből is kifordulnának, szinte kiált életükből a hideg, kő-kegyetlen embertelenség. Ezek a le nem tagadható utalások nem bizonyítják-e, hogy valóban a természet törvényéről van szó, és nem bizonyítják-e, hogy nem lehet a természet törvénye ellen büntetlenül lázadozni? Az Egyház tehát csak következetes, hiszen csak a természet diktálta törvényt védi, amikor azt mondja: A gyermek élete elleni merénylet akár az anyaméhben csírázó, akár a már megszületett életről legyen szó, gyilkosság, bárki vigye is végbe, bármilyen indokolással!

Mert, Testvéreim, az ember addig is eljutott, hogy elméleteket állított föl és jogcímekeket keres, hogy a maga kegyetlen embertelenségét mentegesse, igazolja. Nem feladatom, hogy ezeknek a súlyos eltévelyedéseknek részletes ismertetését adjam, de egyenként és összességükben hangzik feljünk az isteni tilalom: Ne ölj, mert a megölt ártatlanok vére az égre kiált bosszúért! Akármilyen elmélet és állítólagos jogcím legyen is, ha az életet támadja, nincs jogosultsága, bűnös és elítélendő. Nincs jogosultsága az ún. eugenikának, amellyel főként a hatósági beavatkozásokat szokták indokolni, amely fajnemesítés címén az

erkölcsileg, szellemileg, vagy testileg degeneráltak, tehát a nem kívánatosak távoltartása címén akar hozzányúlni a magzat életéhez. A fajnemesítés lehet dicséretes és kívánatos célkitűzés, de ilyen formában az élet fölládozása árán nincs jogosultsága. Azért sem, mert az emberi élet igazi értékének teljes félreértésére támaszkodik, de azért sem, mert következetesen végrehajtva olyan példátlan arányú tömegmészárlásokhoz vezet, amelyeknek egy ördögi színjátékát csak a nem messzi múltban volt alkalmunk átélhetni.

De nincs jogosultsága annak az érvelésnek sem, amely szociális nehézségekre, lakásviszonyokra, gazdasági érdekekre hivatkozva akar útjába állni a gyermeknek. Eltekintve sok mindentől, eltekintve attól, hogy a szociális érdekeknek ilyen módon való érvényesülhetése az emberi kultúra csődjének bevallása, hiszen csak úgy tudja fenntartani magát, hogy pusztítja tagjait, abban a súlyos hibában is szenved, hogy fölforgatja az értékek sorrendjét, öncélúvá teszi a társadalmat, amely pedig egyénekből áll, és az egyének javának előmozdítására hivatott. Eltekintve mindezekről, ha a szociális indikációnak jogosultsága volna, akármelyikünket nyugodtan agyonverhetnének, mert ezzel is enyhülne a szociális feszültség.

Nehezebb a helyzet az ún. orvosi indikációval, amely az anya életének veszélyeztetettsége miatt, annak megmentése címén akarja a gyermek életét megtámadni, tartja szükségesnek a gyermek megölését, a terhesség megszakítását. Erre is határozott nemmel felel az Egyház. Emiatt sokszor éri az Egyházat elmarasztalás és támadó nehezményezés orvosi részről. Pedig az Egyház itt is csak következetes, amikor kimondja, hogyha az anya életét csak a gyermek, a magzat halála árán lehet megmenteni, nem szabad ezt a megoldást választani, mert ölni, egyenesen ölési szándékkal, ártatlan életet elpusztítani semmi körülmények között sem szabad, még egy másik élet megmentése címén sem.

Az Egyház itt abból az álláspontból indul ki, hogy egyedül az Isten az élet és halál ura. Az orvosnak az a kötelessége, hogy az életet védje, és egyetlen orvosnak sincs joga és fölhatalmazása arra, hogy halálos ítéletet mondjon ki bárki felett, és hajtson végre bárkin is. Neki az a feladata, hogy a végsőkig minden tudásával és erőfeszítésével azon legyen, hogy mindkét életet, az anyát és a gyermeket is megmentse. Ha minden gondosság és erőfeszítés ellenére tehetetlen marad, akkor az Úristen az, aki az életek sorsa fölött döntött. Talán rideg és kegyetlen álláspontnak látszik! De szigorúan következik ez azokból az erkölcsi elvekből, amelyeket, ha átszakítunk, nincsen megállás.

Nem akarok sérteni senkit sem az orvosok közül, de melyik orvos meri állítani magáról, hogy az ő ítélete csalhatatlan? Hányszor tévedtek már orvosok halálos ítéletükben, és hányszor mentette meg az anya határozott nem-je nemcsak a gyermek, hanem saját maga életét is, a biztosnak állított orvosi ítélet ellenére! Talán azt is mondhatom, hogy nem is annyira rideg, és az orvosi szempontokkal nem számoló ez a felfogás. Hiszen komoly, lelkiismeretes orvosok között is vannak, akik teljesen igazat adnak ennek az álláspontnak.

Néhány héttel ezelőtt az Új Ember is közölte, hogy ötezer katolikus angol orvos bejelentette tiltakozását és kilépését az orvosszövetségből, ha az nem mond le az abortusz kérdésében a katolikus felfogással ellentétben álló cikkek közzétételéről.² Ötezer orvos! És hozzá egy protestáns országban! Vagy talán azt gondoljuk, hogy nekik nem szent orvosi hivatásuk, hogy ezek nem orvosok? És talán azt is meg kell még mondanom, hogy komoly és súlyos szavú nőorvosok bevallása szerint sokkal több anya hal meg vagy betegszik bele az orvosilag állítólag indokolt abortuszok következtében, mint a gyermek életéért vállalt áldozatba! Talán azt is megmondhatom, hogy az Egyház tántoríthatatlan kiállása nem kismértékben hozzájárult ahhoz, hogy az orvostudomány új módszerek keresésére és alkalmazására

² 1960. január 17. 4. oldal.

kényszerült, és ma már ott tart, hogy az egészen súlyos eseteket is majdnem mindig meg tudják oldani mindkét élet megmentésével. Egy híres nem katolikus, de nagyon lelkiismeretes nőorvos, egy klinika vezetője, amelyen évenként átlag 1200 szülés ment végbe, mondotta, hogy húsz év alatt nem adódott klinikáján egyetlen eset sem, amikor ezzel az állásponttal szembehelyezkedve mesterséges abortuszt kellett volna alkalmazni. Olyan tények ezek, amelyek mellett nem lehet csak úgy egyszerűen elmenni!

De ha csakugyan úgy adódnék, hogy az anya élete áldozatul esik a gyermeknek, olyan ridegnek és kegyetlennek látszik ez az Egyház által képviselt álláspont? Azt hiszem, az igazi egészséges anyai ösztön nem érzi annak, hiszen az anyasághoz, az anyai szeretethez és áldozatkészséghez hozzátartozik, hogy az anya inkább odaadja a saját életét, mint a gyermekét. Mintha maga a természet is valami ilyent találna természetesnek. A napokban mondotta egy orvos, hogy az anya talán belesoványodik, talán bele is betegszik, de a természet gondoskodik róla, hogy annak a szíve alatt csírázó életnek ne hiányozzék semmi, kiszívja az anyából még annak kárára is, amire neki szüksége van. Elnézem néha azokat a gyermeküket vánszorogva cipelő édesanyákat, és azok a kis önzők úgy rá tudnak feküdni szegényekre, és olyan természetesnek találják ezt! Nem elgondolkoztatók ezek a tények? Nem azt mutatják, hogy az édesanyák élete különlegesen is áldozat a gyermekért? Nem nyere ezen a tényeken keresztül is megerősítést Szent Pál apostol szava, aki egyenesen úgy fogalmaz, hogy az asszony életének főfeladatát gyermekek világra hozásában látja. „Az asszony üdvözülni fog, ha gyermekeket szül.” (1Tim 2,15) Valóban lehet-e nagyszerűbbet, magasztosabbat elképzelni az ember számára, mint életet adni?

Nincs tehát mentség, ha keménynek látszik is a törvény megfogalmazása. A természet törvénye, az életet szolgálni akaró természet törvénye nevében, a minden élet urának, az élő, erős Isten törvényének a nevében, a kíméletlenül visszaütő erkölcsi törvény nevében ki kell mondani, hogy nincs mentség az életnek, a csírázó emberi életnek, az ártatlan gyermeki életnek bármilyen ürügy alatt való elpusztítására. A gyermek élete elleni merénylet a gyilkos bélyegét süti annak homlokára és lelkiismeretébe, aki azt végrehajtja, akár orvos legyen az, akár asszony.

Heródest véreskezű néven emlegeti a történelem, mert hatalmát féltő örületében megöletett Betlehemben 20 vagy 30 kisdedet. Tudjátok hány hivatalosan nyilvántartott abortusz történt 1958-ban Budapesten? A hivatalos Statisztikai Évkönyvből veszem az adatokat: 57.761. 1953-ban 14.000 és néhány száz volt. Öt év alatt tehát több mint a négyszeresére emelkedett. Az élve születések száma ezzel szemben 17.746. Megdöbbenők ezek a számok! Majdnem 60.000 ember, 60.000 élet kioltása egy városban. Maga is egy egész város! És mi a háború szörnyűségeit, pusztító kegyetlenségeit emlegetjük? Nem félünk attól, hogy a saját fejünkre olvassuk a szörnyű ítéletet?

Nincs, és nem lehet mentsége ennek a gyakorlatnak abban a korszellemben sem, amely azt hangoztatja, hogy nem is olyan nagy dolog, hiszen olyan sokan csinálják. Nincs mentsége akkor sem, ha az állami törvények nem emelnek ellene kifogást, sőt talán – amint ez több országban ténylegesen megvan – törvényileg elősegítik és védik is, mert világos, hogy az állami törvények nem mentesíthetik az egyén lelkiismeretét. Az életet védő erkölcsi törvények nincsenek korokhoz kötve, és függetlenek közszellemtől és állami rendelkezésektől, és bár a számon kérő, ítélő Úristen néha korok és társadalmak fölött is kimondja ítéletét, mindenkit egyénenként fog megítélni, és akkor senkinek sem lesz mentsége a másokra, a szomszédra, a közszellemre való hivatkozásban.

Ez a közszellem, amely természetesnek és megengedettnek találja az élet pusztítását, egészen nyilvánvalóan nem az élet levegőjét árasztja, hanem a halálnak a bűzét, annak az erkölcsi mélypontnak a jele, amikor az ember az élet lényeges kérdéseiben elemi életigényeiben kerül szembe igazi természetével, amikor a bűn emelt fővel jár, s vigyorogva fecskendezi a romlás, a halál mérgét társadalmakra, életekre és egyéni lelkiismeretekre. Ez

az, amiről az Úr Jézus beszél, amikor az ország meghasonlik önmagával. Belzebubbal nem lehet ördögöt kiűzni, mert minden magával meghasonlott ország elpusztul, és ház házra omlik. A mélyponton vagyunk. Ennek az erkölcsi mélypontnak jele az is, amikor a férj a feleségét teszi felelőssé, őt okolja a jelentkezni akaró életért, és annak lelkiismeretét terheli meg zaklatásaival, brutalitásával, erkölcsi felelőtlenségével.

Mit csináljunk? A próféta nagybőjti szava kívánczik ajkunkra: „Kiálts, abba ne hagyd, emeld fel hangodat, mint a harsona, hirdesd népem előtt gonosz tetteit és Jákob háza előtt bűneit.” (Iz 58,1) De nem állhatunk meg a figyelmeztetésnél. Ha mélységben vagyunk, a mélységből kiáltunk irgalomért és bocsánatért az életek Urához és a lelkiismeretek számon kérő bírójához. A mélységből kiáltunk jogért és irgalomért azoknak a jelentkező életeknek a számára, akiknek lelke az Isten képmását hordozza, hogy ne kelljen vádlóként állniuk az Isten trónja előtt azokkal szemben, akik nemzették és megtagadták őket. A mélységből kiáltunk az irgalmas Istenhez, hogy az élet termő talaja ne legyen a temetők sírhalom-mezője, életeket elnyelő hullaházává, hanem legyen azzá, aminek az Isten rendelte és akarja!

Ámen.

XI. A házasság és a gyermek. Miserere!

Sajnos nem fejezhetem be, nem zárhatom le az életet, a gyermeket kívánó és gyermekért kiáltó házasság keserveinek felsorolását, fölpanaszolását azzal a szomorú ténnyel, amelyről legutóbb szóltam. Az életnek, a csirázó életnek, az életre kíváncsozó és Istentől teremtett lelkeknek kegyetlen szívvel való elpusztításával a házasság bajainak még nincsen vége. Ha akkor azt mondtam, hogy a bármilyen önmagunkat csaló hazug okoskodással, de valójában kegyetlen embertelenséggel megölt életnek vére megtorlást követelő bosszúért kiált föl az égre, sajnos nem használhatok szelídebb szavakat és hirdethetek enyhébb ítéletet akkor, amikor ennek a szörnyű bűnnek édestestvéréről szólok. Nincs fölhatalmazásom fölmentő szavakra akkor, amikor arról a merényletről, arról a bűnről kell szólanom, amely ha nem is olyan kegyetlen módon, de nem kevésbé a természet, a házasság törvénye ellen lázadva és annak erkölcsét telibe taposva áll útjába a gyermekáldásnak. Nem használhatok szelíd szavakat, amikor arról a bűnről kell szólanom, amit finom kifejezéssel fogamzásgátlásnak szoktak nevezni.

Nem az érdektelen kívülálló, könnyen beszélő és ítélő megérteni nem tudása, nem is csak a paragrafusokat látó erkölcsprédikátornak kíméletlen ostromozása szól belőlem. A legteljesebb szájalom és legmélyebb részvét van bennem a kísértésekben vergődő és lelkiismereti kínokban őrlődő embertestvérek iránt, de mindezek ellenére nincsen, és nem lehet igazoló és fölmentő szavam, mert nem tudom hallatlanra venni a Szentírásnak azokat a kemény szavait, amelyekkel megemlékezik ennek a bűnnek első elkövetőjéről, amikor azt mondja: „Elveszíté őt az Úr, mert undok dolgot cselekedett.” (Ter 38,10)

Bár tudom azt, hogy könnyebb beszélni, mint tenni és élni, és tudom hogy a házasságban élőknek legégetőbb, legsúlyosabb problémájáról van szó, amely naponta eléjük mered, és tudom, hogy ez az a terület, ahol legnehezebb az emberrel beszélni, mert csődöt mond értelem és akarat, a lélek talán sokszor kész volna, de a test gyengének bizonyul, – mégis nem találok igazoló szavakat a gyengeségben vergődő emberek felmentésére. Nem szelídíthetek azokon a kemény szavakon, amelyeknek parancsoló komolysága nem hagy kétséget, amelyekben az szól, aki mögött Krisztus tekintélye, Krisztus akarata és igazsága áll. Íme, így beszél erről a bűnről a pápa: Semmiféle ok, még a legsúlyosabb sem teheti természetessé és tisztességgé azt, ami önmagában természetellenes.

A házastársi jog gyakorlása ugyanis természeténél fogva a gyermeknemzésre irányul, tehát a természet ellen vétének, s benső lényegében ocsmány és tisztességtelen dolgot tesznek, akik annak természetes célját és hatását megghiúsítják (XI. Pius *Casti connubii* kezdetű körlevele). Mit jelent ez? Annyit, hogy minden olyan szándékos tett, amely egyenesen a fogamzás megakadályozására irányul, minden olyan mesterkedés, akár operatív, avagy beoltó orvosi beavatkozás, akár védőeszközöknek és módoknak alkalmazása, amelyek a fogamzás lehetőségét közvetlenül kizárják, súlyos bűn az erkölcs és súlyos bűn a házasság ellen.

Súlyos követelés? Kétségtelenül súlyos. Egy pillanatig sem állítom az ellenkezőjét. De olyan követelés-e, amelyre azt lehet mondani, hogy nem számol az ember teljesítő képességével, nem számol az embernek hús- és vérből való voltával? Olyan követelés, amely nem számol az élet valóságával, és a valóságtól idegen, légüres térben mozog? Ha ezt kellene mondani, nagyon szomorú volna, mert ez az embernek csődjét és erkölcsi szétesését jelentené. A törvény tehát talán szigorúnak hat, de egészen határozottan és keményen áll, és nincs alóla kivétel és nincs felmentés. Hogy miért nincs? Bár ismerem mindazokat az érveket és kifogásokat, amelyekre azok hivatkoznak, akik ezen a téren szabadságot, vagy legalább megértést követelnek az ember számára, annak ellenére mégis azt kell mondanom, hogy sem

gazdasági, sem szociális, sem egészségi, sem egyéb okok nem lehetnek jogcímek és mentségek a törvénynek az áthágására. Mégpedig azért nem, mert van törvény, és az erkölcsi törvény ilyen, amely nem lehet koroknak, gazdasági helyzeteknek és szociális alakulásoknak a függvénye, amely a maga immanens igazságszolgáltatásával és belső kikezdetlenségében áll minden időben, mert éppen az a célja, hogy a változó idők és alakulások különböző szellemjárások közepette tartást adjon az embereknek, nevelőjük legyen, segítse őket megállni.

Gondolkodjunk csak higgadtan, minden elfogultságtól mentesen. Mi lenne a házasságból és a házasságban az emberből, ha az emberek egyéni, szubjektív ítéletére, tetszésére vagy nemtetszésére volna bízva, hogy az erkölcsi törvényt elfogadják-e, vagy nem? Vajon melyek volnának azok a gazdasági és szociális vagy egészségügyi körülmények, amelyekben az emberek elfogadnák a maguk számára az erkölcsi törvény feltétlen kötelező erejét? Nem lenne-e ez teljes nekiszabadulása az emberi önkénynek, a sajnos letagadhatatlanul rosszra hajló emberi akaratnak? És nem vezetne-e ez menthetetlenül az ember jellemének enerválódásához és a jellem megrokkánásához, az ember teljes erkölcsi elzülléséhez?

Amikor az erkölcsi elzüllésről beszélek, nem föltétlenül arra kell gondolni, hogy veszedelmes duhajjá, tolvajjá, vagy prostituálttá lesz az ember. Vannak az erkölcsi elferdülésnek és halálnak finomabb fázisai is, amikor látszólag kifogástalan úriember, sokaktól megcsodált és körülrajongott társasági dáma marad valaki, és mégis bekövetkezik, hogy megroppan az a gerinc, amely erőt, egyenességet, tartást adott, az ember jellemében összecsuklik, kiüresedik, ronccsá, halottá, sőt hullává lesz. Ezért nem lehet felmentést adni, és nem lehet igent mondani ott, ahol a nem-et, az örök és megváltoztathatatlan és kivételt nem tűrő erkölcsi törvény, a természet törvénye mondja ki, ellentmondást nem tűrő határozottsággal.

Elismerem, hogy vannak nagyon nehéz esetek, amikor nem az emberi önkény, hanem az objektív ítélet is kénytelen megállapítani, hogy az adott körülmények között akár gazdasági, akár szociális, akár egészségi okok miatt, akár bármi más ok miatt gyermeket akarni, gyermeket életre szólítani legalábbis felelőtlenség. Csak úgy zárójelben említem meg, hogy az ilyen eseteknek a száma föltétlenül lényegesen kisebb, mint ahogyan az emberek azt általában hinni vagy elfogadni akarják. De tény, hogy lehetnek, sőt vannak ilyen esetek. Éppen ilyen esetekre is gondolva, legyen szabad újra és nyomatékkal aláhúznom azt, amit többször is hangoztattam már, hogy ti. a házasság az áldozatosságnak, és elsősorban a gyermekért vállalt áldozatok útja. Ha ennek az áldozatnak vállalására nincsen erkölcsi lehetőség, akkor nem marad más megoldás, és nincs más választás a házastársak számára, mint a megtartóztatás, vagyis ahogyan mondani szokták, úgy kell egymás mellett élniük, mint a testvéreknek.

Van egy mód, amely kiutat keres ebből a nehézségből, amelyet úgy szoktak emlegetni, időszakos megtartóztatás. Ez a házasságok gyakorlását olyan napokra korlátozza, amikor a természet berendezkedése szerint fogamzás nem következik be. Ez megengedett eljárás, nem lehet ellene erkölcsi kifogást emelni, hiszen semmi olyan nem történik, ami természetellenes volna. A szakértőknek a véleménye szerint ad is némi valószínűséget, teljes biztonságot azonban nem, legalábbis nem minden esetben. Mintha csak a természet berendezkedése is figyelmeztetni akarná az embereket, hogy a gyermek nem lehet teljesen az emberi számítások tárgya.

A gyermek az Úristen ajándéka, akkor jelentkezik, amikor az Úristen küldi, de akkor el is kell fogadni, mert az Isten akarja. Ezen az említett, ún. időszakos megtartóztatáson túlmenőleg nagyobb engedményt adni senkinek sincs lehetősége, és senkinek sincsen joga, mert a házasság törvénye is az erkölcs törvénye, és azt meglazítani és fölmentést adni alóla senkinek sincs hatalma. Áll tehát a törvény: Akik a gyermekáldást vállalni nem tudják, vagy

vállalni nem akarják, azok számára csak egyetlen feltétlen biztonságot nyújtó megoldás marad, a megtartóztatás.

Tudom, hogy ez a kijelentésem megdöbbenést kelt a lelkekben. De nézzük csak meg közelebbről, hogy valóban olyan megdöbbenő-e a követelés? Kérdezem: Nem kívánnak-e a házastársak is nemcsak hűséget, hanem bizonyos körülmények között teljes megtartóztatást is egymástól? És ha sajnálják is a másikat, házastársukat, minden csepp vérük és erkölcsi érzékük tiltakozik ellene, hogy másképp legyen. Még elgondolni is elszörnyedünk, és erkölcsi érzékünk tiltakozik ellene: Mi volna például, ha amikor a férfiak a fronton vannak, esetleg évekig, távol házastársuktól, az asszonyok itthon nyugodtan élhetnék a világukat, mert hiszen emberfeletti követelés a megtartóztatás? Vagy nem produkál-e az élet is olyan eseteket, amikor a házastársak akár betegség vagy más ok miatt kénytelenek hosszabb időn keresztül is a megtartóztatást választani. És a házastársak nemcsak hogy ezt természetesnek tartják, hanem meg is kívánják egymástól.

Persze azt lehetne mondani, hogy ezek rendkívüli és kényszerhelyzetek, amikor a házastársaknak nincs más választásuk. Igaz, de szeretném azt hinni, hogy a gyermektől való félelmet sem tartja senki rendesnek, magától értetődően természetesnek, és nem akarja egész házaseletét erre berendezni. Azt is mondhatná valaki, hogy könnyebb a helytállás, a megtartóztatás a távollétben, ha nincs meg a szeretett házastárs jelenléte, nincs meg a közelség kísértése, mert a szeretet és hűség átsegít a nehézségeken. De, Testvéreim, csődöt kell-e mondania, és meg kell-e szünnie ennek a szeretetnek, ha megvan a közelség? Nem találhat éppen a szeretet olyan indítóokot, amely tekintettel van a másik meggyőződésére és lelkiismeretére? Mert ne felejtjük el, ez a kérdés súlyosan lelkiismereti, és azt az Úristennel is el kell intézni. Márpedig nem elintézés, nem lehet úgy gondolkodni, hogy majd meggyónjuk, és azután megint minden mehet tovább. Az Istent nem lehet becsapni, és az Istennel, az erkölcsi törvény urával és számon kérőjével nem lehet szembekötődést játszani. Bűnnek a bocsánatát csak úgy nyerhetem meg, hogyha a bűnt megbánom, a bánathoz pedig hozzátartozik a bűn elkerülésére szóló komoly elhatározás. Ha ez nincs meg, nem történhetik meg a lelkiismereti problémának elintézése.

Tudom, hogy nehéz a legintimebb életközelségben huzamosabb időn keresztül megtartóztató életet élni, hiszen van némi igazság abban, amit mondani szoktak, hogy akik házasságra léptek, nem szerzetesi életet fogadtak. Ez igaz, de ezzel kapcsolatban legyen szabad egy súlyos tévedésre felhívnom a figyelmet. Világos, hogy a szerzetesnek minden tilos, ami a házassággal kapcsolatos, de nem igaz, hogy aki házasságban él, annak minden szabad. A házasság nem korlátlan szabadságlevél, nem fölszabadításnak, nem az erkölcsi nekiszabadulásnak útja. A házasság sem ad és nem adhat felmentést az erkölcsi törvény alól. A házasságban is csak az szabad, ami a házasság céljával nincs ellentétben, ami azt elősegíti. Minden más ott is bűn. Márpedig egy pillanatig sem lehet kérdéses, hogy az erkölcsstelenség, még ha házastársak viszik is végbe, nem szolgálja a házasság célját.

Tudom azt is, hogy a megtartóztatás és a házassági erkölcs megtartása nem könnyű – nemcsak azért, mert egy belülről jövő szörnyű erővel kell itt állandóan megküzdeni, hanem a helytállni akaróknak emellett még kívülről jövő támadásokkal és kísértésekkel is fel kell venni a harcot. Ezekre gondolva megismételhetném, amit a múltkor mondtam, hogy morális mélypont és sötétség, amiben vagyunk. Szó van itt arról a közszellemről, amely ezt a bűnt úgy kezeli, mint magától értetődő természetes valamit, sőt az ellenkezőjét, a gyermekáldás korlátozás nélkül való elfogadását, egy alacsonyabb erkölcsi érzék megnyilatkozásának tartja, amiért elsősorban az asszonyt marasztalja el, és ülteti a vádlottak padjára. Kigúnyolják, elmaradottnak, ostobának, sőt érzékinek készek minősíteni, és úgy viselkednek, mintha ők volnának a képviselői egy felvilágosodottabb, magasabb rendű erkölcsi felfogásnak és igazibb emberségnek.

Elismerem, hogy ilyen környezetben nem könnyű a házasságban megtartoztató, tisztességes életet élni, elismerem, hogy ez a szellem nem kedvez a házasságban az erkölcsi törvény mellett való kiállásnak, De mindezek ellenére, a nehézségek és kísértések, mérgező és alattomosan züllesztő közszellem ellenére is azt kell mondanom, hogy az erkölcsi törvény áll a maga megfellebbezhetetlen szilárdságában és határozottságában, és nincsen kivétel és nincsen alóla felmentés.

A házasság a gyermeket akarja, és mindaz, ami ezt megghiúsítja, bűn a természet törvénye ellen. Hogy miért? Elmondom, bár el vagyok készülve, hogy kijelentésem ellentmondással találkozok. Azért, mert az erkölcsi törvény hozzátartozik az egészséges természethez, és annak áthágása ellentétben áll a természettel, ellentétben áll az ember természetével is, Nézzük meg valóban igazam van-e? A kérdésnek a háttérében tulajdonképpen az ösztön, a nemi ösztön, az érzékiség áll, a kérdés tehát azon fordul meg, hogy van-e az ember életében jogosultsága a nemi ösztönnek, az érzékiségnek, és ha igen, milyen mértékben?

Az ösztönt nem tagadhatjuk le, hiszen magunkban hordjuk, és valamennyien érezzük annak sokszor félelmetes erejét. De súlyos eltévelyedés és a természet meghamisítása, hogyha az ösztön nagyobb szerephez jut, mint ami megilleti. Tudom, hogy amikor az amúgyis nehezen féken tartható erőt annyi minden csiklandozza, színház és film és olvasmányok és társaság és még annyi minden, mint nevetlen utcagyerekek mintha egyenesen ennek a láncát csörgető fenevadnak izgatására, felingerlésére mennének rá, mikor a korszellem is jogot és szabadságot követel az ösztönnek, mikor magunk is, mintha mágnes húzna bennünket, vonzódnunk ahhoz, ami az érzékiséget táplálja, izgatja bennünk, nehéz elhiteni az emberekkel, hogy életüket, emberségüket fenyegető veszedelemmel kacérokodnak, nehéz rányitni a szemüket annak az életetek és jellemeket mérgező és züllesztő pusztításnak a meglátására, amit ennek a láncáról elszabadult fenevad, az érzékiség ösztöne az emberek életében véghezvisz. Pedig, jaj de nagyon igaz, itt is, hogy az ember menthetetlenül belecsúszik a sárba, ha elfeledkezik róla, ha gyenge ahhoz, hogy ember, egész ember akarjon lenni, ha engedi magában felszabadulni az állatot!

Az ösztön letagadhatatlanul van, sőt az érzéki ösztönnek kétségtelenül van szerepe és jelentősége az ember életében. De amennyire az ember nem csak érzéki lény, hanem sokkal inkább és elsősorban szellem, értelem és akarat, annyira nem szabad, hogy élete az érzéki ösztönnek a hatalma és uralma alá kerüljön. Az ösztön hűséges cseléd, ha megmarad a maga szerepében, de veszedelmes rossz úr, és jaj az embernek, ha a cseléd úrnak érezheti magát, és garázdálkodhatik, mert menthetetlenül a pusztulás felé viszi az embert. Higgyük el, – hogy nagyon enyhén fejezzem ki magam – a felszabadult, az úrrá lett ösztön nem válik az embernek javára. Rombolója és mérgezője az igazi emberségnek.

A példák hosszú sorát lehetne felvonultatni, embereket, akiknek életéből kikiabál, hogy a felszabadított ösztön megbillentette emberségük egyensúlyát. Embereket, férfiakat és nőket, akiknek szava, vallomása talán nem – eddig nem feltétlenül jutnak el –, de életük szomorú üressége, nyugtalanságuk, sokszor blázirtságuk a látni tudónak kézzelfoghatóan bizonyítja, hogy a féken nem tartott érzékiség az emberi életnek nem szépítője és építője, hanem a léhaságnak és a kiábrándultságnak a szállás készítője. És ez nem csak a fiatalokra áll. A felnőttek sem, mi magunk sem vagyunk kivételek. Tegyük, Testvéreim, a kezünket a szívünkre, és tegyük vallomást: Amikor az érzékiség túlfeszítettségében keressük azokat a képeket, de előbb körülnézünk, hogy nem lát-e bennünket valaki, amikor azokat a könyveket olvassuk, amelyeket úgy iparkodunk dugdosni, hogy más meg ne lássa, amikor azokat a beszélgetéseket folytatjuk, amelyeknél jó, hogy nem látjuk milyen ijesztő vigyorral torzul el az arcunk, vajon emberségünkben gazdagodva, megerősödve érezzük-e magunkat? Valljuk be becsületesen: Nem szégyelljük-e magunkat ilyenkor, sőt egy kicsit legalább nem utálkozunk-e önmagunkon? Ne ámítsuk magunkat! Az érzékiség elharapódzása, az érzékiség uralomra jutása mindenütt, mibennünk is rombol és pusztít.

Nem kivétel ez alól a törvény alól a házasság sem. A nemi ösztönnek megvan a házasságban a maga jelentősége és nagyszerű szerepe, de megbomlik a házasság egyensúlya, ha az érzéki ösztön nagyobb szerephez jut, mint amennyi őt jog szerint megilleti. Fölborul a házasság egyensúlya, ha az érzékiség öncélúvá lesz. Sok házasság ennek bizonyítéka és tanúja. Milyen kár, hogy házasságban is, házastársak is oly sokszor felejtik az ösztön feladatát és szerepét, és megdöbbennek, amikor rá kell jönniük arra, hogy amikor ők azt gondolták, hogy házasságuk érdekeit szolgálják, voltaképpen kiüresítették, kiégették önmagukat és egymást.

Talán csodálkoznak, mert úgy gondolják, hogy ők nem tettek semmit a házasság ellen. Semmit? Csak megfélekedtek arról, hogy az érzéki ösztön, ha nekiszabadul, elszakítja, elégeti azokat a finom szálakat, melyek a megbecsülésből, kölcsönös tiszteletből, az igazi szeretetből, a lélek melegéből fonódnak. Elfeledkeztek arról, hogy az érzéki ösztön nagyszerű valami, ha megmarad a maga szerepében, de szétkorhasztja, kiüresíti a házasságot, ha nem tud szót fogadni az erkölcs parancsszavának.

Ki merem mondani, mégha ellentmondásokkal találom is magam szembe, ki merem mondani, sőt ki kell mondanom: A házasságban sem a férfi, sem a nő igazi természete elsősorban nem az érzéki ösztönnek a kielését kívánja és keresi, hanem valami sokkal mélyebbet, azt a mélyebb, teljes emberségből forrászó, az egész életet átható szeretetet, amelynek az igaz emberséggel féken tartott ösztön hűséges szolgálója, de a nekiszabadult ösztön halálos ellensége. A férfi, ha az ösztön lesz úrrá benne, durvává válik, és ha az ösztön elveszi tőle, feledteti vele a felelősségtudatot, elveszíti egyéniségének és jellemének tartóját, megroppan emberségében. A nő pedig, aki természetének mélyén szeretetre vágyik, ha észre kell vennie, hogy ő csak eszköz, csak élvezeti cikk, akkor belső természetében lelke mélyén megcsaltnak, meggyalázottnak érzi magát, ami ha nem is válik benne tudatossá, mérgezi életét és üresíti lelkét. Az asszony, a nő a legigazibb természetében anya akar lenni, és minden, ami nem szolgálja, sőt akadályozza természetének ezt a mélyen gyökerező vágyát, szegényíti, üresíti életét és megcsalttá teszi. Milyen kár, hogy a házastársak, a férfiak, a férjek erre olyan kevésbé gondolnak.

Testvéreim, ezért áll a törvény, az Egyház által nyomatékkal képviselt természeti törvény olyan keményen és olyan szilárdan. Így védi a házasság első számú áldását, a gyermeket, és védi magát a házasságot, mert tudja azt, hogy ez menti meg a házasságot, ez tartja meg a házastársakat egymásnak, míg a felelőtlen ösztön, az erkölcs ellenőrzése alól kiszabadult érzékiség mérgezi és megöli a házasság lelkét. Talán keménynek látszik a követelés, de tudomásul kell venni: Belzebubbal nem lehet ördögöt kiűzni. A házasság nehézségeit nem lehet a törvény ellen való lázadással oldani meg. A házasság problémája senki számára meg nem oldódik mindaddig, amíg bele nem hajtja nyakát a törvény igájába, mert az Úr Jézus szava igaz a házasság terén is: „Aki életét meg akarja tartani, elveszíti azt, de aki életét elveszíti értem, megnyeri azt.” (Mt 10,39) Aki tud áldozatos lélekkel beleállni a házasság törvényének a megélésébe, az, de csakis az, rá fog jönni, hogy a házasság valóban a boldogság útja.

Ezzel befejeztem a házasságról szóló beszédek sorozatát. Adja az Úristen, hogy minél többek életében megvalósuljon, amit az evangélium mond: Boldogok, akik Isten igéjét meghallgatják, és megtartják azt. Adja az Úristen, hogy az elvetett mag a növekedést adó kegyelem erejével jó földbe találjon, és termést is hozzon.

Ámen.